పద్యకావ్యములు

		ప్రతి 1-కి రూ
అచ్చ తెనుఁగు రామాయణము	...	2
అనంతునిఛందము, (ఛందోదర్పణము)	...	2
అనిరుద్ధచరిత్రము, అబ్బయామాత్యునిది	...	1
అనుభవసారము, పాలకురికి సోమనాథ ప్రణీతము	...	1
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక	...	0
ఆముక్తమాల్యద, (విష్ణుచిత్తీయము) సటీక	...	
ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	...	0
అన్యవాదకోలాహలము, ద్విపద, లఘుటీక	...	0
ఆంధ్రమహాభారతము:—		
ఆదిపర్వము, టీక (పా. తది)	...	8
ఆదిపంచకము	...	11
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వం	...	8
శాంతిసప్తకము	...	7
ఆది సభాపర్వములు	...	4
అరణ్యపర్వము	...	4
భీష్మద్రోణపర్వములు	...	4
విరాటోద్యోగపర్వములు	...	4
కర్ణశల్యసౌప్తిక స్త్రీపర్వములు	...	4
శాంతిపర్వము	...	4
అనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	...	4
ఆనందరంగరాట్ఛందము	...	[illegible]

శ్రీరస్తు

ఇళాదేవీయము

అనునామాంతరముగల

రాధికాసాంత్వనము

ముద్దుపళని

శ్రీమతి విద్యాసుందరి

బెంగళూరు - నాగరత్నముచే

పరిష్కృతము

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే ప్రకటితము

1960

Printed at
THE 'SRI RAMA' PRESS
MADRAS—21.

ప్రస్తావన

సీ. శ్రీపరిపూర్ణ మహా వ్రేపల్లెవాడలో
నందగోపాలునిమందిరమున
నవతీర్ణుఁ డై మేనయత్త యారాధికా
విధుముఖిచేఁ బ్రేమఁ బెంపుఁ గనుచుఁ
దన మేనమామకూఁతు నిళాలతాంగిని
బెండ్లాడి యామెతో వేడ్క నుండఁ
దనవియోగముచేతఁ దాళఁ జాలక చాలఁ
జింతిల్లుచుండుటఁ జిల్కవలన

తే. విని మిథిలనుండి యింటికి వేగ వచ్చి
చతురగతులను రాధికాసాంత్వనమ్ముఁ
జేసి దక్షిణనేత నాఁ వాసిఁ గన్న
చిన్నికృష్ణుని మనసులో నెన్నుచుందు.

నేను జిన్ననాఁటనుండియు సంగీతవిద్యతోపాటుగా సాహిత్యవిద్యయందుఁగూడఁ గొంచెము గొప్పపరిశ్రమచేయుచు మా దేశభాష యగు కన్నడములోను దెలుఁగులోను బెక్కు గ్రంథములు చదివితిని. తరువాత బెంగుళూరినుండి యీ చెన్నపట్టణమునకు వచ్చినదిమొదలుగా నఱవములోఁ గూడ ననేక గ్రంథములఁ జదువుచుంటిని. అయినను నాకాంధ్రభాషాగ్రంథములయందుఁ గలయభిరుచి పైభాషలలో నంతగా లేకపోయినది

ఇట్లుండఁగా "వేలాంవెజ్జీ" అనునామెతగాఁ జాలదినములనుండి తెలుఁగుబాసలోఁ గవిత్వము చెప్పవలయు నను కుతూహలము కూడఁ గలిగి పట్టుదలతో మరల భారతాదిగ నాంధ్ర గ్రంథములు చదివితిని. పదపడి బ్రహ్మశ్రీ శతావధానులు తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులు విరచించిన శ్రవణానందము మొదలగు గ్రంథములు చదువుచుండఁగ వారి "పాణిగృహీత" యను ప్రబంధములోని

తే. రాధికాసాంత్వనమ్మును రచనఁ జేసి
 పేరు గనుముద్దుపళని తెల్వియును విజయ
 నగరభూపాలుఁ డుంచిననాటిచాటు
 పద్యములు గాంచి యాకీర్తి పడయ నెంచి.

అను పద్యమును జూచి రాధికాసాంత్వనమును గడుఁగుతూహలముతోఁ గొని చదువఁగా నందు ముద్రాసమయమునఁ దటస్థించిన తప్పు లెన్నియో కన్పట్టినవి, అయ్యయో! ఇయ్యది మంచి ప్రతి దొరకకపోయినదే యని విచారించుచుండఁగా దైవవశమ్మున నామిత్రు లొకరు చాలకాలము క్రిందట వ్రాసిన వ్యాఖ్యాన సహిత మైనయొక వ్రాతప్రతిని నాకుఁ బంపించిరి. అదియు నచ్చు ప్రతియు సరి చూడఁగాఁ జాలవ్యత్యాసము గనుపించినది. మంగళాచరణము మొదలు షష్ఠ్యంతములవఱకును గల పీఠిక లేకపోవుటయే కాక మధ్యమధ్యను గొన్ని పద్యములుకూడ లేవు. మఱికొన్నిచోట్ల పద్యములచరణములే విడువఁబడియున్నవి. ఇట్టిముద్దులమూటగట్టురాధికాసాంత్వనమును రచించినది

ముద్దుపళని.

ఈమెను గూర్చి మ॥రా॥శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగముపంతుల వారు తమయాంధ్రకవుల చరిత్రములో వ్రాయించినపంక్తులు కొన్ని యవసరమునుబట్టి యిం దుదాహరించుచున్నాను. "ముద్దుపళని పద్యకావ్యములుచేసిన స్త్రీలలో నొకతె. ఈముద్దుపళని వేశ్యాంగన. ఇది రాధికాసాంత్వన మను నాలుగాశ్వాసములశృంగార ప్రబంధమును రచించెను. దీనితల్లి పేరు ముత్యాలు. అది తంజావూరు సంస్థాన ప్రభు వయిన ప్రతాపసింహుని యుంపుడుకత్తె యయినట్లు...గద్యములో వ్రాయఁబడినదానిని బట్టి యూహింపఁ దగియున్నది. దీనికే ఇళాదేవీయ మనునామాంతరము గలదు" అని యున్నది. ఇందు "తల్లి పేరు ముత్యా లనియు, గద్యములో వ్రాయఁబడినదానినిబట్టి యూహింపఁదగి యున్నది" అనియు వ్రాయుటచే శ్రీపంతులవారుకూడఁ బీఠికను జూచినట్టు గన్పట్టదు. పీఠికలోఁ గవయిత్రి వంశవర్ణనము గలదు. ముత్యా లనునతఁడు పళనికిఁ దండ్రి. "ముద్దు" అనునది యుపనామము. పళని యనఁగా దక్షిణదేశములోని సుబ్రహ్మణ్యస్వామి వేంచేసియున్న దివ్యస్థలమునకుఁ బేరు. చాలచోట్ల బిడ్డలకు దేవస్థలములపేరులే యుంచుచుండుట వాడుక యున్నది. ఈ ప్రబంధములో యశోదకు మేనగోడలును శ్రీకృష్ణునికి భార్యయు నగు నిళాదేవిచరిత్ర ముండుటచే దీని కిళాదేవీయ మను నామాంతరము వచ్చినది.

"ఇది సంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రములలోఁ బ్రవీణురాలైనట్టు తానే చెప్పుకొన్నది. దీని కవిత్వము నాతికఠినమై మృదువుగా నుండినందుకు సందేహము లేదు. దీనికి మంచి సంస్కృతాంధ్ర

సాహిత్యమును గలదు. అందందుఁ దప్పు లున్నవి కాని యట్టి తప్పులు పురుషులకవిత్వమునందు నయిత మనేకగ్రంథములలోఁ గానంబడుచున్నవి" అని శ్రీపంతులవారే యొప్పుకొనిరి. బాగుగా నాలోచించినచో శబ్దమునుబట్టియో అర్థమునుబట్టియో భావములనుబట్టియో రసమునుబట్టియో ఔచితిని బట్టియో యెటు లయిననేమి తప్పులేకుండ భారతము మొదలుగా నేగ్రంథమును లేదు. ఇట్లుండఁగా స్త్రీలు వ్రాసినగ్రంథములలోఁ దప్పులుండుట యొకతప్పు కాదు. "అయినను గ్రంథములోనిభాగములనేకములు స్త్రీలు వినఁదగినవియు, స్త్రీనోటినుండి రాఁదగినవియుఁ గాక దూష్యములై యున్నవి" అని శ్రీపంతులవారు వ్రాసిరే కాని తారాశశాంకవిజయము, హంసవింశతి, వైజయంతీ విలాసము మొదలగు గ్రంథములలోనివానికన్న నెక్కువగా నిందు దూష్యము లున్నవా? అదిగాక స్త్రీలు పురుషులవలన వినఁగూడక పోవచ్చునుగాని తమలోఁ దాము చదువుకొనుటకు బాధక మే మున్నది? ఇంతకును నిది భగవచ్చరిత్రము, తారాశశాంకవిజయాదులవలె స్త్రీలకుఁ జెడుబుద్ధులు గఱపువిషయమేదియును నిందు లేదే. "ఇది జారత్వమే కులవృత్తిగాఁ గల వేశ్య యగుటచే స్త్రీజనస్వాభావిక మైనసిగ్గును విడిచి శృంగార రస మనుపేర సంభోగాదివర్ణనములను బుస్తకమునిండ మిక్కిలి పచ్చిగాఁ జేసినది" అని వ్రాసిరి. అగ్నిసాక్షికముగా నొకమగనిం గట్టుకొని రెండవమగనితోఁ బోవుట జారత్వ మనిపించుకొనును గాని వేశ్య జారిణి యనిపించుకోదు. బ్రహ్మసృష్టినాఁటినుండియు వచ్చుచున్న మాజాతికిఁ గులవృత్తి యెట్టిదో ఆసంగతియంతయు

వాత్స్యాయనకామసూత్రములఁ జూచువారికి యథార్థము గోచరించును.

సిగ్గనునది స్త్రీజనమునకే కాని పురుషులకుమాత్రము స్వాభావికము కాదు కాఁబోలును. ఇక్కవయిత్రి వేశ్యగనుక సిగ్గుమాలి సంభోగాదివర్ణనములు పచ్చిగా వ్రాసిన వ్రాయవచ్చును. కాని శిష్టు లనిపించుకొన్న పురుషు లట్లు వ్రాయఁగూడదుగద? అట్టి మహానుభావులుమాత్రము తమతమగ్రంథములలో నింతకన్న నెక్కువపచ్చిగా వర్ణనలు చేయలేదు కాఁబోలును. వేయేల? శ్రీపంతులువారే తమకవులచరిత్రలో "వేశ్యాసంపర్కమువలన నెట్టిదృఢమనస్కులకును ననర్థములు వచ్చు నని చూపుట కయి యింతవఱకుఁ గల్పింపఁబడినకథ నీతిబోధకముగానే యున్నది కాని తరువాతికథమాత్రము నీతిబాహ్యముగా నున్నది" అనియు, "ఇటువంటి సిద్ధాంతములే మనదేశములో నీతికిని మతమునకును గూడ నమితమైనచెఱుపును గలుగఁజేయుచున్నవి. నీతిని విడిచినమత మెప్పుడును దేవునికిఁ బ్రీతికరము కానేరదు" అనియు నిందించి తరువాతఁ దమస్వహస్తముతో సరిచూచి యచ్చొత్తింప నిచ్చిన వైజయంతీవిలాసములోని పచ్చవిల్తుని పచ్చికపట్టుకన్నను, వీరే స్వయముగ రచించిన * రసికజనమనోరంజనములోని బూతులకన్నను నిందుఁ బచ్చిబూతులు కన్పట్టుచున్నవా?

ఈగ్రంథము రస మెలుక్కచుండుటచేతను, ఇది రచించినది స్త్రీయేగాక మాజాతిలోఁబుట్టిన దగుటచేతను దీనిని

---

* వీ రధికారము దుండుటచే మదరాసు విశ్వవిద్యాలయములో దీనిని వీరు బఠనీయగ్రంథముగా నిర్ణయించుకొనిరి.

మంచిప్రతిగా ముద్రింపవలయు ననుతలంపుతో వ్రాఁత ప్రతిని ముద్రితపుస్తకమును సరిచూచి నామనసున కింపైనపాఠము నుంచి యొకప్రతి పనిఁ బూని వ్రాసితిని. ఇటీవల బ్రహ్మశ్రీ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారు ప్రాచీనప్రబంధములను మంచిస్థితిలోనికిఁ దెచ్చుచుండుటచే దీనినిగూడ వారే యచ్చొత్తించినచోఁ జాల బాగుగ నుండు నని యెంచి యీప్రతి యనేక వందనములతో వారియొద్దకుఁ బంపించితిని. ఇది వ్రాసినదియు సవరించినదియు స్త్రీయే యగుటచేతను గలిగినతప్పుల నొప్పులుగా గమనింతు రని స్త్రీలయందు గౌరవము గలవారిని బ్రార్థించుచున్నాను.

సౌమ్యసంవత్సరపు
మహాశివరాత్రి.
చెన్నపట్టణము 9-3-1910

ఇట్లు,
సహృదయవిధేయురాలు,
బెంగుళూరు-నాగరత్నము.

శ్రీ ర స్తు

రా ధి కా సాం త్వ న ము

పీ ఠి క

ఉ. శ్రీలఁ దెలుంగురాధికను జెల్వారా నిన్నిల రూపరేఖలన్
బోలుడు రేపడంతు లన మోహపుటాలిని నిప్పు డెన్నెదో
పాళిని నన్నుఁ గూర్చి యని యల్గినయచ్చెలిఁ గౌఁగిలించుగో
పాలునిఁ జిన్నికృష్ణునిఁ గృపాళునిఁ గొల్తు నభీష్టసిద్ధికై. 1

సీ. రహిం ముద్దుటడుగులు రాజీవములఁ గేరఁ
బ్రపదముల్ తాఁబేటివగలఁ బోర
సరసోరుకాండముల్ సౌకర్య మేపార
లేఁగౌను సింగంపులీలఁ జీరఁ
జనువళుల్ త్రిక్రమీసౌజన్యమునఁ దేఱ
భుజము లారామతాస్ఫూర్తి మీఱ
రమణీయముఖకాంతి రామచంద్రునిఁ జేరఁ
జిరునవ్వు బలుతెల్విగరిమఁ గోరఁ

తే. గన్నుఁగవ శ్రుతిలంఘి యై కలిమి గులుకఁ
దనరుమధురాధరము కల్కితనము చిల్కఁ
జెలఁగుశుకవాణి రుక్మిణీజలజపాణి
భావభవుమాత సంపద లీవుఁగాత. 2

చ. నెఱిగమనంబు వేణియును నిక్కుచనుంగవ మీఁదిపాదముల్
కరులును శేషభోగియు నగంబులు నాదిమకూర్మరాజ మై
వఱలఁగఁ బొల్చుగంధవతిభామ మనోహరరూపసత్వరక్
నరకునిగాంచి పెంచుగతి నక్ గృపనెప్పుడుఁ బ్రోచుఁగావుతన్.

ఆ. శ్రీనివాసుఁ డైన శేషుని భజియించి
ఘనశరీరుఁ డైనగరుడిఁ బొగడి
యఘువిదారి యైనహరిచమూపతి నెంచి
పరమసూరిజనులఁ బ్రస్తుతింతు. 4

మ. క్షితి వాల్మీకిపరాశరప్రియసుతశ్రీకాళిదాసాదిసం
స్కృతవిద్వత్కవితాజ్ఞులం బొగడి భక్తిన్ నన్నయార్యుండుస
న్మతియాతిక్కనసోమభాస్కరులు శ్రీనాథుండుభీముండునాఁ
గృతు లాంధ్రకవీంద్రులం దలఁతు యుక్తిన్ మత్కృతి
ప్రౌఢికిన్. 5

తే. పొత్తమున నుండుశల్యంబు లెత్తివైచి
శాస్త్రయుక్తిని గొని భేషజంబు సేయఁ
గఁ దగునాక్షేపజీవకకవులఁ దీర్పఁ
జనదు కృతుల నమంగళజనులు వారు. 6

చ. చెలువుగఁ బూర్వసత్కవులు చేసినకబ్బము లెన్ని యుం
డఁగాఁ, జెలిమిని నీకృతిన్ గణన సేతురె సత్కవు లందు
రే మొకో, భళి కయికొందు రె ట్లనినఁ బద్మపుఁ దేనియ నాను
తున్మైదల్, వులిసి హసించకే యితరపుష్పమరందము లోలిఁ
గ్రోలవే. 7

వ. అని యిష్టదేవతానమస్కారంబును, గవిసత్కారంబును,
కుకవితిరస్కారంబునుం గావించి యెద్దియేనియు నొక్క

శృంగారప్రబంధంబు నిబంధింపం దలంచి హరివాసరంబున శ్రీహరిం బ్రార్థించి యున్నిశాంతంబున నిదురింపుచున్న నన్నిశాంతంబున. 8

సీ. కటిఁ జుట్టికట్టినకనకాంబరముతోడ
మెఱుఁగుచామనిచాయ మేనితోడ
నాసికతుదఁ గల్గునవమౌక్తికముతోడ
జిగిలికస్తురిబొట్టు మొగముతోడఁ
గరుణారసముఁ జిల్కు కన్నుఁదమ్ములతోడ
నెమ్మిరెక్కతురాయినీటుతోడ
గుదిగొని వెన్నాడు కుసుమపుంజముతోడఁ
జంద్రసూర్యాదిభూషాళితోడఁ

తే. బ్రతి యెఱుంగని దివ్యరూపంబుతోడ
సొగసు గనుపించు యవ్వంపు సొంపుతోడ
రాధికామణికై దండరయుఁ బూని
చిన్నికృష్ణుండు కలను బ్రసన్నుఁ డయ్యె. 9

తే. ఇట్లు గనుపట్టునతని నే నెలమిఁ గాంచి
లేచి సాష్టాంగవందనం బాచరింప
శౌరి నన్నుఁ జూచి మేఘగంభీరవము
దనరఁగాఁ బల్కెఁ గరుణామృతంబు లొల్క. 10

తే. చిన్నికృష్ణుండ నే నాదుచిత్తమునకు
సమ్మతం బైనరాధికాసాంత్వనంబు
తగ నొనర్పు మదీయాంకితముగ నీవు
లలితగుణపేటి శ్రీముద్దుపళనిబోటి. 11

వ. అని యానతిచ్చి యంతర్ధానుం డగుటయు నేను నిదుర మేల్కాంచి యీశుభస్వప్నం బెవ్వరితోడ విన్నవించెద నని యూహించి యుభయవేదాంతప్రతిష్ఠాపనాచార్యుం డును, నిరుపమౌదార్యగాంభీర్యధుర్యుండును, బాషండ షండగిరితండమహాఖండలుండును, బాలితభక్తమండ లుండును, దిరుమలతాతాచార్యవర్యకులకలశపారావార తారాదారుండును, మదీయపూర్వజన్మతపఃఫలసారుండును, సుగుణాభిరాముండును నగు వీరరాఘవదేశికసార్వభౌముని సన్నిధానంబున కరిగి సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచ రించి తత్కటాక్షంబునుం గాంచి యీశుభస్వప్నంబు విన్న వించినఁ దత్సన్నిధానంబునం గల సకలకళావల్లభు లగు విద్వజ్జనంబులు నన్నవలోకించి సాక్షాచ్ఛ్రీమన్నారాయణా పరావతారుండగు వీరరాఘవధీరుచరణారవిందంబు లాశ్ర యించినదాన వగుటం జేసి దేవదేవుం డగు శ్రీకృష్ణదేవుండు సాక్షాత్కరించె దీన నీకు నధికశ్రేయఃప్రాప్తి యగు నదియునుం గాక. 12

సీ. ఏరాజు కువలయం బెల్ల రంజిలఁ జేసి
జైవాతృకాఖ్య నిచ్చలుఁ దలిర్చు
నేలోకబాంధవుం డిలఁ దమంబు లడంచి
చక్రప్రమోదంబు సంఘటించు
నేఘనుండు శరంబు లేవేళఁ గురియించి
పరవాహినుల నెల్ల భంగపఱచు
నేయీశుఁ డార్యావనాయత్తమతిఁ గాంచి
కీర్తింప సర్వజ్ఞమూర్తి యౌను

తే. వాఁడు నృపమాత్రుఁడే రఘూద్వహదయాప్ర
వాహవర్ధితభోసలాన్వయపయోధి
సోమతోళజేంద్రవరతనూజుండు శ్రీప్ర
తాపసింహాఖ్యమాపాలతల్లజుండు. 13

సీ. తనయార్యసుతమహౌదార్యవిస్ఫురణంబు
లేఖద్రుఁ బండ్లిగిలింపఁ జేయఁ
దనరామభక్తిప్రధానమానసశుద్ధి
నారదుఁ వెలవెలఁ బాఱఁ జేయఁ
దనసర్వవిద్యావధానమేధాస్ఫూర్తి
పన్నగేంద్రుని తలల్ వంపఁ జేయఁ
దనయభేద్యగభీరతానారతఖ్యాతి
యంబోధి భంగపాటందఁ జేయ

తే. నమర శిలాద్రిసేతుమధ్యావనీత
లాంతరనిరంతరయశోవిలాసభాస
మానభోసలతోళజరాణ్మణిసుత ప్ర
తాపసింహేంద్రమౌళి ప్రతాపహేళి. 14

తే. ఆమహారాజుకృపఁ జెందినట్టినీకు
నిట్టిభాగ్యంబు లద్భుతం బేమి తెల్ప
సార మగు నీదువిస్తారచర్య లెల్ల
వినుము వినుపింతు మని యిట్టు లనిరి కరుణ. 15

సీ. శ్రీరమణీకుచశిఖరాగ్రముల నేవి
చిగురుజొంపంబులై జిగి చెలంగు
స్మరరిపుబ్రహ్మాదిమకుటంబులం దేవి
పద్మరాగంబులై ప్రభ లొసంగు

వకానిరాణ్మానసమానసంబుల నేవి
కమలవనంబు లై ఘన మెసంగుఁ
జిరతరశ్రుతివధూసీమంతముల నేవి
యరిదికుంకుమపట్టు లై వెలుంగు
తే. నట్టిసర్వజ్ఞమకాళిశృంగాగ్రనటన
పటుతరక్రమత్రిజగతీపావనప్ర
తీతచారిత్రసురధునీతిలకజన్మ
పదము లనుపమశ్రీవిష్ణుపదము లమరు. 16

తే. ఆమహీనాథుపదపద్మమందుఁ బుట్టి
సురుచిరఖ్యాతిఁ గనె నీతి శూద్రజాతి
దాన నయ్యాన్వయ మెలంగెదానకర్ణుఁ
డితఁడె యం చని జను లెన్నఁ జతురుఁ డగుచు. 17

తే. ఆతఁ డెంతయుఁ గాంచెఁ జెంగాతివలన
నతుల యగు ముద్దుతంజనాయకిని బ్రేమ
నాడి బొంకనివాని ముత్యాలుఘనుని
తంజనాయకి వారలఁ దత్తు గొనియె. 18

క. అలతంజనాయకీమణి
కలిమియుఁ జెలిమియు గణింపఁగాఁ దర మగునే
తెలివో గెలివో వలపుల
చెలువఁ గెలువఁ దలంచుఁ జెలువముచేతన్. 19

సీ. వీణ వాయించెనా వివిధచిత్రాద్భుత
ప్రతిమ లెల్లను తలల్ పరఁగ నూఁచు
కీవి నటించెనా దేవలోకపురంభ
కొంచక యాదల వంచుకొనును

గానంబు వినుపింపఁ బూనెనా యామహా
గిరిరాజ మైనను గరఁగిపోవు
సభల మాటాడెనా చల్లఁగా బన్నీరు
చిలికినతేవను జెలువు మీఱు
తే. నని దొరాదొర లెన్నఁగా ఘనత కెక్కి
ప్రౌఢచేడెలలో నీడు జోడు లేక
తతసుగుణపేటి దివ్యసౌందర్యవాటి
యతనుమదఘోటి తంజనాయకివధూటి. 20

క. ఆరాజవదన ప్రోవఁగ
నారీమణి ముద్దుతంజనాయకి ముత్యాల్
ధీరుఁడుఁ జెలఁగిరి కుంతియు
నారయ వసుదేవునటుల ననుకూలముగాన్. 21

క. అలముద్దుతంజనాయకి
నలు వందెను గలిమిఁ దంజనాయకి యనఁగా
వలపులదొర యైనను గని
వలపులు గొనునట్టిమేనివలపులు చెలఁగన్. 22

సీ. ఈవిచేతనె కాదు ఠీవిచేతను గూడ
శశిరేఖ నెంతయుఁ జక్కడంచుఁ
జూపుచేతనె కాదు రూపుచేతను గూడ
హరిణీవిలాసంబు నొఘుళించు
గోరుచేతనె కాదు సోరుచేతను గూడఁ
దారావినోదంబు నాఱడించుఁ
చళుకుచేతనె కాదు కులుకుచేతను గూడ
హేమాతిశయమును హీన మెంచు

తే. నని కవుల్ మెచ్చఁ దనరె నొయ్యార మెచ్చ
నన్నిటను జాణ సకలవిద్యాప్రవీణ
మేటిమురుదంతి యింతులమేలుబంతి
హారిగుణ ముద్దుతంజనాయకిమిటారి. 23

క. ఆముద్దుతంజనాయకి
ప్రేమను గొని కనియెఁ దీవె విరిఁ బడసె నన్
భూమీశు లెంచఁ దగునఖ
రామాద్భుతసుగుణమణిని రామామణినిన్. 24

సీ. ఏరామ కట్టించి యిడె నగ్రహారంబు
పుడమి రామాంబాఖ్యపుర మనంగ
నమర నేధన్య దివ్యాలయం బొనరించి
తిరము గాఁగ శివప్రతిష్ఠఁ జేసె
నెంచి యేపుణ్య పెట్టించె నందనవని
కొఱ లేనివిరు లెత్తి కొమరు మిగుల
నేమాన్య జీవనం బెసఁగఁ దటాకంబు
ఘటియించె సేతుమార్గంబునందు
తే. మేటి యెవ్వతె గండరకోటలోన
మఱియు నిత్యాన్న దానాదిమహిమ లంది
పార్వతీశులనిత్యోత్సవము లొనర్చె
నట్టిరామామణివధూటి నలవె పొగడ. 25

సీ. ముద మొప్పఁ దనగోముమోము గాంచినవాఁడె
తేజ మొందినరాజరాజు గాఁగఁ
బ్రతిలేని తనకటిప్రతిమఁ జెందినవాఁడె
లెక్కఁ గొందుభూతలాధిపుఁడు గాఁగఁ

గోమ రొప్పఁ దనగబ్బిగుబ్బ లంటినవాఁడె
నిరుపమదుర్గాధినేత గాఁగ
నలువ మీఱఁజేసినతసనాభి చేకొనువాఁడె
వైభవోన్నతచక్రవర్తి గాఁగఁ
తే. తెలుఁగుకలిమియుఁ జెలిమియుఁ దెలివి గలిగి
కళయుఁ జెలువము తళుకును బెళుకు నళుకు
చెలువు గుల్కికెమ్మవలపుల సొలపు మిగుల
మిగులు రామావధూటి యఖిలసుగుణపేటి. 26
సీ. నారదుం డలవిష్ణునామకీర్తనభక్తి
నీరదుం డౌదార్యసారయుక్తి
రాముఁ డదభ్రభేదయోగసనిరంతరబుద్ధి
సోముఁ డంచితకళాసుప్రసిద్ధి
రారాజు భీమవిక్రమనికాయస్ఫూర్తి
భోజరాజు కళాప్రభూతకీర్తి
విష్ణుఁడు వైభవశ్రీవిలాసఖ్యాతిఁ
గృష్ణుఁడు భగవత్కళాశ్రీయజాతి
తే. ననఁగ నను వొందు బ్రహ్మవిద్యాప్రవీణ
సరసతిరుమలతాతయాచార్యపాద
తోయరుహమత్తచంచరీకాయితాత్మ
పాలితాశ్రితజనుఁడు ముత్యాలుఘనుఁడు. 27
తే. అట్టిముత్యాలుఘనుఁడు తాఁ జెట్టవట్టెఁ
దనకు ననుకూల యగునట్టిధర్మపత్ని
యగా నటించుచు మానితానూనసుగుణ
పేటి మేటివధూటి శ్రీపోటిఁ బోటి. 28

సీ. శ్రీలక్షణమున లక్ష్మిని సాటి యన వచ్చుఁ
జంచల యై ధాత్రి మించ దేని
వైభవంబున శచీవనిత నీ డన వచ్చుఁ
బలుగాకిపుత్త్రులఁ బడయ దేని
భూతిపెంపున శైలపుత్త్రి జోడన వచ్చు
విభు మేను సగము గావింప దేని
నిశ్చలతను ధారుణిని సరి యన వచ్చుఁ
బతులను బెక్కండ్రఁ బడయ దేని
తే. యనఁగ ననుపమసకలగుణాభిరామ
యగుచు బాంధవజనకోటి యభినుతింప
సొంపు మీఱఁగఁ బెం పెక్కు సంపదాఢ్య
హరిగృహావాటి శ్రీసాటి యన్నధూటి. 29
సీ. సాహిత్యవిద్యావిశారద శారద
యై ముద్దుపళని నా నమరునిన్ను
గురుతరం బై తగుగుణగణప్రౌఢి వే
లాయుతుం డైన వేలాయుధాఖ్య
భరతభావాభావభావజగురుఁడు నాఁ
గొమరుఁ జెందెడుముద్దుకొమరువరుని
రూపవిభ్రమకళారూఢి నెంతయు రతీ
దేవి యనా ముద్దులక్ష్మివధూటి
తే. బుద్ధి నల్లారుము ద్దైనముద్దయాఢ్యుఁ
దీటు లేనట్టిపద్మావతీలలామఁ
దెలివి మీఱు రామస్వామి నెలమిఁ గాంచె
మేటిముత్యాలు సాటివధూటివలన. 30

క. వెలసితివి వారిలోన
నెలిచుక్కలలోనఁ జెలఁగునెలరేక యనఁగ
లలితకళావిభవంబులు
వల నొప్పఁగ మేటిముద్దుపళనివధూటీ. 31

సీ. ఏనాఁటి నీరీతి నెంతో భక్తి చెలంగ
వ్రాయించె జయఘాటి రామకోటి
ఏనారి నీదారి నెలమి విద్వచ్ఛ్రేణిఁ
దనియించె నెద మెచ్చి ధనము లిచ్చి
ఏకలికి నీపోల్కి నిలఁ గీర్తిఁ గైకొనెఁ
గబ్బముల్ చేనంది ఘనతఁ జెంద
ఏబాల నీలీల నిటు దోరాదొరలచేఁ
బొగడొందె గడిదేఱి పొలుపు మీఱి
తే. తలఁప నేధీర నీమేరఁ దాతమూర్య
పాదముల వ్రాలె మది నెంచి ప్రస్తుతించి
కలరె నీసాటి ముత్యాలుకన్న మేటి
ప్రబలగుణపేటి శ్రీముద్దుపళనిబోటి. 32

సీ. చెన్నొందురంభ గాకున్నచో నుబ్రతాప
సింహేంద్రు పెంపును జెంద నేల
ప్రతి లేనియలకల్పలతిక గాకున్నచో
లలి ముద్దులక్ష్మితోఁ బుట్ట నేల
తగుదివ్యసుగుణరత్నంబు కాకున్నచో
ముత్యాలలోనుండి పొదల నేల
యిల సుగంధప్రద మిదియె కాకున్నచో
శ్రీనివాసప్రాప్తిఁ జెలఁగ నేల

తే. వీఁక గలచంద్రరేఖయె కాక యున్న
లలితసకలకళాప్రౌఢి వెలయ నేల
యని పొగడ మేటి యై మీఱె నతనుఘనకోటి
భవ్యవాగ్ధాటి శ్రీముద్దుపళనిబోటి. 33

ఉ. పున్నమచందమామ కెనఁబోలుముఖంబు ముఖానురూప మౌ
తిన్ననిపల్కు పల్కులను దేఱిన సద్దయ సద్దయాంగసో
త్పన్నపుఁజూపు చూపున ధ్రువంబగు నీవియు సొమ్ము లొంచు
మే, న న్నలు వొంద నొప్పు నరనాథులు మెచ్చఁగ ముద్దు
లక్ష్మియున్. 34

క. పద్మారిఁ గేరుమోమును
బద్మాస్త్రుఁడు గోరుగోము బలువాల్గన్నుల్
పద్మాళి దూఱు ననఁ దగి
పద్మావతిరీతిఁ దనరుఁ బద్మావతియున్. 35

సీ. ఘటియింప నేర్తువు కవనజాతు లెఱింగి
పలుకులకల్కి వెల్వెలనఁ బాఱ
నీయఁగా నేరుతు విలఁ గోరినవరాలు
నగరాజసుకుమారి సగము గాఁగ
చెల్లింప నేర్తువు చెప్పినరీతిగాఁ
గనిద్రౌపదీసతి కాన కేఁగ
నటియింప నేర్తువు నవరసంబుల నంటి
తగురంభ యనిమిషత్వము వహింప

తే. నీదె మఱి యుక్తి పరికింప నీదె శక్తి
నీదె నెఱపద్దు నరయఁగా నీదె ముద్దు

సరసముగఁ జేసి రాధికాసాంత్వనమ్ము
భక్తి హరి కిమ్ము శ్రీముద్దుపళనిబోటి. 36

వ. అని నియోగించిన నేనును ప్రబంధనిబంధనోద్యుక్తనై. 37

షష్ఠ్యంతములు

క. శ్రీకృష్ణదేవునకుఁ గరు, ణాకరచారిత్రవిలసదనుభావునకున్
గోకులజప్రియభావున, కాకృతిజితశంబరార్యహంభావునకున్.

క. కౌస్తుభయుతవిస్తృతవ
క్షస్థలునకు భక్తలోకసంరక్షణతా
నిస్తులునకు శ్రుతిమస్తక
వాస్తునకు సమస్తవిబుధపరవస్తునకున్. 39

క. శౌరికి జనవాంఛితసహ
కారికిఁ బాండవకులోపకారికి నచలో
ద్ధారికిఁ గలికలుషాఘవి
దారికి దనుజేంద్రమదమతంగజహారికిన్. 40

క. అర్జునమదనాభ్యాసున, కర్జునకరకాంతిమందహాసున కతిభ
క్త్యార్జునకృతసహవాసున, కర్జునవాసునకు ద్వారకావాసునకున్.

క. కరుణావర్ధిష్ణునకున్
బ్రహ్మమునిప్రకరహృదయవర్తిష్ణునకున్
గురుకులగిరిజిష్ణునకున్
చిరగుణయుతవిష్ణునకును శ్రీకృష్ణునకున్. 42

శ్రీ ర స్తు.

ప్రథమాశ్వాసము

వ. అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనినరాధికాసాంత్వనం బను
శృంగారప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 43

క. శ్రీవనితావరశుభ్రయ
శోవారిధిపూర్ణచంద్ర శుకయోగీంద్రుఁ
భావించి చూచి జనక
త్మావరుఁ డిట్లనియె భక్తిసంభ్రమపరుఁ డై. 44

సీ. మునినాథ మును నేను బొందుగా హరికథ
లీవ్వనులవిందుగా వింటి నందు
నందుతోఁబుట్టు గోవిందుని కర్త్రై
వరగుణాకర యన వఱలు రాధ
తా నెత్తి పెంచఁగాఁ దగునిళాసతిమీఁద
వడి నేల బలుకారుబారుచేసి
గోపాలదేవుపైఁ గోపించె నపు డెట్లు
దక్షిణనాయకాధ్యక్షుఁ డైన

తే. దేవకీసూనుఁ డానారితీరు దీఱఁ
దీరుగా నేలె నవి యింపుదేఱునటుల
నాన తీవయ్య బహుసావధానమతిని
విని కృతార్థుఁడ నయ్యెద విమలహృదయ. 45

క. అన విని శుకయోగీంద్రుఁడు
వనజాక్షుని దివ్యపాదవనరుహయుగళిన్
దనివారఁ దలఁచి యిట్లనెఁ
గనులం దానందబాష్పకణములు దొలుకన్. 46

సీ. ఏవంకఁ జూచిన నేణీవిలోచనా
రతికూజితాగ్రఘటీరావచయము
లేచాయఁ జూచిన నిందుబింబాననా
వల్లకీవాదనవైభవంబు
లేతావు చూచిన నిభరాజగామినీ
[1]సంగీతసాహితీసంభ్రమంబు
లేదిక్కు చూచిన నింద్రనీలాలకా
భరతశాస్త్రోక్తభావాభినయము
తే. లెందుఁ జూచిన గోపికాబృందగీత
మదనగోపాలసత్కథామహిమ లలర
నంగభవమల్లరంగమై రంగు మీఱు
బహుతరస్త్రీలతోడ వ్రేపల్లెవాడ. 47

తే. అందుఁ జెన్నొందునందునిమందిరమున
వాసమై యుండుఁ గౌస్తుభోద్భాసితుండు
దానవవిదారి [2]యిష్టహృత్తాపహారి
భవ్యగుణశాలి మదనగోపాలశౌరి. 48

సీ. కువలయామోదంబు గొనవచ్చుసత్కీర్తి
నిశికాంతుఁ డగుట సందియము గలదె

1 సంగీతసాహిత్య. 2. దుష్టచిత్తాపహారి.

కమలాభిరుచి హేతుకం బైనతేజంబు
దిననాథుఁ డగుట సందియము గలదె
దానవారిసమృద్ధి దనరించునస్త్రంబు
దేవేంద్రుఁ డగుట సందియము గలదె
హంసాహితశ్రీల నలరారు నెమ్మేను
నీలాబ్ద మగుట సందియము గలదె
తే. యినకరదళోపలాలనగనుపదంబు
లంబుజాతంబు లన సందియంబు గలదె
యని తనుగురించి బుధజను లభినుతింప
రీవిఁ దళుకొత్తు శ్రీకృష్ణదేవుఁ డనఁగ. 49
సీ. నవరంపుపరువంపునవరంపురుచి నింపు
నెరిసొంపు గలజంపుకురులతోడ
నలువొందు నెలలందుఁ గళలెందుఁ దగఁ జిందు
తొగవిందుజిగిఁ జెందు మొగముతోడ
నునుదమ్ములను దిమ్ములను నిమ్ములనయమ్ము
గనునొమ్ముసిరిగ్రమ్ముకనులతోడ
నొగిఁ బ్రబ్బుబిగిరబ్బునగుమబ్బు బిగి నుబ్బు
లను ద్రొబ్బుగననబ్బుతనువుతోడఁ
తే. దనర వ్రేపల్లెలోఁ గలతలిరుఁబోండ్లు
హరికపటచర్యలకు మోహితాత్మ లైరి
యెప్పుడును జేరి మెప్పించుచొప్పుఁ జూచి
మరులుపూనరె సతులైన మానులైన. 50
సీ. గురుకుచకుంభము ల్కుధరము ల్గాకున్న
గోపాలకరఘాతిఁ గొనఁగ నేల

కలికివాల్గన్నులు కలువలు గాకున్న
హరిమూపు కాంతిచే నలర నేల
తుల మించు మైమీఁగె యలమించుఁ గాకున్నఁ
గృష్ణాంబుధరముతో నెనయ నేల
శ్రీపాదపద్మము ల్భిగురులు గాకున్న
మాధవుచేఁ జెల్వ మంద నేల

తే. యనుచు బుధకోటి పొగడఁగాఁ దనరుకోటి
యన్నువులమిన్న నందునికన్నఁ జిన్న
వారిధరవేణి రాధికాకీరవాణి
ప్రబలును జెలంగ హరిప్రాణపవ మనంగ. 51

వ. అదియునుం గాక. 52

సీ. నెరిగొప్పుమినుకొప్పునిడుద పెన్నెరులతో
నునుజూపు లీనెదుకనులతోడఁ
గళలు దేఱుచు మిాఱుకలికి నెమ్మోముతో
విడికెంపు గనుపింపు పెదవితోడ
గెఱగట్టుకొని పుట్టు నెఱపూపచనులతోఁ
గడుసన్నగిలుచున్న కౌనుతోడ
జిగి హొచ్చుచును వచ్చుచికిలి లేఁదొడలతో
జడత లొల్కుచుఁ గుల్కునడలతోడ

తే. రమణఁ బొల్గాఱుచెక్కుటద్దములతోడ
మేల్మి గనుపట్టుచిన్నారి మేనితోడఁ
దేజరిల్లును జే రిళా దేవి యనఁగ
రాజగోపాలుపట్టంపు రాణి యగుచు. 53

ఆ. ఆమెఁ గూడి దానవాళికిఁ గాలుఁడు
గోపసతుల కెల్లఁ గుసుమశరుఁడు
జలజజాదిసురల కలపర బ్రహ్మంబు
తల్లిదండ్రులకును దనయుఁ డగుచు. 54

సీ. మోహించి యొకక్రేవ ముగ్ధభామామణు
ల్తళుకుఁజూపులఁ గల్వదండ లొసఁగ
మన్నించి యొకచోట మధ్యాణుమధ్యలు
దెలినవ్వులను సుమాంజలులు నెరప
భావించి యొకప్రక్కఁ బ్రౌఢచంద్రానన
ల్ఘనకుచలికుచము ల్గాన్క లీయ
లాలించి యొకయిక్క లోలలోలాక్షులు
లలి మానధనములు లంచ మంప

తే. నందఱకు నన్నివగల నానంద మిచ్చి
చల్ల నేయఁగ నింటింటఁ జంద్రుఁ డగుచు
మందలో నుండు మన్మథమన్మథుండు
ప్రాభవస్ఫూర్తి రాజగోపాలమూర్తి. 55

తే. విడక దాదు లడుగులకు మడుఁగు లొత్తఁ
గనుయశోదయు గారాబమునను జూడ
గరిమ నందుఁడు గన్నులఁ గప్పుకొనఁగ
రాధ పోషింపఁదగునిళారాజవదన. 56

సీ. శౌరిని గని రాధ చనుగుత్తు లివిగో కొ
మ్మన లేవె తన కింత యను నిళయును
మురవైరిఁ గని రాధ మోవిపం డిదుగో కొ
మ్మన లేదె తన కింత యను నిళయును

వరుని గన్గొని రాధ నెరిపించ మిదిగో కొ
మ్మన లేదె తన కింత యను నిళయును
బద్మాక్షుఁ గని రాధ పలుకెంపు లివిగో కొ
మ్మన లేవె తన కింత యను నిళయును
తే. హరిని గని రాధ యలయాట లాడుదాము
పడుకటింటికి ర మ్మనితోడరి పిల్వ
నాడ నేఁగూడ వచ్చెద నను నిళయును
నవ్వి రాధికామాధవుల్ రవ్వ సేయ. 57
సీ. మురువుగా దాఁగిలి మూఁత లాడెడు వేళ
యదురాయలకుఁ బల్క రెదురుపడును
రీతిగా గుజగుజరేకు లాడెడు వేళ
మదనగోపాలుని గదిసి నిలుచుఁ
గొమరుగా వెన్నెలకుప్ప లాడెడు వేళ
మురవైరిచేఁ గను ల్మూయ నిచ్చు
గుములుగా గుజ్జెనగూడు లాలెడు వేళఁ
గంసవిద్వేషిచెంగట వసించు
తే. నెట్టులైనను దేవకిపట్టికరము
గరము తను సోఁకఁగాఁ గనికరముచేత
సుదతి యలనాఁడె సైగఁగాఁ జూచుఁ బ్రోడ
లమ్మచెల్ల యి దెంత చిత్రాంగి యనఁగ. 58
సీ. పాడించు నొకవేళ బహుదేశ్య రాగము
ల్సాగించు నొకవేళ జంత్రవాద్య
మెఱిఁగించు నొకవేళ భరతశాస్త్రప్రౌఢిఁ
బట్టించు నొకవేళ భావరసము

నెగడించు నొకవేళ నెరికావ్యసంగతు
లనుపించు నొకవేళఁ గవనరీతి
బోధించు నొకవేళఁ బూవిల్తుశాస్త్రంబుఁ
జదివించు నొకవేళ శయ్య లోలి
తే. నూఱి పోయు మఱొకవేళ నారజంబు
వచ్చె ననిపించు నొకవేళ వాద్యవిధము
నెపుడు చూతునొ యిదె శౌరి నేనయ ననుచు
దయ నపుడు పొంగి యిళకు రాధాలతాంగి. 59

క. నలు గలఁదు జలక మార్చుచు
జలువలు గట్టించు షడ్రసాన్నము లుంచున్
దెలనాకుమడుపు లిచ్చును
గలికీ ర మ్మనుచుఁ దీసి కవుఁగిటఁ జేర్చున్. 60

సీ. ఒమ్ముగా దిమ్ము లై రొమ్ము రావలె నంచుఁ
గులదేవతల నెల్లఁ గోరి కొలుచు
నిడుదలై మెఱుఁగెక్క నెరికురుల్ పెరుఁగంగ
దిన మొకతైలంబు దెచ్చి యంటుఁ
గలికికన్నెరికంబు దొలఁగఁ జెంచుల కెంతొ
యిచ్చి తీసినమందు లిచ్చి నిచ్చ
నెప్పు డీడేరునో యీముద్దరా లని
యుపవాస మొకవేళ నుండనియదు
తే. పగలు గైసేసి చెలి యుందు సొగసుఁ జూచి
దృష్టిపై దృష్టి తీసుక తెఱవ నాదు
సవతి వౌదువె యని చెక్కుఁ జఱచి మోము
మోమునఁ గదించి నూఱొలుముద్దు లిడును. 61

క. సతి నిట్లు రాధికామణి
సతతము గసుగందనీక చనువున మనిచెన్
రతిమగనితోఁటలోపల
లతకూనను బెంచినటుల లలితము గాఁగన్. 62

తే. కొమ్మ కటు యౌవనవసంతగుణ మెసంగఁ
దొలుతఁ గనుపట్టుబాల్యజాతులు దొలంగఁ
గరముచివురులు తొవ రెక్కెఁ గడమతావు
లొలుపు మీఱెను గోకిలస్వరము లొదవె. 63

సీ. అధరబింబంబున కరుదెంచుచిలుకల
పలుకులో యన ముద్దుపలుకు లమరె
ముఖచంద్రమండలంబును గ్రహింపఁగ వచ్చు
పెనురాహువో యన వేణి యమరె
నలు వొందునాభిపున్నాగంబునకుఁ బాఱు
నళులబారనఁగ నూఁగారు దనరెఁ
బదపద్మయుగళంబు గదిసి పో కున్న రా
యంచ యంచన మందయాన మెసఁగె

తే. మీఁదు బహునవశ్రీ ల్చెందినారు గనుక
విన్నవించెద నని తళ్కుబెళ్కు లమరఁ
జేరెనో తెల్ప ననఁ గను ల్చెవులఁ జేరె
రమణి కటుబాలయౌవనారంభవేళ. 64

తే. గుబ్బగుబ్బలులను ద్రొబ్బి నిబ్బరముగ
గుబ్బెతకు గబ్బిసిబ్బెంపుగుబ్బ లుబ్బె
సరసయౌవనమానససరసిలోనఁ
బొడమువంగరునునుదమ్మి మొగ్గ లనఁగ. 65

తే. అరయఁ దనజోడుబయలాయె ననెడువంత
చిత్తమున నాట నానాఁటఁజిక్కెఁగౌను
మానహానికి సైతురే మహిని దలఁప
బట్ట గట్టినబలుగుణవంతు లెల్ల. 66

సీ. వెన్నునిముఖచంద్రబింబంబు కళ దేఱఁ
దరుణిలోచనకుముదంబు లలరె
శౌరికిఁ జికురాంధకారము ల్పెరుఁగంగ
ముకురాస్యనఖరతారకలు వెలసె
వనజాక్షువక్షఃకవాటంబు జిగి మీఱ
బిబ్బోకవతిచనుగుబ్బ లుబ్బె
స్వామికి భుజకల్పశాఖలు బలియంగ
నతనాభికిని బాహులతిక లెనసె

తే. హరికి యౌవనవాసంత మతిశయిల్ల
నాతికిని బికకలకంఠనాద మొదవె
భళిర యిటువంటియీసతీపతులజాతి
రీతు లమ్మయ్య యని రతిప్రియుఁడు వొగడ. 67

ఆ. చికిలిసానఁ దీర్చుజీవరత్నమురీతిఁ
బరువ మైనకుసుమవల్లిపగిది
మెఱుఁగు చేసినట్టిమేల్మిబొమ్మవితాన
రమణి దనరె జవ్వనమున నప్పుడు. 68

తే. శుభదినంబున సప్తమశుద్ధి గలిగి
చెలఁగువేళను గురుమాపుచీరతోడ
సరసరుచిరాన్నభోజనోత్తరమునందు
నీ డెఱుంగనిచేడియ యీడుమీఱె. 69

సీ. మనయశోదను జేరి మనయిళ్ల పుష్పించె
నని చెప్ప బహుమతు లందరమ్మ
తెలియఁగా రోహిణీదేవిని రప్పించి
యాచిన్నెలో కావో యరయరమ్మ
చుట్టపక్కాలకు శుభపత్రికలు వ్రాసి
పంప మామకు శ్రుతపఱచరమ్మ
దినశుద్ధి లగ్నంబు గని సాంగ్యములు దెల్ప
వేగ గర్గుని బిలిపించరమ్మ
తే. కలికిలతకూన పుష్పిణి గాఁ జెలంగె
నెవరు గన్నారు మాధవు నెనసె నేమొ
మందు లీవలె సాంబ్రాణిమధురమధువు
మంచిఖర్జూరములను దెప్పించరమ్మ. 70

క. అనువనితలగుసగుసలను
విని కనులను జలము లొలుకఁ బెనుసిగ్గుపడన్
వనజాక్షిని గని రాధిక
చినిచిన్నెలకన్నె నెన్ని చేసెద రనుచున్. 71

సీ. అంటు గల్గినవారి నంటుకో నియమించి
పడఁతిని మగరాలపలక నుంచి
విప్రసువాసినీవితతిచేఁ బాడించి
నన మేనఁ గుంకుమనలుగు లుంచి
చలువగొజ్జఁగినీట జలకంబు లాడించి
తడి యొత్తి కురు లార్చి జడ ఘటించి
పస మించు కెంబట్టుపావడ బిగియించి
రంగు చెంగావికోకను గదించి

తే. రవికె దొడిగించి సొమ్ము లలంకరించి
జాజు లెనయించి కల్పముల్ సంఘటించి
యరుఁగుపై నుంచి పాలు పండ్లలవరించి
క్రోల నిప్పించి చిమ్మిలిగొట్టఁ బంచి. 72
తే. భేరి మొదలగువాద్యము లొప్పరుకొనఁగ
వరుస నెనయించి చెలి కొడఁబ్రాలు గట్టి
కుంకుమరసంబు కస్తూరికుసుమములును
బంధుమిత్రాప్తతతి కిచ్చి పంచి రాధ. 73
తే. చాన నిట్లరపడకింటి లోని కనిచి
మొల్లపూఁబాన్పుపై నత్తమిల్లి నునిచి
దగ్గఱను నింబదళము బెత్తంబు నునిచి
యుగ్మలుల నందు జాగరంబుండఁ బనిచి. 74
తే. మాంత్రికులఁ బిల్చి యిలుచుట్టమంత్రయంత్ర
తంత్రములఁ గూర్చి నల్దెసల్ తప్పెదారి
భూతముల నెందుఁ జొరనీక భూతిఁ జల్లి
కలికిఁ గాపాడెఁ గనురెప్ప గాచినటుల. 75
తే. వేడ్కఁ గావించి మరునాఁడు పిట్టుఁబెట్టి
కలశముల నెత్తి సీమసీమలకుఁ దనియఁ
బంచి పంచమదినమునఁబసపు స్నానె
యందఱికిఁ బోసి చెలిని బెండ్లరుఁగు నుంచి. 76
తే. తరుణు లప్పుడు సంపెంగతైల మంటి
మించుఁబోఁడిని దాన మాడించి రెలమిఁ
దమ్మిగుమ్మితిదొరచేతితలిరుటాకు
చికిలిబాకును దేజుమాల్ చేసినటుల. 77

సీ. పరిమళంబులు ముట్టికురు లార్చె నొకభామ
చక్కఁగా జడ వేసె నొక్కలేమ
కస్తూరితిలకంబు ఘటియించె నొకజంత
బుక్కాము మైఁజిల్కె నొక్కకాంత
కెంబట్టుపావడ గీలించె నొకబోఁటి
యొగి రైక ముడి వెట్టె నొక్కజోటి
హారంగొక మొలఁగట్టె నొకమదావళయాన
యొనవించె మణిభూష లొక్కచాన
తే. తరుణి యొక్కతె నిల్వుటద్దంబుఁ జూపె
రమణి యొక్కతె మేనగందము నలందెఁ
బడఁతి యొక్కతె యగురుధూపంబు వైచెఁ
జేడియలు నిట్లు రాధ కైసేయువేళ. 78
తే. తెఱవ యీరీతి నిండుముత్తైదుతోడ
నుల్లసిల్లెను మల్లెపూఁజల్లు లలర
నవ్వగలచివ్వలకుఁ గాలు ద్రవ్వకొనుచు
మరునిపడివాగెపై గోవ మట్టుమఱఁగ. 79
క. అంతటఁ గాంత లిళాసతి
వింతగఁ గైసేసి తెచ్చి వెల గలమగరా
సంతసల మంతు కెక్కిన
దంతపుఁబనిచవికెలోన దయ దనివారన్. 80
తే. మేల్మిపచ్చలగద్దియమీఁద నుంచి
చేరి యనసూయ మొదలగుపేరఁటాండ్రు
మనయిళామాధవులకు శోభన మటంచు
జల్లఁగాఁ బాడి సుంకులు చల్లి రపుడు. 81

సీ. చెక్కుటద్దములపైఁ జెమటబిందువు లూరఁ
గస్తూరితిలకంబు గరఁగి జాఱఁ
గరకంకణంబులు ఘల్లుఘ ల్లని మ్రోయ
నలువంకఁ జూపువెన్నెలలు గాయ
స్తనభార మోర్వక తనుమధ్య మసియాడ
నిండుమోహంబుతో నీవి వీడ
గబ్బిసిబ్బెపుటుబ్బుగుబ్బచన్గవ పొంగ
బాహుమూలోజ్జ్వలప్రభ లెసంగఁ
తే. గటితటంబునఁ గీల్జడ నటన మాడ
గగనమున కేఁగునిట్టూర్పు గాడ్పుతోడఁ
దాళగతు లొప్పసంపెగ తైల మంటెఁ
దమక మెదనాటి హరికి రాధావధూటి.
తే. చెలులచే యానుకొని లేచి కలికి యుడిన
పాదుకలు మెట్టి రాజసప్రౌఢి నేఁగి
మేటిమగరాలపు కాలిపీఁటమీఁద
శౌరి కూర్చుండె మజ్జనసదనమునను.
క. లికుచకుచ శౌరి కత్తరి
లికుచరసం బిడియె నఖరరేఖలచే నొ
క్కొకటిగఁ జిక్కెడలింపుచుఁ
బ్రకటితఘననీలకేశపాశంబందున్.
క. కుంకుమ నలుఁగిడె నొకచెలి
పంకజదళనేత్రుమేన భావములోనన్
డెంకగునను రాగరసం
బింకఁగ వెలిఁ దీసి విభున కిప్పించె ననన్.

క. గంధామలకము వెట్టెను
గంధేభసమానయాన గసుకనిఁ గరముల్
గంధతను లంది యియ్యఁగ
గంధవతీధవున కపుడు గరిమ దలిర్పన్. 86

తే. పసిఁడిగిండులచే ముంచి పడఁతు లియ్య
జలక మార్చెను జెలువ గొజ్జంగినీట
రమణునకు రాధ మదనసామ్రాజ్యమునకుఁ
జెలఁగి పట్టాభిషేకంబుఁ జేసె ననఁగ. 87

సీ. కురు లార్చె నొకలేమ సుగటి నొక్కతె వీవ
పరిమళాగురులధూపముల నొసఁగి
సిగ వైచె నొకభామ నిగరాలతాయెతు
గ్గీలించి జంటరుమాలు గట్టి
విరు లుంచె నొకరామ వివళించి పన్నీటఁ
బద నిచ్చి గోవజవ్వాజిఁ జమిరి
పట మిచ్చె నొకచాన యటు విప్పి నలుగంగ
నీక శావులు గట్టి నెగయఁ బట్టి

తే. తిలకవతి యోర్తు కస్తూరితిలక మునిచె
గంధగజయాన యొక్కతె గంధ మలఁదెఁ
దడవుగా నొర్తు రత్నాలతొడవు లిడియె
శౌరికిని జాల నయ్యలంకారవేళ. 88

క. ఎనిమిదిదిక్కుల రాజుల
ఘనకీర్తులు వచ్చి యతనిఁ గవిసె ననంగా
నునుము త్తైపుఁజొకట్టులు
వినుతాంగి యిడంగ శౌరివీనుల మెఱసెన్.

తే. కళలు పదియాఱు నేఁ గంటి ఘనుని మోము
గనియె నరువదినాలుగు కళ లటంచుఁ
గలఁగి కమలారి హరిపదాక్రాంతుఁ డయ్యె
ననఁగ మగరాల పెండియం బునిచె నొకతె.

క. మగువ యిడ హరియురంబునఁ
దగియెన్ జిగిచిలుకతాళి ధర నాతనిబల్
సొగసు గని చిత్తజన్ముఁడు
దెగిపాఱఁగఁ బట్టువడినతేజి యనంగన్.

క. మగరాలపతక మొకచెలి
దగిలింపఁగ శౌరియెదను దగె నాలోనన్
వగ నీసుతోఁ గలరాయఁడు
సొగసుగు తల్లిలఁ దొంగి చూచె ననంగన్.

తే. కూర్మి నొక నిట్టిళ్లా దేవిగోరు లుంచు
ననెడు వగ గోళ్లకుతికంటు నునిచె నొకతె
యందులకు రాధ కెంపుల నందగించు
నిట్టు లనఁ గౌస్తుభము శౌరి కిడియె నొకతె.

తే. రమణి గీలించు తారహారము మురారి
యురమున వెలింగె నెదలోన మెఱయుచున్న
తనవరుని బంపి మఱి యిళాతరుణి నెనయు
మనుచుఁ దారక లటువలెఁ గొనె ననంగ.

తే. చాన గీలించు నీలకంజాతసరము
మెఱసెఁ జిన్నికృష్ణునివిస్ఫూటురమునందు
మారు లేనితన్మోహనాకారమునకుఁ
జంచలాక్షులు దృష్టి దాఁకించి రనఁగ.

తే. పడఁతి గట్టిన కాంచనాంబరము దనరె
నంబుజాక్షుని స్వచ్ఛదేహంబుమీఁద
సతనిమోద నిండి తగునాదయారసంబు
పైని దా నిట్టులను గానవచ్చె ననఁగ. 96

క. తోగమగని బావ నిట్టుల
వగగాఁ గైసేసి తెచ్చి పనిహాద్యులహా
స్మగరాలచవికెలోపలఁ
దగుపచ్చలపీఁట నునిచి తరుణులు వేడ్కన్. 97

తే. చని యిళాదేవిఁ గని లగ్నసమయ మాయె
నమ్మ రాయమ్మ యని క్రమ్మి కొమ్మలెల్ల
బలిమిఁ గొని పిల్వ రాధికభయముచేతఁ
నగ్గి దగ్గున లేచి నున్ సిగ్గు మాని. 98

చ. నలుపులచంద్రకావిజిగిపావడరంగుఁ దెసంగఁ బైఠిణీ
జిగిబిలిచీనకుచ్చెళులు చిందులు ద్రొక్కఁగ జంటిరైకలో
నలిచనుగుబ్బ లుబ్బఁగను బంగరుటందెలు ఘల్లుఘల్లనన్
జలజదళాక్షి వచ్చె సభసంబున నయ్యదురాజునొద్దకున్. 99

తే. అప్పుడు సుముహూర్త మనుచు గర్గాదిమునులు
శోభనముఁ జేసి రానిత్యశోభనులకు
వాద్యములు మ్రోయ నఖిలదిక్పతులు పొగడ
నాప్తబంధుసుహృత్కోటి తృప్తిఁ బొంద. 100

క. ఆవేళను హరియు నిళా
యావ్రతరత్నంబు బాంధవావలితోడన్
బువ్వము దిని రారుచులకు
నువ్విళ్లూరుచును మెప్పు లొసఁగుచు నంతన్. 101

క. నందుం డందఱుఁ బరమా
నందంబును నొందఁ జేసె నయ్యైమర్యా
దం దగుసూనృతభాషా
సందోహము చేఁ బటాదిసత్కారములన్. 102

తే. అంత సంతోషసంభరితాంతరంగుఁ
డగుచుఁ దాంబూలఫలదాన మాచరించి
యతివయును దాను క్షీరాన్న మారగించి
యువతి యిడురత్నపాదుకా యుగళి తొడిగి. 103

చ. చలువ లెసంగుచప్పరపుజంత్రపుబొమ్మలు పావురంబులున్
గిలకలమంచము న్విరులు నించినసెజ్జయుఁ గీచుబుఱ్ఱయున్
దలగడదిండ్లు దోమతెర తళ్కునుడోలిక నిల్వుటద్దముల్
గలపడకింటి కేఁగి యటఁ గంజవిలోచనుఁ డుండె నత్తఱిన్.

సీ. వలిపెచెంగావిపావడకొసల్ బిగియించి
కుంకుమపువ్వంచుకోక గట్టి
కలశంబు నెమ్మేనఁ గలయంగ మేదించి
పూరణిల్లుముత్యాలరవికె దొడిగి
గేదంగిరేకులఁ గీల్జడ ఘటియించి
చంద్రసూర్యాదిభూషణము లుంచి
పొలుపుసంచపురేకుబుక్కాము మైఁ జల్లి
కస్తూరితిలకంబు సిస్తుషఱచి
తే. గోవజవ్వాజి మెడను గీల్కొల్పి జఘన
మునకు నగురుసాంబ్రాణిక్రొంబొగలు పట్టి
కనులఁ గాటుకరేకలు కదియఁ దీర్చి
రాధికామణి యిళకు నలంకరించి. 105

ప్రథమాశ్వాసము

క. నిద్దపుటద్దముఁ జూపిన
ముద్దియ తగె నబ్ధిమధ్యమున బింబితమై
ముద్దులు గులికెడుకలువల
ముద్దులగుమ్మ యన భువనమోహిని యగుచున్.

సీ. ఎటు తాళ నున్నదో యీకొమ్మ కెమ్మోవి
కైటభారాతిపల్గాటులకును
ఎటు లోర్వ నున్నదో యీకన్నె చన్నులు
గోపసింహునిగోటిగుమ్ములకును
ఎటు లాన నున్నదో యీతన్వి లేఁదొడల్
చాణూరహరుమాటుపాటులకును
ఎటు లాగ నున్నదో యీనాతిసును మేను
దంతిమద్దను కౌఁగిలింతలకును

తే. నంచుఁ దను గేలి యొనరించుచుండుఁ బోండ్లఁ
గాంచి తలవంచి సిగ్గుచేఁ గలఁకఁబొలు
వారిజాననవీనులవద్దఁ జేరి
బుద్ధిగా నిటు లను రాధ బుజ్జగించి.

సీ. చెలువుండు కౌఁగిటఁ జేర్చినయప్పు డీవు
గుబ్బల మెలమెల్లఁ గ్రుమ్మవమ్మ
విభుఁడు చెక్కిలి ముద్దుపెట్టినయప్పు డీవు
నలరుమో వొక్కింత యానవమ్మ
స్వామి పైకొని రతి సల్పినయప్పు డీవు
నించుక యొదురొత్తు లియ్యవమ్మ
ప్రాణేశుఁ డలకేళి బడలినయప్పు డీవు
పురుషాయితము వేగఁ బూనవమ్మ

తే. అతఁడు నవరసరసికశిఖావతంసుఁ
డధికసుకుమారమూర్తి నీ వతని నెటుల
వలచి వలపించుకొనియెదో పలికినాను
నాన గొనఁబోకు నామీఁదియాన నీకు. 108

క. అని మనసిజాగమమ్ములు
విను మని యుపదేశ మిచ్చి వే లె మ్మిదిగో
యొనసెను శుభలగ్నము ప్రియు
నెనయఁగ వలె వేళ తప్పనియ్యక యనుచున్. 109

క. మరుగంధసింధురంబును
గరముం గదలించి తెచ్చుకరణిని దెఱవన్
పరుకడకు బలిమిజాలుములు
మెఱయఁగఁ గొని తెచ్చి పలికె మెల్లన హరితోన్. 110

సీ. పదపద్మముల నొప్పుబంగారుగొలుసులు
మేలు గుల్కెడునిగళాలు గాఁగఁ
గటితటి నటియించుగంటలమొలనూలు
పాలాదిగంటలచాలు గాఁగ
నల్లచీమలబారు నా మూరునూఁగారు
మేర మీఱినమదధార గాఁగ
గబ్బిసిబ్బెపుటుబ్బుగుబ్బగుబ్బలు లెంతొ
మంతుగన్ వింతకుమ్భములు గాఁగ

తే. గండవడిలోన దుమ్మాడి మందగతుల
వచ్చె నెరితాపి కళులచా ల్వల గొనంగఁ
జిన్నిమరుదంతి ని న్నొకసన్నఁ జూడ
సరస నెక్కెడు మీఁదిపై సరము లేఁగ. 111

సీ. ఈగోటిమీటుల కీకుచగిరులట్లు
పొంగి తాళవు చేని మొగ్గచన్ను
లీపంటిగంటుల కీమోవిపగడంబు
వగసు దాళదు దీనిచిగురుఁబెదవి
ఈమారుసోఁకున కీయూరుకాండంబు
లటులఁ దాళవు దీనియనఁటితొడలు
ఈకౌఁగిలింతల కీతనుకనకంబు
వలెను దాళదు దీని మొలకమేను
తే. నీకు సరి యగునటు లెల్ల నేను గాను
పాటు మెఱుంగని దిది నట్టిముగ్ధ గాని
తెలిసి గొంటు లేలెదో నీకుఁ దెలుప వలెనె
దేవ రంగేశనాయకాధిపుఁడ నీవు. 112

సీ. కొనవాల్కఁ గొని నోని చెనకి చూతువు గాని
యుగళంటఁగా నొక్కియానఁబోకు
వట్టుచన్నుల జిన్నిముద్దు లుంతువు గాని
జిగిగోటికత్తులఁ జీరఁ బోకు
మొనవేళ్ళఁ జనుమొనల్ పుడుకు దింతియ కాని
నగనగ బిగికట్టు పట్టఁబోకు
సరిగేళి మెల్లమెల్లన సల్పుదువు గాని
దుగుసు దైపసముల నెరపఁ బోకు
తే. పెట్టి దగ్గ కౌఁగిల్పగను గాని వెలఁది నీవు
నలవ్రుఁగను మించి గడిదేఱి వద్దఁ జేరి
మాఁగుసామునఁ జలపోరి పోరువేళ
నాడ్రుగూఁతకట్టు నెఱుఁగునా నలిననయన. 113

తే. అంచు హరిచేతి కిళ నొప్పగించి రాధ
వత్తు నేఁ గూడ నని చెలి పైఁటఁ బట్టి
వేగ వచ్చెద నని విడిపించుకొనుచుఁ
జనియె మది ఖేదమోదముల్ పెనఁగొనంగ. 114

వ. ఇట్లమ్మందయాన యమ్మందయానంబునఁ బడుకయిలు వెల్వడి రత్నముద్రికాలంకృతం బైన కెంగేల నొక్కబాలికా మణిం జేయూఁతగాఁ గొని యవ్వాసుదేవు నెడఁబాసి పోవం జాలనిచిత్తంబుతోన తత్తఱపడి యమ్మత్తకాశినులం గని తలు పోర సేయుం డనునెపంబున తిరిగి చూచుచు రాజసం బవలంబించి యెవ్వరితోడం బలుకక డగ్గుత్తియ నడంపుచుఁ గేళి పూగుత్తులాఘ్రాణించుపోలిక బెట్టునిట్టూర్పులునిగుడింపుచుఁ జెందొగలవిందుఁ గనుచందంబున వదనారవిందం బెత్తి కందోయిం గ్రందుకొను బాష్పబిందుబృందములఁ జిప్పిలనీక రెప్పల నార్చుచు హరివిరహాభరంబునం దాఁకి జారినకర కంకణంబులం గని చేయెత్తి కప్పుకొప్పు దిద్దుకొనుచొప్పునఁ గప్పుచుఁ గుచలికుచంబులం దగదగ మని తగులుకొను చిగురువిలుగలతులువసెగలఁ దగిలి చిటిలి పెటిలి పడుతార హారంబులం బయలుపడనీక పయ్యెదచెఱంగున మఱుంగు సేయుచు నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యందొక్క చొకాటంపుసులువు పట్టు మేలుకట్టులంగనుపట్టు కట్టాణిముత్తి యంపుజల్లులతో నల్లిబిల్లిగా నల్లుకొను బొండుమల్లియల పూదండలం దగిలి రొదలు సేయుతుమ్మెదల గరులనిగనిగ లకుం బదు లనఁగఁ దగిలి మగరాలసోరనగండ్లనుండి వెలికి నిగుడు నగురు సాంబ్రాణిపొగల మగుడం ద్రోయుచుఁ దేవ

గంటి మచ్చికంటులనెరినెరుల వఱలు విరుల చేరులనెత్తావుల
నత్తవిఁల్లి మత్తిల్లి వచ్చు కమ్మ తెమ్మెరలవగ మిగులుమగరాల
సౌధంబున నెంతయు వింతవింతపసి సంతసల మంతు కెక్కు-
జీనవంతోపుఁ జప్పరకోళ్ళ మంచంబుపై రవిబింబంబుడంబు
విడంబించు కెంబట్టు పగుపున రాజినశిఖారేఖల సెకమీఱు
పూరెపుటంబు తలగడఁజేరి యొక్కపల్లవపాణి పద
పద్మంబులు పట్టుచుండఁ బవ్వళించి యాత్మగతంబున. 115

ఆ. సొమ్ము లియ్యవచ్చు సొమ్మంద మియ్య వచ్చుఁ
నియ్యరాని ప్రాణ మియ్యవచ్చుఁ
దనదువిభుని వేరుతరుణిచేతికి నిచ్చి
తాళ వశము యెట్టిదానికైన. 116

సీ. నాతి యింతకు మున్నె నాసామిమధురాధ
రామృతమ్మును జూఱ లాడకున్నె
యతివ యింతకు మున్నె హారివిప్పటమునపై
గుబ్బలకసి తీఱఁ గ్రుమ్మకున్నె
రమణి యింతకు మున్నె రమణుకౌఁగిటఁ జేరి
పారావతధ్వనుల్ పలుకకున్నె
చాన యింతకు మున్నె శౌరి పైకొన వెను
దియ్యక యెదురొత్తు లియ్యకున్నె

తే. మున్నె యగు జాణ సిగ్గుచే నున్నఁ గాని
విభుఁడు వగఁ జేసి తనుప్రీడ వీడఁజేసి
చేఁగాఁ దీసి యందందఁ జేయివేసి
కొమ్మ నిటమున్నె తా దిద్దుకొనక యున్నె. 117

క. అని చింతింపుచు నచ్చటఁ
గనువిలుతుని బారి కలికి కను మూయక లో
వనరుచు నుండెను రాధిక
వనరుహదళనయనుఁ డచట వనితామణితోన్. 118

క. చెలియా వింటివె రాధా
జలజేక్షణమాట లెల్లఁ జక్కఁగ ననినన్
గలకంఠిమణి సిగ్గునఁ
దల వంచుకొనంగఁ జూచి దయ దైవారన్. 119

సీ. చిన్ననాఁటనె చెల్మిఁ జేసితి మెడ లేక
మన కేటిసిగ్గులే మధురవాణి
నేఁ బల్కఁగా లేదె నినుఁ జూచి ననుఁ జూచి
యీవేళ మాటాడ విందువదన
కూడి యిన్నాళ్లాటలాడమొ యెటుపోయె
నాయాట లీయాట లంబుజాక్షి
పోనిపోనీ నేను బోరుగూరివాఁడనా
నీకు మేనరికంబు నీలవేణి

తే. యళుకు లేటికి ననుఁ జూచి కులుకులాడి
మోముఁ జూడవె మో మెత్తి మోహనాంగి
ముద్దుగా ముద్దు లియ్యవే ముద్దుగుమ్మ
మాటు కేఁగకె నాయాన మందయాన. 120

క. మనరాధ దెలిపె నేటికి
ననువుగ నా ల్మగనియాట లాడక యున్నన్
మనసిజభూతము వెఱపుం
గనిపించు నటంచు వేగఁ గదియుద మబలా. 121

క. చన దిటు లూరక యుండఁగఁ
గనువినుదయ్యంబు గదుమఁగా వచ్చినయా
వెనుక నెటు దాఁగువారము
మనసిగ్గులు దాని నెదిరి మార్కొన వనుచున్. 122

చ. గమగమతావులం గులుకుకప్పురబాగము లిచ్చి వేడ్కతో
సమముగఁ గ్రొత్తముత్తియపుపన్నపుసున్నముఁ బెట్టి చొ
క్కపుం, దమలపుటాకుఁ జుట్టి వనితామణిచేతి కొసంగఁ బో
వుచోఁ, గొమిరె నయంబుతోఁ గొనిన గోపకులాభరణుండు
ప్రేమతోన్. 123

సీ. ఉసికొల్పి వంచించి దుసికిలుచనుదోయి
చే నంట నమ్మ నొచ్చినె యనును
మొనసి యేమరఁ జేసి మోవాన గమకించి
వడి నుల్కి కరపల్లవములఁ గప్పు
నల్లందులకుఁ జొచ్చి యటు నీవి వదలింప
మిట్టిమీనై బెట్టు కొట్టుకాడు
విభుఁ డందుఁ జెనకి తా వికవిక నవ్వుచో
నటు గిరుక్కున మల్లియలుక నించు

తే. తను గుఱించినఁ గని తనకనులు మూయుఁ
గవకవల్ నించుచో వ్రేళ్లు చెవులఁ జొనుపు
కొను నిశామానినియు ముగ్ధతనముఁ బూని
రాజగోపాలసంగమారంభవేళ. 124

ఉ. ముద్దులబెట్టు కొంత జిగిమోముగదింపుల వింత మోహపుఁ
సుద్దులచే రవంత తెలిచూపుల నంత విరాళిచేతలం

బద్దుల సుంత పావురపుఁ బల్కులు పల్కి కలంతసిగ్గు పో
దిద్దుము రారి నారినటు లెప్పునఁ బైకొని మోవియానుచున్.

మ. అలరు ల్వాడ రుమాల వీడ నెదపై హారాళు లల్లాడఁ ద
ళ్కులచౌక ట్లసియాడఁ బావురపుఁబల్కుల్ పల్కుచున్
గుల్కుచున్, బలుజోకొట్టుచు మబ్బుదట్టుచును బైపై ని
క్కుచున్ సొక్కుచున్, గళ లెల్ల న్గరఁగించి యేలె సొగ
యం గంజాస్త్రకయ్యంబునన్. 126

చ. గొనకొనుసిగ్గు మోహమును గూడఁగ నొక్కటి కొక్క
టెక్కుడై, పెనఁగొను కేలు మోముపయిఁ బెట్టుక మెల్లన
వ్రేళ్లసందులన్, గనుఁగవ రెప్ప లార్పక యెగాదిగఁ గన్గొనె
శౌరివక్త్రమున్, మనసిజకేళినైపుణిని మానక మానిని
యప్పు డెంతయున్. 127

చ. ఉలుకును గొట్టుకాడు నగు నూర్పు లడంపుచు నూర
కుండు లోఁ, గలఁగును బల్కఁబోవుఁ దటకాపడుఁ గన్గొనుఁ
గన్మొగుడ్చు మైఁ, బులకలు దార్చు గ్రుక్కిలిడు బొమ్మెల
మై మఱచున్ సుఖోన్నతిం, దలకొని పారవశ్యమునఁ
దామరసాక్షి య దేమి చెప్పుదున్. 128

సీ. మో మొకించుక యెత్తి మోవి యానఁగ నొత్తి
యది యిది చాలించి యట్టెయుండుఁ
కౌఁగిలించఁగఁ జూచి కరపద్మములఁ జాఁచి
యందు కిందుకుఁ బోక యట్టె యుండుఁ
జనులఁ గ్రుమ్మఁగఁ గోరి సరస మెల్లనఁ జేరి
యవల కీవల కేఁగ కట్టె యుండుఁ

యొరపుంతి తెచ్చి పైకొన గమకించి
యటు నిటులను జేయ కట్టె యుండు
తే. ముద్దు లిడ వచ్చి యందందుఁ బ్రొద్దు పుచ్చుఁ
బలుకఁగా మాటలు నెలుఁగెత్తి కలఁకఁబాఱు
విడె మొసఁగఁ బోవు సగమాకు మడిచి మానుఁ
దీరి తీరనిసిగ్గుఁ దెఱవ యపుడు. 129
వ. ఇట్లనేకవిధంబుల నిశామాధవులు భంగురానంగసంగరక్రీడా
పరవశు లై యున్నయెడ. 130
చ. భువిఁ బథికాళి యాత్రలకుఁ బోవఁగ నైష్ఠికవిప్రసంఘముల్
జవమున లేచి తానములు సల్ప రతాంతరసుప్తదంపతుల్
గవిసి గమింప వేళ యిది గాదె యటంచుఁ ద్రిభంగులన్నెరా
హావణికై నుగ్గడించెఁ జరణాయుధబోధకయూథ ముద్ధతిన్.
ఉ. అంతట దిగ్గునన్ బలుపు నంటక లేచి పయంట దిద్దుచున్
వంతను గొంత దాఁచి బలవంతపుహాయి రవంత వూని చె
ల్వింతులు చెంతలం బిలువ కేఁగిన దేమొ యటంచు నల్కరాఁ
గంతునితండ్రిని న్గదియఁగాఁ జని రాధిక తల్పుతట్టినన్. 132
తే. చేరి యందాఁక వారు చౌశీతిబంధ
గతులఁ బెనఁగి చాలక పునారతులఁ గలసి
బడలికలు దీఱ నొక్కింత పవ్వళించి
మదవతీకృష్ణు లప్పుడు నిదుర లేచి. 133
సీ. మిసిమిచెక్కులఁ దమ్మరసము నాథుఁడు పెంపఁ
బికవాణిమోవి కాటుకను బెంపఁ
జెదరినముంగురుల్ శ్రీనివాసుఁడు దిద్దఁ
గాంత జాఱినతిలకంబు దిద్ద

నలగోరువంకల నతఁడు కుంకుమ నించఁ
  గలికి పల్గంటికిఁ గప్పుర ముంచఁ
గప్పు పెన్నెరికొప్పు కాంతుఁ డల్లనఁ బాపఁ
  జెలియ హారావళుల్ చిక్కుఁ బాపఁ
తే. జొట్టి సగమాకు నోటిక సుదతి యొసఁగ
మరలి మురవైరి కొఱికిన మడుపు లొసఁగ
నట్టియెడ రాధ కరకంకణాళి ఘల్లు
రనఁగ విని నుల్లములు ఝల్లు మనఁగ నులికి. 134
తే. కలికి వే లేచి గడె దీసి తలుపు దెఱవ
శౌరి రమ్మన రాధిక చేరఁ బోవు
నంతకును మున్నె హరి చెవిచెంతఁ జేరి
చెలువు చిలుకఁగ ననె నాతిచేతి చిలుక. 135
సీ. నాతికిఁల్గొప్పున నల్లకల్వలు గావు
  విరవాదిశరములో సరసిజాక్ష
నెలఁతనాసికయందు నీలంపుమణి గాదు
  ముక్కరముత్యంబు మురవిఘాల
వనితపాలిండ్లపై వలచుకస్తురి గాదు
  మలయజపంకంబు మదనజనక
తరుణినెమ్మేనఁ గదంబపుప్పొడి గాదు
  వెలిదమ్మిపుప్పొడి విమలచరిత
తే. మరునిశరవహ్ని దరికొని మదిని బొదలి
వెలికి విసరంగ దాని లోపల నడంచి
యిదిగొ వచ్చెను బరితాప మడఁప ఘనుఁడ
వీ వటంచును రాధ యి దెంతధీర. 136

చ. జలరుహపత్రనేత్ర విను చందనగంధివిరాళి యెంతొ మై
నిఁ గలసొమ్ము లంగజునియింగలమందుఁ గరంగి పూదె లై
మిలమిల డొల్లి రాఁ జెలులు మిణుఁగురుఁబూచు లటంచుఁ బట్టి చే
తులు సెగ లంటి పొక్క వెతతో విదలింతురు మిట్టమీను లై.

తే. లేమకును నీవు పొత్తున లేనియట్టి
వాసరము లెల్ల శ్రీహరివాసరములు
మానినికి నీవు ప్రక్కను లేనియట్టి
రాతి రెల్లను మఱి శివరాత్రి యరయ. 138

క. కన లేదో విన లేదో
కనులార వీనులారఁ గాంతులు కాంతల్
ఘనవిరహాగ్నిని స్రుక్కఁగఁ
గన విన లే దిట్టివలపు కంజదళాక్షా. 139

క. అనిపలుకుచిలుకపలుకులు
వినువనజదళాక్షుఁ జేరి వేడ్కను రాధా
ఘనవేణి యిళను జూపుచుఁ
దనదగుప్రేమాతిశయము దనరఁగ నగుచున్. 140

సీ. చిగురాకుజిగి నూకు చెలియకెమ్మోవికా
గజిబిజి మొనపంటిగంటు లెల్ల
వనచెండులను జెండు నాతిలేఁజనుఁలకా
కఱకుగోటిపిరంగినఱుకు లెల్ల
నునునాచులను నేచు వనిత పెన్నెరులకా
కక్కసం బగు పెక్కు చిక్కు లెల్ల
మరువంపుగురి దింపు మగువనెమ్మేనికా
విడువనిమరుసాముబడలి కెల్ల

తే. నకట మగలకుఁ దమయక్కు తైనఁ జాలు
నబలలా గెంచి లాలించ రనుచు నిశను
వగచుగతి రాధ తనలోనిచింతఁ దెలియఁ
జేసె శౌరికి నన్యాపదేశముగను. 141

చ. అది విని శౌరి రాధకర మల్లనఁ బట్టి బిరాన చేసరాల్ [గాఁ
గుదురుగఁ గంకణంబులును గూడఁగ ఘల్లుమటంచు మ్రోయఁ
గదియఁగఁ దీసిన న్గలికి కాంతునిపేరెద వ్రాలె నంతలో
గుదిగొనుసిగ్గుచే నిశయు గొబ్బునఁ జాటున కేఁగె నవ్వుచున్.

తే. మాయురే బొబ్బ హాయిరే మజ్జు భళిరె
కలిసి విరిశయ్య మత్తేభములవితాన
నీడు లే దని వలపుల జేఁడు పొగడ
నపుడు వారిర్వు రాశయ్య మందుకొనిరి. 143

వ. ఇట్లు విడిఁబడి. 144

సీ. కొసరుపల్కులఁ గ్రమ్మి గోటికత్తులఁ జిమ్మి
కాసెలోఁ జెయి వేసి కదియఁ దీసి
కన్నాత లాగించి కౌఁగిటఁ గదియించి
సరిబిత్తలల నెత్తి చనులనొత్తి
యల్లందులకుఁ జొచ్చి కల్లమ్ములకు వచ్చి
మెఱుఁగుచెక్కిలి గొట్టి కురులు పట్టి
తొడకంబముల నాని తోపునూకుల నూని
సందుచేసుక నొక్కి ముందు కెక్కి

తే. యదలుపులు కీలుగొట్లు నెయ్యంపుతిట్లు
గళరవంబులు దుడుకులు చెలఁగ రాధ

మాధవుండును గడిదేరి మాగుసామి
హాయిగాఁ జేసి సరిగెల్పు లంది రపుడు. 145

వ. అంత రాధాకృష్ణులు పరస్పరము సంభాషించి రది యె ట్లనిన

సీ. మగడ యాపని దీఱె మఱియొకయాటాడి
నాకును గట్టిగా న్యాయ మొసఁగి
పొలఁతి నీ పెందొడపుణ్యంబు నా కందె
లేఁతచిన్నది వట్టిరోఁత నాకు
నీకు దానికి నింత నేస్తమాయెను గృష్ణ
పొంతగా నిన్నుఁ గూడి యింత బాగ
చెలియ నిమ్మళముగఁ జేసితివో లేక
యది చేసెనో నన్ను నడుగ వలదు

తే. బాగుబా గన గట్టిగాఁ బని యొపంగ
నియ్యరా కృష్ణ నాకును నిమ్ముగాను
తీవి వయసున గుణమున నీవె పెద్ద
నయము నయమునఁ గావింపు రతిని రాధ.' 147

సీ. అధరామృతంబు నీ వానితివో కృష్ణ
యది లేఁజిగురువగ రంతె రాధ
కఠిన స్తనము లెనఁ గలఁచితివో కృష్ణ
యవి లేఁతలికుచంబు లంతె రాధ
లలితోరు లూపుల మెలఁచితివో కృష్ణ
యవియనంటులత్వోక్కు లంతె రాధ
లీలాంగములు కౌఁగిలించితివో కృష్ణ
యవి ననలతకూన లంతె రాధ

తే. చతురసమరతిసుఖ మొనర్చితివో కృష్ణ
నవసమాగమమున సౌఖ్య మవునె రాధ
యుపరతుల నిన్నుఁ గూడె నేమోయి కృష్ణ
యాచమత్కృతి ముగ్ధ కెట్లబ్బు రాధ. 148

వ. ఆసమయమునందు. 149

సీ. కాలివాల్ పిట్టల కలకలంబులు మీఱెఁ
బగడకన్గలయొజ్జ బయలుదేఱె
నెలరాజు పశ్చిమాచలరాజముం జేరె
బలుచంద్రకాంతపు శిలలు వేరెఁ
దారకాగణముల తళుకు లెల్లెడఁ జాఱె
దీపంబు లెల్లను తెల్లఁబాఱె
నతనుఁడు రే యెల్ల నసిఁ జేసి వేసారె
ధర వియోగులపరితాప మాఱె

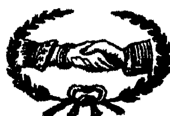
తే. దమ్ము లలరారెఁ గలువలతావు దీఱెఁ
గోకములు తేఱెను జకోరకులము తారె
నినుడు గడిదేఱె నిరులు మొయిండ్లఁ దూఱెఁ
దెలివి చేకూఱె భల్లునఁ దెల్లవాఱె. 150

మ. యమునాతీరవిహార హారసదృశోద్యత్కీర్తిసంభార భా
రమణీయాకృతిమార మారసికతాప్రావీణ్యసంసార సా
రమరందోక్తివిచార చారణనుతప్రఖ్యాతవిస్తార తా
రమహీభృత్సమధీర ధీరమునివారాధార రాధారతా. 151

క. ధీరాళిమతోద్ధారా, ధారావర కృత్తమత్త దానవవారా
వారాశినిభగభీరా, భీరాహిత్యామరాద్రి విశ్రుతధీరా. 152

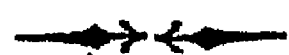
మాలిని. కలికలుషవిఘాలా కాంచనోద్భాసిచేలా
గళధృతవనమాలా కాంతరాధావిలోలా
బలభిదుపలనీలా పాండవత్రాణశీలా
తిలకితగుణజాలా దేవకీదేవిబాలా. 153

గద్యము. ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణప్రవర్ధమానానూనశృంగారరసప్రధాన సంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాదివిద్యాపారంగత శ్రీమత్తిరుమలతాతయాచార్యపాదారవిందమిళిందాయమానమానసచోళసింహాసనాధ్యక్షప్రతాపసింహమహారాజ బహూకృతానేకచామీకరాంబరాభరణముత్యాలుగర్భశుక్తిముక్తాయమాన ముద్దుపళని ప్రణీతంబైన రాధికాసాంత్వనం బను శృంగారప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

ద్వితీయాశ్వాసము

క. శ్రీరాధామధురాధర
పారామృతపానచతుర సద్గుణహారా
పారావారవిహారా
భారతసఖ చిన్నికృష్ణ పాలితకృష్ణా.

తే. అవధరింపుము దేవదివ్యానుభావ
వ్యాసమునిసూతి జనకభూవిభునిఁ జూచి
చొక్కటపు జీనిచక్కెర యుక్కడలను
నెక్కుడై మించు నుడిచవు లెక్కఁ బలికె.

క. అటు లా రాధిక గోపీ
విటు నటు రతికేళి నేలి విడువంగ నిలా
కుటిలాలకఁ జేరి తనదు
కుటిలత్వ మెఱుంగనీక కూరిమి చెలఁగన్.

తే. నిను మిఁగుల గాసి యిడె నని నే మురారి
నెనసి పైకొని దండింప నీవు నిదియె
సందుచేసుక యెచటికి జరిగి తనుచు
నిళను జేపట్టుకొని రాధ యింటి కేఁగె.

వ. అప్పుడు.

సీ. మహితగండస్థలీమకరికాపత్రికల్
మొసలివాపోగులపసలు దెలుప
మెఱుఁగుచన్మొనఁ గ్రమ్మి మెఱయుతమ్మరసంబు
పటుతరకౌస్తుభప్రభ ఘటిల్లఁ
దలిరువాతెర నొప్పు బలుకెంపు లలవేణు
వివరంపు నొక్కులవిధ మెసంగ
నలిగి వెన్నునఁ గుల్కు తెలిముత్తియపుజడ
పన్నగతల్పంబు చెన్ను గనఁగ
తే. హారగతి మణిశ్రీవత్ససారకాంతి
దశదిశల్ నిండ రాధికాతరుణితోడ
శౌరిసారూప్య మంది యిల్ చేర వచ్చు
నిళను గన్గొని యలివేణు లిట్టు లనిరి. 6
సీ. మనిసికాటున కెందు మందు లే దందురు
మంచిది ఘనసార ముంచరమ్మ
చిఱుగోటిపోటులు సెలవారు నందురు
పునుఁగుకుంకుమ గూర్చి పూయరమ్మ
తోడసాముచేఁ గండ లెడ గట్టు నందురు
చలువగొజ్జఁగినీట జవరరమ్మ
వలపుచెమ్మట లింకఁ జలి పట్టు నందురు
కలపంబు నెనయించి యలదరమ్మ
తే. కమ్మవిలుకాని యేనుఁగుగున్న బడలెఁ
దళుకుఁజెక్కుల సాంకవశైల ముంచి
యలరుమందులపొడిఁ బూసి యలుపుదీఱ
మేటితాంబూలకబళంబు మేపరమ్మ. 7

క. అని మిగులువగలఁ బల్కుచు
ఘనతరసురతాంతతాంతకాంతామణికిన్
మనసిజశాస్త్రక్రమమునఁ
దనువలయిక దీర్చి రంతెఁ దద్దయు వేడ్కన్. 8

చ. అలరులమోవికాటు పస పంటినదుప్పటిసీటు చెక్కులన్
విలసిలుతమ్మముద్దు జిగివెన్నునఁ గీల్జడదద్దు కన్నులన్
నెలకొనునిద్రసొక్కు మెడ నెక్కొనుగాజులనొక్కు లెంత
యున్, వెలయఁగఁ గేళిమందిరము వెల్వడె మన్మథమన్మథుం
డొగిన్. 9

తే. ఇటుల వెలువడి మజ్జనగృహముఁ జేరి
చలువగొజ్జంగినీటిచే జలక మాడి
వలువలు ధరించి కలపముల్ గలయఁ బూసి
యతివ వడ్డింప దివ్యాన్న మారగించి. 9

చ. పడఁతి యొకర్తు కెంపురవపావలు వెట్ట లతాంగి యొర్తు పా
వడఁ గొని వీవ నొక్కరుదవారణగామిని తావికప్రపుల్
విడె మొసఁగన్ మఱొక్కనవనీరదవేణి కళాంచిఁ బూనఁగా
నడిదము కేడెముం గొనుచు నంగన యొక్కతె వెంటఁ
గొల్వఁగన్. 11

సీ. మగరాలకంబాల నొగి యంత్రపాంచాలి
కలు మీటువీణెలగులుకు రాగ
ముల సొక్కి తల లూఁచు జిలుఁగుబంగరుసీరు
వ్రాఁతచిత్తరుబొమ్మలను గుఱించి
యొరలెడు చిలుకల గొరవంకలను నవ్వ
నిలువిరినగవులో యివి యనఁ దగు

ము_త్తియంబులతీఁగె ముడికట్టుపనులహొం
బట్టుమేల్ కట్టుల వఱలు విరుల
సరులమూఁగెడు తేంట్లగరుల మొయిళ్ళని
యాడునాఁడు నెమళ్ళ యడుగుటందె
తే. లందుఁ దగురొదరతినాద మనుచు నెపుడు
నిలువుటద్దాలపడకిళ్ళ నలరుగూండ్ల
రమణఁ బలికెడు పారావతములఁ నెసఁగు
రాధికామణి మణిసౌధరాజమునను. 12

తే. చేరి యట వింతపనులచేఁ జెలువు గులుకు
చలువచప్పరకోళ్ళమంచంబుమీఁది
యంచరెక్కలసెజ్జపై నలరుముత్తి
యంపులోడునఁ దగఁ జేరి హాసు మీఱి. 13

తే. అండ నటు నిల్చి యిళ ముత్తియంపుసున్న
మిడినతమలపుటాకులమడుపు లియ్యఁ
గదిసి రాధిక తనచనుఁగవకుఁ బులక
లమరఁ జూచిన పాదపద్మముల నొత్త. 14

సీ. తంబుర మీటి గీతంబు పాడుచు నొక్క
మధురోష్ఠి సరిగమపధని యనఁగ
జగ్గుచౌకట్లను నుగ్గడింపుచు నొక్క
చక్కెరబొమ్మ తద్ధిక్కు మనఁగ
గుజరాతిజక్కిణికోపు లాడుచు నొక్క
భామిని జీవుసల్లా మనంగ
బిరుదుకై వారము ల్పేర్మి సేయుచు నొక్క
సరసిజానన జయజయ యనంగఁ

తే. చంద్రబింబాస్య యొకతె హెచ్చరిక దెలుపఁ
జెలియ యొక్కతె సందడి దొలఁగఁజేయ
నందఱకు నన్నివగల నానంద మిడుచు
నిండుకొలు వుండె యదువంశమండనుండు. 15

చ. అపుడు పయఃపయోధిమణియల్లునిఁ బిల్వఁగ నెమ్మిఁ గోరి స
ద్విపులకులప్రదీపకుఁడు విశ్రుతకీర్తి యశోదతోడఁబు
ట్టపరిమితప్రభావజనకాధిపుఁడన్ననఁ గొన్న కుంభకుం
డుపగతహర్షుఁడై వరుస లొప్పఁగ వచ్చెను నందుచెంతకున్.

క. వచ్చినమఱఁదిని గని ముద
మెచ్చఁగ వడి లేచి కౌఁగిలిచ్చి సమానం
బచ్చుపడఁ బసిఁడిగద్దియ
నిచ్చి రహి న్నందుఁ డతని నీక్షించి దయన్. 17

ఉ. వచ్చినకార్య మే మనుచుఁ బల్కిన నాతఁడు కూఁతు నల్లునిన్
మచ్చికఁ బంపఁగా వలయు మాసదనంబున కన్న రాధతోఁ
జెచ్చెర నెచ్చరించి యటు చేయుదు నం చని నందుఁ డాడఁగా
నచ్చెలియింటికిం జనె నీలాబ్జదళాక్షునిఁ గన్నతండ్రియున్. 18

వ. ఇట్లు చనునెడ నాళీజనంబులవలనఁ దదాగమనం బాలకించి యవ్విరించిగురుం డుదంచితముదం బెదం గదుర నెదుర్కొని ప్రణమిల్లి యవ్వల్లవతల్లజునిదీవనలం జెందిన వేడుకఁ దోడుకొని తెచ్చి హెచ్చుపచ్చరాగద్దియ నుంచిన నతం డందు వసించి రాధావధూరత్నంబుతోనం గుజేయించి యిళామాధవులఁ దోడ్కొని మానివాసంబునకు నీవు రావలయు నన నావనజానన యయ్యా నన్నడుగం బని యేమి యయ్యుర్వీశయు నేనును మీ కొక్కరూప కాదె నన్బిలువ వలయునే

వలసినప్పుడు వచ్చెద నిప్పు డివ్వధూవరులఁ బిలుచుకొని చనుం డని పనిచిన వారలం దోడ్కొని నిజమనోరథం బీడేర రథం బారోహించి యాభీరవీరు లపారాయుధపాణు లై బలసి నలువంకలం గొలువ నమితానందంబును జెంది నందు మఱంది నిజమందిరంబునకుం జని సుఖం బుండె నంత నిచ్చట.

సీ. పద్మాక్షుఁడును దాను బవళించుపడకయి
ల్లని కను ల్కటికచీఁకటులు గ్రమ్మ
నెడలేక మురవైరి నెనయుముచ్చట లెంచి
పగిలి గుండియ వక్కలు గాఁగ
శ్రీకృష్ణుచేఁ గొనుచిలుకపల్కులు విని
గుమ్ముగు మ్మని చెవుల్ దిమ్ము గొనఁగ
హరిభోగ్యవస్తువు లందంద సోఁకిన
నెమ్మేను ఝుమ్మని సొమ్మసిల్ల

తే. నిప్పు ద్రొక్కినరీతిని నిలుఁగ దెచట
గాము సోఁకినమాడ్కిఁ గలువరించు
విఱిగి తల మిన్ను పడినట్లు విన్నవోవు
భావజానిఘాటి కలికి రాధావధూటి. 20

సీ. వెన్నెలచిచ్చులు వెదఁజల్లు రేరాజు
కిరణంపుగుంపుల సొరిగి సొరిగి
యమధనుష్టంకార ఘన మీఱు తేఁటిఝం
కారంబులకుఁ జాలఁ దారి తారి
రాహుఫూత్కారంబులను మించి చనుదెంచు
మలయానిలునిఘాటి కళికి యళికి

యురుమనిపిడుగులై యొడలు చిల్లులు వోవఁ
బడుమరుకోలల బడలి బడలి

తే. వదరు చిలుకలకూఁతకు బెదరి బెదరి
పలుకుబకదారిపిట్టల కులికి యులికి
తల్లడిల్లుచు వడిఁ బడకిల్లు చేరి
మరులుకొని చాన తనదు నెమ్మనములోన. 21

వ. ఇట్లని వితర్కించె. 22

సీ. కలుగునా కన్నులకలిమి వెల్లఁ దీఱంగఁ
గమలాక్షునెమ్మోము గనుఁగొనంగ
వేవేగ నబ్బునా వీనులవిందుగా
దనుజారివేణునాదము వినంగ
నలవడునా చేతు లతిపుణ్య మందంగ
వాసుదేవాంఘ్రి సేవలఁ బెనంగ
దొరకునా నెమ్మేను పరవశ మందంగ
వటపత్రశాయికౌఁగిట మెలంగ

తే. నొదవునా గోపగోపికాసదయు నెనసి
యురుతరానందజలరాశి నోలలాడఁ
బ్రబలమగు మద్ధశాపరంపర ల వెట్లు
గాఁగ నున్నవో యేనైతె కాన నకట. 23

తే. రాసిఁ జేసిన శృంగారరస మనంగఁ
జతులకుఁ దోఁచు కరుణాతిశయ మనంగ
నొకటి యైనట్టి మన్మథాయుత మనంగఁ
బొలుచు గోపాలరూపంబుఁ బొగడవశమె. 24

క. *తమ్ములు శౌరిశ్రీపా
దమ్ములు మోదమ్ము లొదవుఁ దమ్ముల నెల్లన్
దమ్ము లనం దప మళినా
దమ్ములు వేదమ్ములు నినదమ్ములు సలుపున్. 25

ఆ. పుంగవములమీఁదఁ బులులును బులులపైఁ
గరులుఁ గరులపైని హరులు గవియు
నందగోపసుతుని నడ కొకించుక సాటి
తాము తాము తాము తా మటంచు. 26

తే. దానవారాతి నఖధాళధళ్యములును
బ్రపదరోచులు పదరుచుల్ పరిఢవిల్లె
నతనియడుగుల నొకటిగా నతిశయిల్లు
జాహ్నవీయమునాసరస్వతు లనంగ. 27

తే. తీర్థపాదుని శ్రీపాదతీర్థమందుఁ
గలకమఠనక్రములు దేలి వెలికి వచ్చె
జోడుజోడుగ నన నీడు జోడు లేక
యతనిమీఁగాళ్లుఁ జిఱుదొడ లనువుమీఱు. 28

చ. సిరియును భూమినీళలును జెల్వగుపల్లవపల్లవాధరల్
నిరతము లాలనల్ సలుప నిగ్గులు గుల్కెడు శౌరిజంఘులన్
గరకరిఁ జూచి మారజయకాహళు లూఁదఁబడంగ నేమగున్
మొఱ లిడు టింతె కాని సరిపోలునె పోలిన బోలుఁ జెందవే.

క. నాగారిగళముపైఁ దగు
నాగమదధ్వంసితొడలు నాగకరంబుల్
నాఁ గనుకని నగరే యొల
నాగలతో ధీరు లైన నాగరజనముల్. 30

ఆ. కౌస్తుభంబుతోడఁ గనుపట్టుఫణిరాజ
శాయిగళము శంఖ మాయె ననుచుఁ
గనకపటముతోడఁ దనరుగోపాలక
స్వామికటియుగంబు చక్ర మయ్యె. 31

తే. జానులను జేరుబాహువులసరవిఁ జూచి
కనులు చెవులకు వివరింపఁ గదియువింత
పొలుపు వినఁగోరి తల లెత్తె భుజములటులఁ
గానలే నైతి ననువంతఁ గౌను చిక్కె. 32

తే. ముజ్జగంబులు వెన్నుని బొజ్జ నున్న
తెఱఁగు వివరించుదారి నాఁ ద్రివళు లమరుఁ
గదిసి వళిభంగములఁ దేలుకమల మనఁగ
నలువగుము లీనుకృష్ణునినాభి దనరు. 33

ఆ. శ్రీయుతంబు గాఁగఁ జిలువరాపడగయు
గందపట్టె లుండుకతనఁ దలుపు
హరియురంబు నెపిరి శిరము వే వ్రక్కలై
మాలయింటిలోన మాఁతపడియె. 34

క. కనుపసికాఁపు పడంతుల
చనుజక్కవ లలరఁ జేయు శౌరినఖంబుల్
చనునే నెలరేఖలునా
ననుపమములు తత్సమంబు లవియే జగతిన్. 35

చ. ఖరమురకంసహంసనరకాదిసురారుల ప్రాణవాయువుల్
పొరిగొని దివ్యరత్నమయముద్రిక లొప్పెడి సోగవ్రేళ్ళతో
హరిభుజకాండముల్ చెలువ మందు శిరోమణు లందమందఁ

గా, మురువగు పంచభోగయుతభోగుల నీఁగను శ్రీ
లొసంగుచున్. 36

చ. శరణను వారికి న్మృదువు శత్రులకు న్గఠినత్వ మిచ్చుఁ ద
న్మెఱుఁగని పీనిపల్లవము లే మెన యంచుఁ దలంచె నంచుఁగా
మురువగు దేవశాఖిని సమూలముగాఁ బెకలించి తెచ్చి యా
మురరిపు కేలుదోయి యిడె ము న్నొకభామ పెరంటిచెట్టుగన్.

ఉ. కోరినఁ గల్పశాఖ యొకకొన్ని ఫలంబుల నిచ్చు నల్పముల్
కోరిక పార నిత్యఫలకోటుల నిచ్చు మురారిబాహువుల్
సారెకు వాని వీని కెటు సాటి యనం దగు దీటు లేమిచే
వారక పోల్తు రీకవులు వానికి వీనికిఁ దాఱుమాఱుగన్. 38

చ. అరయఁగ శంఖచక్రముల నంది సుగంధములం భరించి ప
ల్లరు విను చిక్కనిట్టిమహిమన్ ఘనసింధురసేవ్యమాన మై
ధరణిధరత్వ మంద గిరి తద్భుజయుగ్మముమీఁద నెంతయున్
సరిపడఁ బోరి యెత్తు వడె చాలక యామురవైరిచేత నే. 39

చ. సరసులు మెచ్చఁగాఁ దనరుశంఖ మనంతము పద్మయుగ్మమున్
నరహరికంఠమధ్యనయనంబులకు న్వెలగా నటన్న చో
నరయఁగఁ బోకలా పిడికిలా యొకచేర లటంచు నెంచఁగన్
హరిహరి వారిమూఢమతి కాదియు నంతము గల్గఁ నేర్చునే.

తే. మారు డధరామృతం బెండు జాఱనీక
కోరి పెట్టిన నీలంపుఁగోర యనఁగ
గొల్లచెలియలసొమ్ముగాఁ గొనుచుఁ దనరు
మదనజనకుని చుబుకాంబు మధురమొదవు. 41

తే. కావి గాదది విడికెంపుదీవి గాని
దీవి గాదది యమృతంపుబావి గాని

బావి గా దది కపురంపుతావి గాని
తావి గా దది శౌరికెమ్మోవి గాని. 42

క. తేటలుగా జిగిముత్యపు
పేటలు గాఁ బంచదార పేటులుగాఁ బూఁ
దోఁటలుగా రాచిలుకల
మాటలుగాఁ గంసవైరిమాటలు దనరున్. 43

తే. శౌరిముఖచంద్రునకు సహజంబు లగుచుఁ
దగిరె నధరామృతస్ఫూర్తిమృగమదాంక
మతులితకటాక్షశీతల మైనకళలు
నవ్వువెన్నెల కువలయానందగరిమ. 44

ఉ. మల్లెలు మొల్లమొగ్గలును మంకెనపువ్వు సువర్ణకోశముల్
దెల్లనినవ్వు పల్వరుస తియ్యనివాతెర నిక్కుముక్కునై
యల్లుకొన న్ముఖాబ్జమున నాతఁడు మాధవుఁ డౌ టెఱింగి మే
ల్చెల్లవె వీనికి న్బుధులు చెప్పెడి యాసుమనోభిధానముల్.

చ. మురహరునాస నూఁదఁబడి పోయిన నీలపువేణునాదముల్
సరి గన లేక చేఁబడిన చంపకకాండవిలాససంపదల్
నెరి గని కాదె పక్షిపతి నేర్పున ము క్కొడఁ జేసి తగ్గి త
చ్చరణములందిక్రిందుపడె సమ్మతినెప్పుడు వీఁపుఁ జూపుచున్.

క. సరి లేనిశౌరినాసిక
స్మరవనవంశంబు గాదె మఱి దానితుదల్
వరముక్తాఫల మేటికి
వెర వగుతిలపుష్పతుహినబిందుపురీతిన్. 47

క. అద్దిర నిద్దపుటద్దము
లద్దనుజవిదారిచెక్కు లటు గా కున్నన్

సుద్దపుటుద్భుతరసమున
కొద్దిక యై చూచువారి కొగి లోఁ గొనునే. 48

చ. జలజము కల్వ లొక్కెడెస శౌరివిశాలవిలోచనంబులం
దుల గనఁ గోరి హంసతతితో జలమందుఁ దపంబు సల్పఁగాఁ
గలిగెను దోసము న్బగలుఁ గ్రమ్మఱ నాకనుదోయి నెంచఁగాఁ
జెలఁగెఁ బికస్వరం బమర శ్రీధరణీకరభూషణంబు లై. 49

క. మురహారునివంకబొమ్మలు
మరువిండ్లే కాక యున్న మగువలమనముల్
మెఱుఁ గైనచూపుతూపులఁ
గురిసి విభేదించుదారి గొనునే జగతిన్. 50

తే. తనుఁ దలఁచి దీను లిడు మొఱ ల్వినఁగ లేక
యతులనవదివ్యసంపద లలరఁ జెలఁగు
శౌరివీనులు శ్రీలె పో సాటె కటులఁ
గాక కనుదమ్ములటు మేలు గనఁగ నేల. 51

తే. శౌరిముఖసామ్యమును గోరి సారసారి
గట్టుపై నెక్కి తలక్రిందు గాఁగ నెంతో
కాఁకఁబడిపడి తనచేతఁ గాక కాదె
యతనుచిత్తానువర్తి యై యతిశయిల్లె. 52

చ. వలనగునబ్జరూపములఁ బాత్రము జ్యోతియుఁ గాఁగఁ జేసియ
వ్వలపులతేనితండ్రి మొగవాసికి వాసిగ దృష్టి దీసినం
జెలిమిఘటిల్లనప్పు డొకచెల్వము గాంచి ఘనంబు మించి హం
సలకుఁ గలంగకే యుభయసంపద లందెఁ దమఃప్రసక్తిగాన్.

తే. ఇరులు గా వవి నీలంపుసరులు గాని
సరులు గా వవి మగతేఁటిగఱులు గాని

గళులు గావవి మరువేఁటయురులు గాని
యురులు గావవి శౌరిముంగురులు గాని. 54

సీ. ఈకప్పుపెన్నెరి కెన యానె సౌరముల్
నీలాంచలముపైని నెగడినంత
నీయొప్పుక్రొమ్ముడి కెన యానె నునునాచు
యమునాజలంబులో నల్లినంత
నీనిడుకీల్జడ కెన యానె రాహువు
గురుతమోవిఖ్యాతిఁ గొన్నయంత
నీగొప్పకొప్పున కెన యానె శిఖికోటి
ఘనులతో బహుమైత్రిఁ గన్నయంత
తే. ననఁగ వలగట్టి మృదులత్వమంది చిక్కుఁ
గొనక భంగమై కొనసాగి కనుల కెసఁగి
బెండుపడకయె యెపు డొక్కదండి వన్నెఁ
జెందుగోపాలకస్వామిచికురభరము. 55

సీ. శకటారినెమ్మోముసరి యెందు లే దని
ద్విజరాజుపై నానఁ బెట్ట వచ్చు
శౌరికన్నులతోడ సమ మెందు లే దని
తమ్ములఁ బడవైచి దాఁట వచ్చు
మరునికన్నమమోవిసరి యెందు లే దని
యమృతంబుముందర నాడ వచ్చుఁ
గ్రీడిబావయురంబుజో డెందు లే దని
యాదిశేషునిఫణ మంట వచ్చు
తే కంసరిపుమధ్యసామ్యంబు గలుగ దనుచుఁ
జెప్పి హరిముందరనె బాససేయ వచ్చుఁ

కృష్ణదేవునిరూప మిం కెందు దొరకఁ
బో నటించుచు నజు నైన ముట్ట వచ్చు. 56

క. ఇల రాయరాయ లగు మా
యలరాయల నెంచి యూచ కాచక మదిలో
నలరాయల నెలరాయల
వలరాయల నెన్న దృష్టిపాత్రలు గారే. 57

ఉ. ఆనడ లా మెఱుంగుతోడ లారసికత్వము లావిలాస మా
మేనిమెఱుంగు లా మొలకమీసపురంగులు నా బెడంగు లా
సూనశరాసతంత్రపరిశోధన లామధురస్మితంబు లా
పూనిక చొక్కు లాపలుకుపోడిమి యానెఱజాణకే తగున్.

ఉ. మాటలు ముద్దుపద్దులును మక్కువ టెక్కులు మొక్కుసొక్కు
లుం, గాటపుకౌఁగిలింతలు పగల్ గిలిగింతలమీటువింతలుం
మాటికి మాటికి న్దలయుమాలిమి మేలిమిఁ జూచినట్టియే
మాటది వాని వీడు నకటా కడుపక్కసి నన్నుఁ దక్కఁగన్.

మ. అని చింతించుచు మించుఁబోఁడి తనకుం బ్రాణావనోద్ధారకమై
వనజస్యందమరందబిందువిలసద్వ్యాఘ్రోరణీసారమై
యనవద్యాఖిలలోకవర్ణితమనోజ్ఞాకార మాకీరముం
గని తా నిట్లనె సూనసాయకశరాఘాతార్తచిత్తాబ్జయై. 60

మ. ఇటికో వచ్చెద నంచుఁ బోయె బహునాళ్లేఁగెం మహాబ్దం
బులై, సవయుం డేటికిం రాఁడు నాయెడఁ గటాక్షం బెల్లఁబో
నాడెనో, మదిఁ బాసీడెనో కూడెనో యితను రామా జీవమా
టాడెడిం, మదనక్రూరదవానలంబదనమై మైనంటఁగాఁగీరమా.

ఉ. కంటికి నిద్ర రాదు విను కాంతుని బాసిననాఁటినుండియుం
వంటక మింపు గాదు పెరవార్తలు వీనుల సోఁక లేదు నేఁ

దొంటిగఁ బ్రొద్దు పోదు మరు లూరక యుండఁగ నీదు తో
ల్లియ్యేజంటఁ బెనంగువారిఁ గనఁజాలక చాల కరంగఁగంటినో.

సీ. వానిమోమును జూచి నే నేల మరులైతి
జిగిచందమామపై వెగటు దోఁప
వానిమైసోగ సెంచి నే నేల వలచితిఁ
గలువలపాన్పుపై గసటు వొడమ
వానినవ్వు దలంచి నే నేల చిక్కితిఁ
జిక్కనిపాలపైఁ జేఁదు గొనఁగ
వానిమా టాలించి నే నేల లోనైతిఁ
జిలుకపల్కులపైని జొల్కు నమర

తే. వానివాతెర నే నేల యానఁ గంటి
జినిచక్కెరయుక్కెఱలేని మాన
నిందు కేమందు నేమందు నంది తిందు
నెపుడు హరిపొందు గనుఁగొందు నెట్టు లుందు. 63

సీ. కనుగవ హరిమోము గనుఁగొననే కోరు
వీనులు హరిమాట వినఁగఁ గోరు
నాసిక హరిమేని వాసన గ్రోనఁ గోరు
నధరంబు హరిమోవి యానఁ గోరు
చెక్కిలి హరిగోటినొక్కుటొక్కులె కోరు
గుబ్బలుహరిఱొమ్ముఁ గ్రుమ్మఁ గోరుఁ
గరములు హరి నెంతొ కౌఁగిలింపఁగఁ గోరు
మేను శ్రీహరిప్రక్క మెలఁగఁ గోరు

తే. నిన్నియొక్కొకటే కోరు నిదిగొ నాదు
మనసు గోరెడికోరికెల్ మట్టులేవు

మర్మ మెందుకు మదనసామ్రాజ్య మిచ్చి
నెగడుహరియె యాయుర్దాయ మగుట శుకమ. 64

తే. మనసు కరఁగును హరిముద్దుమాట విన్న
మోహ మెద నిండు హరినగుమోము గన్నఁ
దమి చెలంగును హరిచెంత నిమిష మున్న
మఱవ వచ్చునె యెవ రెంత మఱవ మనిన. 65

సీ. హరిపేరురముఁ జూచినంతఁ జన్గుబ్బలు
సిగ్గుమాలుచు రైక చిటుల నుబ్బుఁ
బసిగాపురాయలపల్కు విన్నంతనే
వీనుల కమృతంబు విందు లగును
మీనాంకుతండ్రి నెమ్మేను సోఁకినయంతఁ
బులకలు తను వెల్ల మొలక లెత్తుఁ
గమలాయతాక్షుని గదిసి పైకొన్నంతఁ
దమి నిండి తండోపతండ మగును

తే. నందనందను డబ్బెనా నవనిధాన
ములును దక్కినచందానఁ జెలఁగుఁ జిత్త
మామనోహరుఁ బాసి నేఁ డడల వ్రాసె
నౌర తలవ్రాఁత తలకొట్లమారిధాత. 66

క. చెలువుని గన్గొనుటకు నా
పలుకునఁ జని చిక్కనేమొ పరిపరిగతులన్
బిలిచిన రా దిచ్చటికిం
జెలిమి గలుగునాదుమనసు చెలి యోచిలుకా. 67

క. వీడుదు బంధుల మగనిన్
వీడుదు ధనధాన్యగేహవిభవము లెల్లన్.

వీడుదుఁ బ్రాణము లోడలక
వీడంగాఁ జాల హరిని వే యన నేలా. 69

ఉ. ఎంతని విన్నవింతు హృదయేశుఁ డొనర్చినవింత లన్నియుం
జింత కెడంబు లాయె మును చేసినబాసలు దప్పు లాయె న
న్నింతులు నవ్వ నాయె వెత లెందు వెలి న్విడఁ గూడ దాయె
నే,నెంతయుఁ దారనాయె నిఁక నేటికి మాటలు ముద్దుకీరమా.

క. కలగంటి నిన్నరాతిరి
కలకంఠిని గూడి హరికిఁ గరకరి నాపైఁ
గల కంటినగతి నిదిగో
కలకంఠధ్వనులు కర్ణకాండము లయ్యెన్. 70

ఉ. కావునఁ బోయి నీ విపుడు గావుము శౌరిని దెచ్చి కూర్చి వే
గావుగ నన్ను వే గడిసి కాయజుఁ డెంతయుఁ బంతగించె లో
జీవము లావలించెఁ దమి సిగ్గు నడంచె విరాళి మించె మై
దీవె చలించె దాయ యయి దేవుఁడు నన్నిటుముంచెఁ గీరమా.

సీ. నాకృష్ణదేవుని నాముద్దుసామిని
నాచక్కనయ్యను నాదుహరిని
నానోముపంటను నారాజతిలకుని
నారాముతమ్ముని నాదువిభుని
నామనఃకాంతుని నానందతనయుని
నాప్రాణనాథుని నాదుప్రియుని
నామోహనాంగుని నానీలవర్ణుని
నావిటోత్తంసుని నాదుసఖుని

తే. జేరి కన్నులకఱ వెల్లఁ దీరఁ గాంచి
చాల నడగితి మ్రొక్కితిఁ గేలు సాఁచి

కౌఁగిలించితిఁ గరములు కనులఁ జేర్చు
కొంటి ర క్షంటి మది వేడుకొంటి ననుమి. 72

సీ. మోహనాంగునితియ్యమోవి బింబ మటంచు
మదిఁ జొక్కి నామాటమఱవ వలదు
నలినలోచనునిలేనగ వానవా లంచు
మరులెక్కి నామాట మఱవ వలదు
కంసారిపలుకులు కండచక్కెర లంచు
మదిఁ దక్కి నామాట మఱవ వలదు
రమణుచల్లనిచూపు లమృతపూర మటంచు
నెఱిఁ జిక్కి నామాట మఱవ వలదు
కమలాక్షుకరములు కల్పశాఖ లటంచు
మది నెంచి నామాట మఱవ వలదు

తే. వానిఁ గనిరేని ఘనమోహవనధిలోన
మరగి మున్గుదు రయ్యాదిమౌను లైనఁ
బలుక నేటికి మనవంటివారిఁ గానఁ
గీరమా తెల్పి గొని తెల్పు శౌరితోడ. 73

క. ఇళ చెంత నాథుఁ డుండఁగ
బలుకం బోయెదవు నాదుపలుకులు చిలుకా
వెలి దీసి యొంటికోలువునఁ
జెలువునితో విన్నపంబు సేయుము చిలుకా. 74

క. అనుచిలుకలకొలికిని గని
కనికరమునఁ జిలుక పలికెఁ గలికిరో వినుమా
వనరుహనయనుఁడు మఱి మది
నిను గడ నిడి భళి మఱొక్క నెలఁతను గొనునా. 75

సీ. కలికి నీకంఠంబుకరణి నున్న దటంచు
నీకటితటిదారి నెగడె నంచుఁ
గాంత నీయూరులగతిఁ జెలంగె నటంచు
నీయారుతీరున నెగడె ననుచుఁ
జాన నీబొమలచందాన మించె నటంచు
నీముక్కు టెక్కున నెగడె ననుచుఁ
బొలఁతి నీకొప్పుచొప్పున మేలు గనె నంచు
నీమోముగోమున నెగడె ననుచు
తే. శంఖచక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గములను
వేణుశిఖిపింఛపద్మము ల్వేడ్క వూనె
నట్టిహరి నిన్ను విడుచునా యడల వలదు
నిమిషమునఁ దెత్తు నే వాని నీలవేణి. 76
క. జలజభవాదులచేతం
దెలివిగఁ దే రానివానిఁ దే నోపుదువే
భళిభళి నీ వనఁ దెత్తును
బలునోదరు నీకటాక్షబలమునఁ జెలియా. 77
క. అని పలికి కలికిపంపునఁ
జనె ముద్దులుచిలుకు చిలుక జలజదళాక్షుం
గొని వత్తు నంచు నంతట
వనిత సఖు ల్గొలువఁ గేళివనమున కరిగెన్. 78
తే. కొమ్మ యీరీతిఁ జని కొమ్మకొమ్మయందు
నూతనం బగు దళములు నూల్కొనంగ
మరునికోటగు పూఁదోఁటఁ జొరఁ వెఱవఁగఁ
జొరవ నుడివిరి తెఱచలు మఱువు పడఁగ. 79

చ. సకియరో చూడుమా కనులు చల్లఁగ నల్లదె మాధవుండు వా
రక సుమనోవికాసుఁ డయి ప్రాప్తవనప్రియచిద్విలాసుఁడై
శుకముఖ సద్ద్విజప్రకరసూనృతవాఙ్మయుఁ డౌచు గోపికల్
కకవికఁ జుట్టఁ బెట్టి వనలక్ష్మిని గూడి చెలంగె వేడుకన్. 80

చ. పొగడలు చెంగలించె సురపొన్నలుక్రొన్ననలుంచె మావులం
జిగురులు మించె సంపెఁగలు చెల్వు వహించె రసాలసాలము
ల్మొగడలు నించె గొజ్జఁగిగము ల్వికసించె నశోకభూజము
ల్పొగరు ఘటించె మించెఁ గదళుల్ కనవే ఘనవేణి కామినీ.

చ. ఘనకమలాకరాశ్రయతఁ గాంచినహంసలు మాధవస్తుతిం
జను పికముల్ హరిం దలఁచు జక్కవపక్షులు కృష్ణవర్ణముల్
గొను నునుదేఁట్లు మారగురుఁ గోరి వహించుశుకంబు లొప్పు
మ్మేల్గని పురుషోత్తమస్ఫురణఁ గైకొనె నీవనిఁ జూడు భామినీ.

క. ఇటు లాడుచెలులమాటలు
కుటిలాలక యాలకించి కొంతకుఁ గొంతన్
దిట మూని కేళివనమును
జటులగతిం జొచ్చి మెల్లఁ జని చని యచటన్. 83

సీ. పున్నాగములఁ జూచి పున్నాగము లటంచు
భ్రమఁగొని లేమావిగుములఁ జేరు
లేమావిగుములను లేమావిగుము లంచుఁ
దారాడి స్యందనతతికిఁ బోవు
స్యందనతతులను స్యందనతతు లని
వెత నొంది పరవీరతతులఁ గోరుఁ
బరవీరతతులను బరవీరతతు లంచు
బెదరి కెంజిగురాకుపొదలు దూఱుఁ

తే. బొదలు మదనునివిరియంపబోదు లటంచు
నవలగొజ్జంగినీటికాలువలఁ దారుఁ
జెలులపైఁ జిరు వేమారు కలఁకఁబొలు
వెతలచే మీఱు వేసారు విధిని దూఱు. 84

క. ఈరీతి నెచట నిలువక
తారాడుచు నొకరసాలతలమూలమునన్
జేరి విరిపాన్పుమీఁదను
నారీరత్నములు గొలువ నవలా చెలఁగెన్. 85

తే. శోకకుచ కాఁకఁబడఁ జూడ లేక లోక
బాంధవుం డస్తమించెను బశ్చిమాద్రిఁ
గువలయద్వేషి యయ్యెను గొమ్మనంతఁ
గనఁగ లేఁ డన నితరుల ననఁగ నేల. 86

సీ. మఱి సంజ గనిపించె విరహులపై వల
రాజు గ్రక్కినకోపరస మనంగఁ
దిమిరంబు తిమిరించెఁ దెగిపాంథులను ముంచ
మరుఁడు నిర్మించినమాయ యనఁగఁ
దారక లరుదెంచె మారుండు పథికులఁ
గూల్ప నించిన చిచ్చుగుం డ్లనంగ
విధుబింబ ముదయించె వెస వియోగులనొంప
స్మరవీరుఁ డెత్తినచక్ర మనఁగ

తే. బొండుమల్లియతండముల్ పూచినటులఁ
బండువెన్నెల బ్రహ్మాండభాండ మెల్ల
మెండుకొనె విప్రయోగులమీఁద శంబ
రారి వైచిన వెలిగుడారం బనంగ. 87

చ. కలువలు మీఱె నీరరుహకాండము తారెఁ జకోరపంక్తి వె
న్నెలరుచి గోరె జక్కవలనీటులు దీఱె విటీవిటాళిపే
రలుకలు జాఱె సూనశరుఁ డమ్ములు నూఱె సుధాంశురాలలో
పల జల మూరె దంపతులబంధురతాపము లాఱె నంతటన్.

చ. వెడవిలుకాఁడు లోపలను వెల్వల గాలియుఁ బైని జంద్రుఁడున్
జడిగొని చుట్టుఁ గీరములు శారికలు న్పికహంసముల్ నెఱా
యిడుములఁ బెట్టఁగాఁ గలికి యిట్టటు బెట్టుగఁ గొట్టుకాడుచున్
బడలి విరాళిచేఁ గుముదబంధుని గన్గొని సైఁచ కిట్లనున్. 89

ఉ. తోయధిరాజుకుం బొడమి తోయజవాసినితోడఁ బుట్టి యా
తోయరుహాప్తుజం టగుచు తోయజనేత్రునకు న్మఱంది వై
త్రోయఁగ రానిచీకటులఁ ద్రోయుచుఁ జల్లని తెల్వి చెందియున్
నాయమె నీకుఁ జెంగలువనాయఁడ నాయెడ నింత సేయఁగన్.

తే. కాలమహిషాధిరూఢతఁ గదలి వచ్చి
కిరణపాశమ్ములఁ దగిల్చి విరహిజనుల
డాసి దీసెదు ప్రాణముల్ దోసకారి
రాజవా నీవు యమధర్మరాజు గాని. 91

క. తమ్ములకును గొడుకునకును
సమ్మతి గానట్టిరజనిచరుఁడవు గావా
యిమ్మహి రావణదితిజుల
నమ్మక్కరొ మించి తౌర యత్రికుమారా. 92

తే. గురుసతిని బట్టి విప్రయోగులను గొట్టి
తమ్ముల నడంచి పక్షపాతము ఘటించి
కాలగతి నుండి యిదె రాజగట్టునుండి
పడి దధోగతి రౌరవప్రాప్తిఁ జెంది. 93

చ. తనుఁ గొనువారినిం గొనుచు ధర్మముదప్పక కాలకూటముం
మును గళమం దడంచికొని మూర్ఖత నిన్నిరసావహింపఁగాఁ
బునుకకళాస మెమ్ములను బూదియుఁ బూని తలేఱుఁ బట్టి మే
నును సగమయ్యుమాలఁ బడె నుగ్రుఁ డుదగ్రనిశాచరాగ్రణీ.

వ. అని మదనునిం గూర్చి యి ట్లనియె. 95

తే. విసముతోఁ బుట్టెఁ గావున విధున కకట
పద్మినుల నేచుగతి సరే భళిర నీవు
పద్మినీపద్మనేత్రులవలనఁ బుట్టి
మేనమామను బోలఁగా మేలె మదన. 96

తే. తల్లిపుట్టింటిపగవానిఁ దనరఁ జేసి
తండ్రి పేరును గైకొన్నదంట నంటి
పద్మినీజాతులను జంపఁ బగలు గంటి
వౌర నీ కిది యేమిటి మేర మార. 97

చ. అని యనిలుంగురించి పవనా పవ నాయెడఁజేయు నాయమా
ఘన మెడలించి మారుగతిఁ గైకొనుచు న్మనోహరుండవై
దినమును లంకనుండి చనుదెంచుచుఁ గొమ్మలఁ బల్మిఁ బట్టఁగా
ననఁ దగు దీవు రావణున కన్నవొ తమ్ముఁడవో యెఱుంగరా.

వ. అని శుకపికాదులఁ గురించి. 99

సీ. కాని మాటనె బందిఖాననే వేయింతు
గడుసుకొక్కెరవేఁటకానిఁ గూడి
పట్టి మీపు ట్టెల్లఁ బలుగాకుల కొసంగి
వే ముంతు గోపికారాముఁ గూడి
పద మెత్తి పెట్టి మీమద మెల్ల వదలింతు
మెదలనీయక నీలమేఘుఁ గూడి

జడకొ్ద్దిఁ గొట్టి మీాచెడుగంతుల నడంతు
నిస్తులశరదబ్జనేత్రుఁ గూడి
తే. యలిగి మొగ మేల నెఱఁజేయ శుకములార
విడువుఁడీ వట్టికూఁతలు పికములార
డించుఁ డటు మందగతుల రాయంచలార
నిలుపుఁ డీక వెట్టికేకలు నెమ్ములార. 100
వ. అని విలపించుచుండు నవసరంబున. 101
చ. చిలుకపజీరుఁ డత్తఱిని జిందఱవందఱఁ జేతు నంచు నా
చిలుకలకొల్కిపైఁ గదిసి చివ్వలిరవ్వ లడంగ జాతిపెం
జిలుకులకోరికోల లటుచేఁదెను దుష్మెవనారి మ్రోయఁగాఁ
గలికిమెఱుంగుగుబ్బలను ఖంగు ఖణీలు ఖచిక్కు రింగనన్.
క. ఇ ట్లేసిన మది ఝల్లని
పల్లిల్లను సడలి రాధ భయ మందుచుఁ దా
ని ట్లని పలుకఁ దొడంగెను
బొట్లంబుగఁ జుట్లు నున్న పొలఁతులతోడన్. 103
ఉ. శౌరిని బిల్వఁగాఁ జనిన చక్కనికీర మదేల రాదొ యే
దారినిఁ జన్నదో నడుమఁ దారెనొ చేరెనొ లేదొ గోపికా
జారునిఁ గాంచెనో కనదొ చక్కఁగ నావెత విన్నవించెనో
సారెకు లేక శౌరినుడిచక్కెరయుక్కఱ మెక్కి చిక్కెనో.
సీ. పద్మాక్షుఁ డెవ్వతెపైఁ గన్ను వేసెనో
పలుమాఱు వలకన్ను పదరె నిదిగొ
శౌరి యెవ్వతెమోవి చవులకు మరగెనో
వదలక కెమ్మోవి యదరె నిదిగొ

వనజారి యచట నెవ్వతెచెట్టఁ బట్టెనో
విడువక భుజము కంపించె నిదిగో
ఫణిశాయి యెవతెను బైకొని యేలెనో
మించి పెందొడ చంచలించె నిదిగో
తే. చిత్తజునితండ్రి యెవతెచేఁ జిక్కుకొనెనొ
మించుసంచున మైతత్తఱించె నిదిగో
చిలుక యీవేళకును రాక నిలిచినపుడె
యేమి హేతువొ తెలియ లే దింతులార. 105

క. చెలువుఁడు వేఱొక చెలియను
దలఁపునఁ దలపోసినపుడె తనకుం దానే
తల నొచ్చుఁ గనక వినకయె
కలికిరొ యే మందు వలపు కానిది సుమ్మీ. 106

చ. కిలకిల నవ్వుచుం దివిరి కిన్నెర మీటుచుఁ బాట పాడుచున్
జిలుగురుమాలచెంగు వెనుజీరగఁ దుప్పటొకింత జాఱఁగాఁ
గళుకుహొరంగు పెండియము ఘల్లన నాయెడ లెల్ల ఝల్లనన్
దులదుల శౌరి వచ్చుగతిదోఁచియుఁదోఁచకయున్న దేమొకో.

సీ. మదహస్తిపై నెక్కి మావటీల్ గొలువంగ
విచ్చలవిడిఁ జొచ్చి వచ్చునటుల
సాంబ్రాణితేజిపై సాహిణు ల్వొగడంగఁ
బట్టాను జేపట్టి వచ్చునటుల
వెంట దళంబులై విచ్చుకత్తులవారు
మెచ్చఁగా దులదుల వచ్చునటుల
గిలుకుపావలు మెట్టి చెలికాండ్రు వెంట రాఁ
బావురంబును బూని వచ్చునటుల

తే. పడఁతు లిరువంకఁ దెలనాకు మడుపు లొసఁగఁ
గొనుచు జిగిచూపులను నాదు మనసు గొనుచుఁ
బడకయిలు సేరఁగా శౌరి వచ్చునటుల
దోఁచుచే కాని మఱి యేమి దోఁచ లేదు. 108

చ. ఉరమున హారము ల్గదల నొంట్లసియాడ రుమాలచెంగు వె
న్నొరసి నటింపఁగాఁ జెమటలూరఁగఁ గస్తురిబొట్టు జాఱఁగా
వరుసలు మీఱఁగా గళరవం బొఱపారఁగ మందనుండి శ్రీ
హరి నను నేలె నేను నెదురానఁగ మాయగ నున్న దేమొకో.

చ. అరయఁగఁ బ్రాణనాయకుల నవ్వుల నివ్వలఁ బాయురామలా
విరిశరునంపతంపరల వ్రేఁగునఁ బొర్లఁగ న్యాయ మక్కటా
హరి యిదొ నాదులోవెలి నహర్నిశముం గనుపట్టుచుండెడిన్
విరహ మిదేలనో మిగుల వేదనఁ బెట్టుదు రాగతంబుగన్. 110

చ. వలచినవారు లేరొ యెడఁ బాసినవారలు లేరొ వార లీ
యలమటఁ జెందిరే మిగుల నందియు నావలె జీవయుక్తలై
నిలిచిరె యేటిమాట లివి నేరక యాడితి భూమి నుండఁగాఁ
గలిగెను శౌరితోఁ జెలిమి గంధగజేంద్రసమానగామినీ. 111

ఉ. ఎంతవిలాస మెంత సొగ సెంత వదాన్యత యెంత రాజసం
బెంత యొయార మెంత కళ యెంత గభీరత యెంత సోయగం
బెంత నిరూఢ మెంత నయ మెంత మనోజ్ఞత యెంత ఠీవి నా
యంతటిమందభాగ్య కిఁక నంతటిచక్కని దేవుఁ డబ్బునే. 112

సీ. నేను ముద్దులు వెట్టఁ దాను ముద్దులు వెట్టి
తేఱవ నీదుబుణంబు దీరె నను
నేను గెస్మో వానఁ దాను గెస్మో వాని
వెలఁదిరో విందుకు విందె యనును

నేను జెక్కిలి నొక్కఁ దాను జెక్కిలి నొక్కి
విరిబోణి పీడుకు పీడె యనును
నేను గౌఁగిటఁ జేర్పఁ దాను గౌఁగిటఁ జేర్చి
మెలఁతరో మేరకు మేర యనును
తే. రతుల నే నేలఁ దా నను రతుల నేలి
సారసాక్షిరో యిది మారుబేర మనును
చిన్నిచిన్నారివెన్నుఁడు సేయుచిన్నె
లెన్ని యెన్నని తలపోతు నేమి సేతు. 113
సీ. కెమ్మోవి యానకు గేలి సేయుదు రంటె
గజిబిజిమొనపంట గంటి సేఁతుఁ
గురులు పట్టీడ్వకు గుట్టు దక్క దటంటె
చీకాకుగాఁ దీసి చిక్కుపఱచు
జిగిగుబ్బ లంటకు సిగ్గు పోవు నటంటె
క్రొత్తనెత్తురు గ్రమ్మ గోరు లుంచుఁ
బరులు రాఁ గలరు లే వడిగ నేలు మటంటె
జాములతరబళ్లఁ బ్రేమ నేలుఁ
తే. బలుక వల్దనఁ బ్రాపురా పలుకు పలుకుఁ
గిలకిలను నవ్వవ ల్దనఁ గేకవేయు
వానివగ లెంచి మైసీరు గానియపుడె
రాతఁ జేసెనొ చెనటి విధాత నన్ను. 114
సీ. వానికన్నులతేట వానిచల్లనిమాట
వాఁ డాడుసయ్యాట వానిపాట
వానిముద్దుమొగంబు వానికంబుగళంబు
వానిఱొమ్ముదిటంబు వానిడంబు

వానివాతెరకావి వానిపెన్నెరితావి
వానిచక్కనికీవి వానియీవి
వానిమూఁపులపొంగు వానిమేనిమెఱుంగు
వానికౌనుబెడంగు వానిరంగు
తే. వానియోరతీరుచూపులు వానిసోరు
వానివలపులదొరసాము వానిగోము
వానినేఁతలతగుమేల్మి వానితాల్మి
పరుల కెవ్వారికిని లేదు మఱపు రాదు. 115

సీ. తనరఁ జూచిన దృష్టి దాఁకునో యని వాని
నునుమోము కనులారఁ గనఁగ నైతిఁ
గదియ నొక్కిన నేడఁ గందునో యని వాని
యధరంబు తనివార నాన నైతి
బిగికుబ్బ లెద సోఁక బొగులునో యని వాని
రొమ్మున నిండారఁ గ్రుమ్మ నైతిఁ
దడవు చేసిన మేను బడలునో యని వానిఁ
జెట్టఁగి నామనసారఁ గలియ నైతి
తే. నొచ్చు నం చని చెక్కిలి నొక్కనైతి
నలుగు నని క్రుచ్చి కౌఁగిట నలమ నైతి
నందసుతుప్రేమ సత మని నమ్మి యుంటి
నిప్పు డీరీతి నడుమను నం చెఱుఁగ నైతి. 116

సీ. మును చల్వ లొసఁగుచు మోమోటమున నున్న
సోముఁడు సోముఁ డై చుఱుకు చూపె
నపరశరీరుఁ డై యాత్మజుఁ డై యున్న
మారుఁడే మారుఁ డై పోర సాగె

దాక్షిణ్యశాలి యై తగు ప్రాణ మై యున్న
గాలియే గాలి యై కలఁప నోఁకె
మధువు గూరుచువేళ మహిమ నపేక్షించు
సురభియే సురభి యై తలుమఁ జూచె
తే. నగ్నిశిఖ లయ్యె వివరింప నగ్నిశిఖలు
భువి శిలీముఖములు శిలీముఖము లయ్యె
నన్ని యట్లయ్యె నిట్లున యపుడె యిపుడు
కృష్ణదేవునిదయ దప్పె నేమి సేతు. 117
వ. ఇట్లగుటంజేసి. 118
సీ. తగుకుంకుమరసంబు మగనివేరురమునఁ
బెం పొందుకొమ్మ కర్పించరమ్మ
పదనైన గంబురా సదయువాతెర నాని
యొసఁగు రంభోరున కొసఁగరమ్మ
మూటీనకస్తూరి గారాబుపతి ప్రక్క
వెలయుమృగాక్షి కి ప్పించరమ్మ
చేర్చి కూర్చిన విరుల్ చెలికానిఁ బైకొని
పొసఁగు లతాతన్వి కొసఁగరమ్మ
తే. కటకటా నేర కిటు లంటిఁ గాని ద్రోహి
నైన నేఁ గూడఁగాఁ బెట్టి నట్టిదీని
నిచ్చినంతనె వారల మచ్చికలకు
పాని పుట్టదె యిప్పుడే చానలార. 119
వ. అని యనేకవిధంబుల విలపించు సమయంబున. 120
తే. హారనుదుటికంటిమంటలనంటి బెదరి
త్రుళ్ళి రౌతును బడ వైచి మళ్ళి వచ్చు

తియ్యవిలుకానిసాంబ్రాణితేజి యనఁగ
గగనమార్గంబునను దోఁచెఁ గలికిచిలుక. 121

క. ఇటు లేతెంచినచిలుకను
కుటిలాలక చూచి లేచి కులుకుచుఁ జిలుకా
యిటు రమ్ము ర మ్మటంచన
దిటము న ముంజేత వ్రాలె దీనత దోఁపన్. 122

తే. అటుల ముంజేతిపై వ్రాలినట్టిముద్దు
చిలుకను గుఱించి చిలుకలకొలికి పలికె
మోవి కంపింప ముక్కఱముత్తె మదరఁ
గప్పురపుతావి గుప్పున నుప్పతిల్ల. 123

సీ. కంటివా నాసామికళలుగుల్కెడుమోము
కనులకఱవు దీర గరిమ చేర
వింటివా నాసామి వెలలేనిపలుకులు
తమకంబు దైవాఱఁ దాప మాఱ
నుంటివా నాసామి యొఱపైనముంజేతఁ
గాయంబు చెలువాఱ ఘనత మీఱ
మంటివా నాసామి మన్ననల్ గైకొని
బలుసంతసము దేర వలపు లూర

తే. నంటివా తుంటవిలుదంటమంటమారి
తనము తొగగంటి వెనువెంటఁ దగిలె నంట
తొంటి నె నరంట నొంటి నే నింట నుంట
జంట గూడక తాళ లేనంట చిలుక. 124

ఉ. దేవకిచిన్నికుఱ్ఱ వసుదేవునికూన యశోదపట్టి నా
దేవుని నెందుఁ గందు బలదేవునితమ్ముఁడు గోపగోపికా

జీవనజీవనంబు యదుసింహుండు శౌరి కిరీటి బావ శ్రీ
దేవియనుంగు సౌఖ్యనిరతి న్వసియించుఁగఁ గంటె కీరమా.

తే. ఎంత వేఁడిన బదులాడ వేమి చిలుక
కాలగతు లెట్టు లున్నవో గడచినామె
కాఁగలది కాక మానదు గాని చెల్వ
చల్లకై వచ్చి ముంత దాచంగ నేల. 126

తే. అనిన విని చిల్క యుల్కి పేరల్క చిల్కఁ
బల్కె నిట్లని చిల్కలకొల్కితోడ
నన్నుదలమిన్న విను మొన్న నన్ను నీవు
వనజనాభుని దోడితె మ్మనఁగఁ బోయి. 127

క. తెలివా రే మని చెప్పుదు
హరి యున్నవనంబు చేరి యటు చూతుఁగదా
గిలికొని యున్నా రచ్చటఁ
దరుణులు కోటానకోట్లు తన్మధ్యమునన్. 128

సీ. బారను గొల్వగా మీఱుపటము వాఁడు
తలచుట్టి వచ్చునేత్రములవాఁడు
చిక్కనిపాల్గాఱుచెక్కులు గలవాఁడు
మెఱుఁగుచామనచాయ మేనివాఁడు
విడికెంపునణగింపు బింబాధరమ్ము వాఁ
డున్నతాజానుబాహువులవాఁడు
చిగురాకులను గేరి నగుపాదములవాఁడు
డంబైనకంబుకంఠంబువాఁడు

తే. నెమలిరెక్కతురాఁబూను నెరులవాఁడు
మొలకనవ్వులఁదగుముద్దుమొగమువాఁడు

మదనకోటులఁ గొనకొట నడుమువాఁడు
చారుతరమూర్తి గోపాలచక్రవర్తి. 129

తే. పూలసిగ వీడ బావిలీల్ తూలి యాడ
రాజసము గూడ భూషణరాజితోడఁ
బ్రోడలకుఁ బ్రోడ యని కొనియాడిపాడఁ
గనఁదగియె నాఁడఁ గన్నులకఱవు లూడ. 130

తే. మనము మాటాడ వేళ గా దనుచు నేను
దివ్యమామిడికొమ్మపైఁ గుయ్య కణఁగి
యుంటి దంటల మటుమాయలంట లెఱుఁగ
సరగఁ గులుకుచు వారలు హరిని గూడి. 131

సీ. కొమ్మయొక్కతె గబ్బిగుబ్బలు గదియించె
సకియ యొక్కతె మోవి చప్పరించె
వనితయొక్కతె రాధవలె నేలు మనితక్కెఁ
జెలియ యొక్కతె నిక్కి చెక్కు నొక్కె
రమణియొక్కతె పావురాపల్కులను బల్కెఁ
గలికియొక్కతె పొలయలుక చిలికె
నలివేణియొక్కతె సొలపిముద్దులు వెట్టె
సువిదయొక్కతె పాదయుగము పట్టె

తే. ముదిత యొక్క తె చుంబనంబునను బొల్చె
బాల యొక్కతె పుంభావకేళి నిలిచెఁ
జానయొక్కతె సమరతిసలుపఁ బిలిచెఁ
దరుణియొక్కతె నటనబంధనము వలచె. 13

చ. అపు డొకకల్కులాఁడి పొలయల్కలు చిల్కుచుఁ బల్కు
పల్కులన్, గపురపుపల్కు లొల్క వగకాఁడ బలే నిను

మెచ్చఁగావలెఁ, గపటము చేసి మాచెలిని గంతునిరంతులఁ
గొప్పగించి నీవిపు డిటు వచ్చి నెచ్చెలులవేడుకల న్మరఁగంగఁ
జెల్లునే. 133

తే. అనుచుఁ జనుదేరఁ గని యిళావనితచెలియ
యందు మది నెంచి చెలులకేడించి దాని
గబ్బిచనుదోయి యెద నుంచి కౌఁగిలించి
పడఁతితోఁ దెల్ప వల దని పంజరించి. 134

సీ. తప్పక తనుఁ జూచి తెప్పవేయక వచ్చు
జలజాక్షిపై దృష్టిసైత మిడక
మోహోపదేశతమోముఁ జూపుచు వచ్చు
సకియమోమున ముద్దుసైత మిడక
బహుదూరమున నుండి పైఁట విచ్చుచు వచ్చు
చానగుబ్బల గోరుసైత మిడక
భ్రమఁ బోకముడి సగ్గి బారవైచుక వచ్చు
నాతిమేనున మేనుసైత మిడక

తే. జారుశిఖపీడ తెలిము త్తెసరము లాడ
నందియలు పల్కఁ బఱచెఘుర్ఘాంబు లొలుక
నదరు మదినాటి యిళ నెంచి యదుకిరీటి
పదక మెద మీఱ బంగారుపటము జాఱ. 135

మ. ఇటు లేతెంచినశౌరిరాకఁ గని యయ్యేణాక్షిమోహంబుచే
నటు చన్గుబ్బలు లుబ్బఁ గన్నుఁ బెళుకఁ హారాళు లల్లాడ నా
మటుమాయ ల్గలశౌరిఁ జేరి పులకల్ మైఁ గ్రమ్మఁగాఁ గ్రుచ్చి
కౌఁ, గిట శయ్యాగృహమందుఁ జేర్చి మదనక్రీడాభిలాషం
దగన్. 136

క. అప్పుడు వారలవెంటనె
చొప్పెఱుఁగఁగనీక నందుఁ జొరఁబడి యొకహా
న్నెప్పులకీల్బొమ్మకడన్
దప్పక కనుచుంటి వారిచేటుమటు లెల్లన్. 137

సీ. పన్నీరుమేరువల్ బాగాలతట్టలు
కలపంపుగిన్నెలు గంధపొడులు
ముడిపూలపొట్లముల్ పునుఁగుకరాటముల్
జవ్వాదిబరిణె లాకూరసంబు
సొమ్ముల పెట్టెలు సొరిది యత్తరుబుడ్లు
కుంకుమపింగాండ్లు కుసుమధృతులు
కపురంపుఁగ్రోవులు కస్తూరివీణెలు
కట్టువస్త్రంబులు చుట్టుఁ దనరు
తే. చలువచప్పరకోళ్ల మంచంబులోనఁ
కెంపబిళ్ళలతలగడల్ చిన్నిదిండ్లు
బటువులొరుగులు గలపూలపాన్పుమీఁదఁ
దమకమున నిళామాధవుల్ తగ వసించి. 138

సీ. కంసారి బిగియారఁ గౌఁగిటఁ జేర్చిన
గుబ్బలకసి దీరఁ గ్రుమ్మెఁ గొమ్మ
కంజాక్షుఁ డాని చిక్కనిముద్దువెట్టిన
నలరుచక్కనిమోవి యానెఁ జాన
యతనునికన్నయ్య యచ్చోటఁ జెనకినఁ
దేటచెక్కిలి గోటమీటె బోటి
మందరనగధారి మణితముల్ నించినఁ
జిగురుమకారముల్ చిలికెఁ గలికి

తే. కృష్ణదేవుఁడు కరికరక్రీడ సలుపఁ
జేరి తమి రేచి పురికొల్పెఁ గీరవాణి
నీలవర్ణుఁడు పైకొని క్రీడ నేల
బాళి నెదురొత్తు లిచ్చె నిళాలతాంగి. 139

సీ. కిలకిలనవ్వులు గిలిగింతలును బంధ
భేదపురవములు వింతవగలు
పావురాపలుకులు వాతెరనొక్కులు
చిగురుమకారముల్ జిలుగుతిట్లు
మురుసుపై సరములు తొందరముద్దులు
బిగికౌఁగిలింతలు బింకములును
గొనగోటిమీటులు గోరింపు లుబుకులు
కొసరులు బొమముళ్ళు గుసగుసన్న
తే. లౌర శాబాసు మేలు బళారె బాగు
హాయి తడఁబడ కెడ గాకు పదాయెనాయె
విడకు విడువకు మనియెడి నుడువు లపుడు
చెల్లవో యేమి చెప్పుదుఁ గొల్లకొల్ల. 140

తే. వెలఁది యీరీతి వేవేలవితము లమరఁ
గలిసి కసివోక నీలమేఘంబుమీఁద
నెరితళుక్కనుక్రొక్కాఱు మెఱు పనంగ
సరసిజాక్షునిపై వేగఁ జొకళించె. 141

సీ. వడగండ్లగమిగుంపువర్షించుఘన మనఁ
గుసుమముల్ గురియుకీల్కొప్పు మెఱయ
హిమబిందుసిక్తమై యింపొందుగుత్తమ్మి నాఁ
జెమట గ్రమ్మినమేను చెలువు మీఱఁ

జిలుక నొక్కినబింబఫలరాజమో యన
మొనపంటిగంటికెమ్మోవి దనర
డాగువేసినబల్కడానిమండలరీతిఁ
గొనగోటిమీటుల గుబ్బ లలర
తే. మారసంగ్రామగంభీర భేరిదారి
రవలబంగారుటందెలరవ మెసంగఁ
దరుణి పొదలుచుఁ బురుషాయితంబు సలిపె
ముద్దులమురారిపై లకుముకి యనంగ. 142

చ. తసుకులు మూల్గు లగ్గలికతాఁకులు సోఁకులు తోపు
లూపులున్, గొసరులు మెప్పులున్ వగలు గుల్కులు
బెళ్కులు కూర్మిపల్కులున్, వెసఁ జిఱునవ్వులున్ వలపు
నిక్కులు తక్కులు సొక్కుమ్రొక్కులున్, గుసగుసమాట
లు న్నడిచెఁ గూరిమి నిద్దఱికి న్సమంబుగన్. 143

క. నానావిధవాకరమై
మానససంజాతజాతమహిమార్ణవమై
శానుకతరమై యాసుఖ
మానందబ్రహ్మమైనహరి మైమఱచెన్. 144

గుణితమత్తేభవిక్రీడితవృత్తము.
తరుణీమన్మథ తామసాంతతిమిరోద్యచ్ఛాయ తీర్థాంఘ్రిపు
ష్కరమాతూర్ణగవైనతేయవాహ తేజస్సూర్యతైక్ష్ణోజ్జ్వల
ద్వరచక్రాయుధ తోయజాతనయనా తాపారశుభ్రప్రభా
కరకీర్తిప్రద తంద్రికేతరచిరాఖ్యా తస్కరాగ్రేసరా. 145

కవిరాజవిరాజితము.

వృజినవితారణకారణ దారుణవీర్యగుణాగుణవిత్ ప్రతిభా
విజయవిస్పృత్వరజిత్వరసత్వరవీర పరాత్పరవిప్రసభా
నిజపదసేవనపావనభావననిలఘునాఘుననిర్మలభా
స్వజనకృతాదర మోదరసాదర సర్వధరాధరసారశుభా. 146

క. అంభోధిపటీభారవి, జృంభణసకలాద్రికులవిశృంఖలదళహ్రా
జ్జంభారితనయసారథి, గాంభీర్యౌదార్యవిజితకలశాంబునిధీ.

గద్యము. ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణాక్షుణ్ణప్రవర్ధ
మానానూనశృంగారరసప్రధాన సంగీతసాహిత్యభరత
శాస్త్రాదివిద్యాపారంగత శ్రీమత్తిరుమలతాతయాచార్య
పాదారవింద భృంగాయమానమానసచోళసింహాసనా
ధ్యక్ష ప్రతాపసింహమహారాజ బహూకృతానేక
చామీకరాంబరాభరణ ముత్యాలుగర్భశుక్తిముక్తాయ
మాన ముద్దుపళనిప్రణీతంబైనరాధికాసాంత్వనం బను
శృంగార ప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

తృతీయాశ్వాసము

క. శ్రీమహిళా ప్రియనాయక
సామజరాజాపవర్గసంధాయక భ
క్తామితకామితదాయక
భూమిజా ప్రియ చిన్నికృష్ణ పోషితకృష్ణా. 1

తే. అవధరింపుము దేవ దివ్యానుభావ
వ్యాసమునిసూతి జనకభూవిభునిఁ జూచి
చొక్కటపుజీనిచక్కెరయుక్కెఱలకు
లెక్క యైమించునుడిచవు లెక్కఁ బలికె. 2

చ. అపుడు చెలంగి పొంగి యిళ హామికతో విడివడ్డరైకతోఁ
గపురపుఁదావివీడియము ఘుమ్మని క్రమ్మముఖాంబుజంబుతో
గపురపుటావజంబుగమకంబు నయంబు భయంబుఁ జూపుచున్
విపులతర స్తనాగ్రముల వెన్నునిఱొమ్మునఁ గ్రుమ్మి నెమ్మితోన్. 3

చ. పరవశుఁ డైన శౌరిఁ గని పంకజలోచన రాధికామణిం
దొరఁగు మటంచు వేఁడుకొనెఁ ద్రోయక మాధవుఁ డిచ్చె
నమ్మికల్, పురుషుల కేటిసత్యములు పూనికలే డవి నమ్మికేది నీ
మరు లిటు కొండలై పెరుగుమాత్రమె కాని కురంగ
లోచనా. 4

వ. అనిన విని ఘనాఘననిస్వనంబు విన్న చిన్నిరాయంచ చందంబున గబ్బిబెబ్బులిమ్రోత లాకర్ణించిన కన్నెసారంగంబు తెఱంగున బిడాలఘోషం బాలకించిన బాలశుకంబురకంబున సింహనాదం బాలకించి బెగడినపెంటియేనుంగు తెఱంగున బెగ్గడిల్లి యాపాదమస్తకంబునుం జల్లుమని పులకలు మొలకలెత్త గుండె గభీలనఁ బకావకలై తల్లడిల్లి డిల్లవడి యారామకారునిచే ఖండితం బయిన కదళీకాకాండంబుచందంబున నందనందనునిపైఁ జెందినవలపు నిలుపోపం జాలక చాల కరంగి జాలిమాలి నేలవ్రాలి మూర్ఛిల్లిన న్గనుంగొని చెంగట మెలంగు మెఱుంగుబోణు లెలుంగు దిగులన నమ్మక చెల్ల యీహాల్లకపాణి నింక నమ్మఁగఁ జెల్ల దను నుల్లసంబున నుల్లసిల్లుచు నవ్వల్లవపల్లవాధర నెత్తి యొత్తుపయ్యెద చెఱంగుల స్వేదబిందుసందోహంబులం బోనొత్తి చల్లనిపటీర నీరపూరంబు చల్లి సల్లకల్వరేకులు తుదల సల్లిబిల్లిగాఁ గను పట్టు వట్టివేళ్లవీవనలు విసరి కెందమ్మిదళంబులం గట్టిన కపురంపుపొట్లమ్ములం గర్ణంబులం గీలించి శైత్యోపచారంబుల నేర దేర్పఁ బెద్దయుం బ్రొద్దునకు ముకుళితంబు లగు కనుదమ్ములు విచ్చి పదాహతిఁ బొరలునురగాంగనభంగి బుస కొట్టుచుఁ గటతటంబు లుబుక ముక్కుపుటము లదర రాకానిశాకరబింబంబుడంబును విడంబించు నెమ్మొగంబు జేవురింపఁ బ్రచండమారుతతండంబునం గదిలి వడంకు కెందలిరాకుపోఁక బింబాధరంబు కంపింప మఱుఁ దురువడి నోరవెరికి విరహానలయుకంబులు దూసిపోవం గ్రుమ్మి తకీయరక్తంబు లంటఁ బీసి ధళధళఝళిపించు తళుకుకత్తులజిత్తులం బెట్టుచుఁ

గ్రొత్తలత్తుక జొత్తిల్లమత్తిల్లు బిత్తరపుఁజూపులు కడకన్నులం గ్రమ్మరింప డగ్గరి పొగ్గడికత్తియలు బెగ్గడిల్లి యవల నివలఁ దొలంగి నిలువ సాకారం బగుశోకంబురీతి సాక్షాత్కరించినకోపంబుభాతి సశరీరం బగుబడలికకైవడిం గనుపట్టుచుఁ గలికి చిలుకం దిలకించి క్రోధమూర్ఛిత యై కొంతతడ వూరకుండి వెండియుఁ దెలివి దెచ్చుకొని బెట్టునిట్టూర్పులు నిగుడించి గద్గదస్వరంబున ని ట్లనియె. 5

శా. ఏమేమీ వెర పింత లేక యె యిళాహేమాంగి యిట్లాడెనే
యామాట ల్విని మంచి దం చనియెనే యాధూర్తగోపా
లుఁడుర్క్, రామా అట్లనె కాని మంచిపని రారా వేల యేమా
యె నా, భామారత్నముఁ గూడి తా సుఖము మై వర్ధిల్లినం
జాలదే. 6

సీ. మఱచెనో నాచేతిమణితంబు లన్నియుఁ
బలుక నేర్చిన నాఁటిపంజరింపు
తెలియదో నాచేతి దేశ్యంపు గుజరాతి
విత మెఱింగిననాఁటి వేడుకోళ్లు
ఎంచదో నాచేత నిల జంత్రగాత్రంబు
లభ్యసించిననాఁటియణకు లెల్ల
వేఁడదో నాచేత వెడవిల్లుశాస్త్రంబు
లెఱుఁగఁ బూనిననాఁటి తిరుగుమరుగు
తే. గణన సేయఁడొ మరుసాము గమనములకుఁ
దాను నాచేతఁబడినబెత్తంపు పెట్లు
పరులు గని కేరి నవ్వ దబ్బర మురారి
లాలనకె పొంగి యిప్పు డిళాలతాంగి. 7

తే. నిన్నుఁ గుప్పియు నేఁ డాళ్లు నెలఁత తాను
గోరి నామీఁదఁ జేసెనే కారుబారు
ముక్కుపచ్చలు మాసక మునుపె బిరుదు
పిచ్చుక యెదిర్చి కాట్లాడ వచ్చినటుల. 8

తే. వెనుకఁ గొప్పును ముందఱఁ జనులుఁ గ్రేణి
సేయునాయెడ నాచెంతఁ జేయు వింత
తాను బెంచినపొట్టేలు తనదుచేన
సన్నఁబడుసామ్య మాయెనో చిన్నిచిలుక. 9

తే. తనదు మట్టెంత తా నెంత తానె యింత
చేయఁజూచిన నే నెంత సేయరాదు
వేలు వాచిన ఱోలంతవిరివి యైన
ఱోలు వాచిన నది యెంత బోలు గాదు ? 10

తే. వారిజాక్షుని నాపగ వారివెంట
ననుప గోరంత యైనను మనసు లేదు
నందుఁ డనుపఁగఁ గని మనమందు నందు
కొంటి తడ సేయరా దని యుంటిఁగాని. 11

ఆ. కట్టఁదేలు కుట్ట కన్నుఁ గుమ్మరబూచి
తోసిరాజటంచుఁ జేసి చెలియ
దానివేలు దీసి దానికణ్ణ పొడిచిన
యటులఁ జేయకున్న నగునె చిలుక. 12

ఆ. తగరు కొండమీఁదఁ దాఁకఁ గోరినదారి
నెదురు దన్నుఁ దెలియ కింత పలికె
నెంతమీను వచ్చి యెంతమీనును మ్రింగెఁ
గానఁ ద్రుళ్లనెద్దె గంత మోయు. 13

సీ. ఆశుకవిత్వంబు లల్లి తేనే సరా
చిత్ర ప్రబంధము ల్సేయ వలదె
గోటిచేతను వీణె మీటితేనే సరా
కొంచక రా ల్గరంగించ వలదె
పదచాళిరాగము ల్పాడితేనే సరా
హితవొప్ప వర్ణంబు లెత్త వలదె
అలనాట్యభేదమ్ము లాడితేనే సరా
నవరసంబుల నంటి నడువ వలదె
తే. వింతవింతగఁ గలసినయంత సరియె
యొమ్మెకాని మనోభావ మెఱుఁగ వలదె
యేమినేరని నిన్నటి యింత మొటికె
నన్ను విడనాడనా కోరెఁ జిన్నిచిలుక. 14
తే. కాని పదరకు మీఁకమీఁద దానిమోము
గనఁగ వల దని శౌరిని గట్టిపెట్టి
బింకములు కూల నరకాలఁబెట్టి నేల
రాచకున్నను నాపేరు రాధ గాదు. 15
క. అన విని శుక మి ట్లనియెను
వనితా యే మందు దానివగలో త్రుళ్లో
మినుకో తెలివో గెలివో
విను వెన్నకుఁ బండ్లు వచ్చు విత మాయెఁ గదే. 16
తే. చూపులోపల నొకవింత చూపుతళుకు
నడుపులోపల నొకవింత నడుపుబెళుకు
నుండు నునికికి నొకవింత నుండుకులుకు
వచ్చెఁగదవమ్మ మనయిళావనిత కిపుడు. 17

తే. లేనిపట్టింపు లెల్లను బూని చాన
నేనె యెదు రైన నింతైనఁ గాని చూడ
దల్పునకుఁ గల్మి వచ్చిన నర్ధరాత్రి
గొడుగు లెమ్మన్నకతగాను కోమలాంగి. 18

తే. పడఁతి మును డెల్పనా పదింబదిగ నేను
దానివినయంపుపోకిళ్లు తగ నెఱింగి
మానిసిని జేయ వలదమ్మ దీనిఁ జేర్చి
తెలియ నిది మేకవన్నియపులి యటంచు. 19

వ. అనిన మధురవాణి యను మధుపవేణి యవ్విరిబోణి నవలో
కించి యి ట్లనియె. 20

క. ని న్నెఱుఁగదు త న్నెఱుఁగదు
తన్నుం దనమ ట్టెఱుంగు దామోదరుఁడే
తన్నుండె నిన్ను విడుచు న
టన్న న్మఱి దీని నగరె హాహా జనముల్. 21

క. ని న్నుండే మానిసిగా
నిన్నే వెలి సేయఁ బూనె నెలఁత భళారే
కొన్నంగడిలోపలనే
యన్నన్నా మాఱుబేర మగునే చెలియా. 22

ఆ. ఈఁక తోఁక లేని శ్రీకృష్ణుమాటలు
పొలఁతి నమ్మి నానఁబోసికొనియెఁ
దగిలెనా తగులును దప్పెనా తప్పును
నాతి వెత్తివానిచేతి రాయి. 23

తే. కుమ్మరికిఁ జూడ నొకయేఁడుగుదియ కొక్క
పెట్టటన్నట్టు దీనియొబ్బెట్టుతనము

నెల్ల నిదె తీరు నొకసారి యిటకు శౌరి
వచ్చి ని న్నేల నిందుకు వగవ నేల. 24

వ. అనిన విని రాధావధూరత్నం బి ట్లనియె. 25

తే. కోటిమదనులఁ గడవ్రేలిగోట గెలుచు
సుందరాకృతితోడ నానంద మిచ్చు
దివ్యచందనగోపాలదేవుఁ జూచి
వసుధలోపల వలవనివారు గలరె. 26

తే. దాని నెంతయు నన నేల తలఁచి చూడఁ
దప్పుతంటలకొఱగాని దానవారి
ననవలెను గాని తెగ నింద దొసకుఁ దీసి
యేంగువాఁ డేయ న మ్మేమిసేయుఁ జిలుక. 27

ఆ. నందసుతుఁడు మున్ను నామీఁదిప్రేమచే
నొకటి సేయఁబోయి యొకటి సేయు
అత్తనెత్తిఁ జేతు లంగడిలోఁ గన్ను
లాయె ననుచుఁ జెలియ లౌసి నవ్వ. 28

వ. అని మఱియు నారాధావధూటి తనచేటీరత్నంబున
కి ట్లనియె. 29

ఆ. తగులుదాఁకను మేళ మగపడ్డఁ దాళముల్
గాఁగఁ జేసినట్టికాంత వింత
గట్టు చేరినంతఁ బుట్టివానికి బొమ్మ
గట్టు సామ్య మాయెఁ గదవె చెలియ. 30

సీ. కీరవాణులచేతఁ గిల్లాకు లంపితే
శిరసావహించు నోసరసిజాక్షి
నాతి యెవ్వతెయైన నామేర వేఁడితే

కను లెత్తఁజేయు నోకంబుకంఠి
యొలమి నాకోసర మెంతవారల నైనఁ
దెగనాడఁ దలఁచు నోచిగురుఁబోఁడి
యేఁ జూచి చూడక యేమాటఁ జెప్పిన
జవదాఁటు వెఱచు నోసన్నుతాంగి
తే. యేపదార్థంబు లైన నాయెదుటఁ బెట్టి
కెవరికి నొసంగఁబోవఁ డో యిందువదన
చేరి యటు లున్నవిభుఁ డిట్లు చేసెనేని
తిరుగ బ్రతుకాడవలెనఁటే శరదవేణి. 31

క. మున్నెంతో చన వొప్పఁగ
మన్నించినవిభుఁడు వెనుక మార్గాగ మైనన్
గన్నియ బలిమిని వేడుక
విన్నదనం బడియె కాదె విధుబింబాస్యా. 32

సీ. మేను మే నానిన మేను సోఁక దటంచుఁ
గలపంబు లొల్లఁ డోకలువకంటి
పరులువచ్చిన రిత్తపలుక నయ్యో నని
తెరయెత్త నియ్యఁ డోశరదవేణి
అలమి కౌఁగిటఁ జేర్ప నడ్డ మయ్యో నని
హారంబు లొల్లఁ డోహంసగమన
గాసిల్లినాతొడల్ కండె లయ్యో నని
పుంభావ మొల్లఁ డోపువ్వుఁబోఁడి
తే. మణిగుణంబులదారిని నసఁగి పెనఁగి
కుసుమగంధంబులట్టులఁ గూడి మాడి

చెలఁగి తిలతైలములరీతిఁ గలసి మెలసి
యున్న విభుఁ డెట్లు చేసె నో సన్నుతాంగి. 33

క. అల్లునిమించితనంబును
గొల్లనిరసికతయు లేదు కోరితి నీరెం
డల్లనె చూచియుఁ గనియును
బల్లములోఁ బడినదాని భంగిని జెలియా. 34

క. నెఱతన ముడి గింటింటికిఁ
దిరుగుచు బతిమాలు హరికిఁ దెఱవలు కఱవా
తిరిపెం బెత్తెడువానికిఁ
బెరుగుంగూ డేమి బ్రాఁతి విధుబింబముఖీ. 35

క. కలలో నైనను బాయక
కలకాలము నున్న విభుఁడె కసుగాయకు నై
పలచన చేసె నటన్నం
జెలియా మగవారిచనవు చెడ్డది సుమ్మీ. 36

క. అనువనజాక్షిని గని తాఁ
గనికరమునఁ జిలుక పలికెఁ గానీ పద్మా
వనజాక్షువింత లెఱుఁగవె
కని తెల్పిన భాగతంబు కత లై పెరుఁగున్. 37

సీ. కొననాల్కఁ గొని దాని నవమోవి చెనకితే
కసుగందునో యంచుఁ గలవరించు
మొనవేళ్ళ మెలమెల్లఁ జనుమొనల్ నిమిరితే
తగిలి నొచ్చునో యంచుఁ దత్తఱించు
వదన మించుక నాభి పై మోపి ముద్దాడి
బరువాయెనో యంచుఁ బలవరించు

గోటిచేఁ గప్పుముంగురులు చి క్కెడలించి
చుఱుకునేమో యంచుఁ బరితపించు
తే. జాజిపూఁదేనె గొనుతేఁటి జాడ నమరి
తాను రతి చేసి దానిపాదమ్ము లొత్తు
వలచువారును వలపించువారు లేరొ
వార లీబూమె లొనరింపలేరు గాని. 38
తే. దొరకరానిపదార్థంబు దొరకినటుల
ఱొమ్మునసె కాని డించఁ డేయిమ్ము నైనఁ
బెట్టుచోటను బెట్టక వెలఁది నిపుడె
కట్టి కాచుక యున్నాఁడు కదలనియఁడు. 39
సీ. కనకాంగికట్టువర్ణమె వల్లెవా టాయెఁ
గొమ్మపావడ చుట్టుకొనుట కాయె
నలివేణి నెమ్మోము నిలువుటద్దం బాయెఁ
జెలిగోటిలత్తుక తిలక మాయెఁ
దరుణిలేనునుతొడ ల్తలగడదిం డ్లాయె
వెలఁదిగుబ్బలు చెంప బిళ్ళ లాయె
లలితాంగిచెమ్మట ల్చలువపన్నీ రాయెఁ
గలికిమేను నలుంగు కలప మాయె
తే. బోటిపడకిల్లు జిగికొల్వుకూట మాయె
లోలలోచనతోడిదే లోక మాయెఁ
బలుకు లేటికి నిపు డిళా భామనుండి
యచట శౌరికి దొరతన మమరె నమ్మ. 40
తే. మగువ యదిగాక యిఁక నొక్కమాట గలదు
వినుము వలపులదొరసాని యనెడుపేరు

దాని కిచ్చెను నినుఁ బిల్వఁ బో నటంచు
నెటుల నోరాడెనో శౌరి కెఱుఁగనమ్మ. 41

తే. రాధలోనను నాలోన రమణి యెవతె
తెలుపుమా యంచు నానతోఁ బలుక నాతఁ
డన్నిటను మీర లొక్కరూ పైనఁగాని
మురిపెమున నీవె హెచ్చనె మోహనాంగి. 42

వ. అనిన విని రాధావధూరత్నం బి ట్లనియె. 43

ఉ. ఎల్లజగంబుల న్మనుచు నేలిక కంజభవాదివహానివ్రా
తోల్లసరోజరాజములఁ బూని వెలింగెడితేజ మిందిరా
హల్లకపాణిబాహువుల కబ్బనిదివ్యసుఖంబు చిత్ర మీ
వల్లవకామినీచరణవారిజ సేవకు లెస్సఁ జిక్కెఁగా. 44

తే. వారి వీరిని నన నేల వీరి వారిఁ
గలగలపు చేయు న న్నన వలయుఁగాక
తెలుఁగెఱుంగక యపు డట్టు దిమ్మగొంటి
తలఁపఁ దననుండి రానట్టి తప్పు గలదె. 45

తే. ఎల్లవారికి శకునంబు లెల్లఁ బలికి
బల్లి తాఁ బోయి తొట్టిలోఁ బడినరీతి
నొకరి నన నేల తాఁ జేసికొనినపనికి
వెనుకఁ జింతించు టెల్లను వెఱ్ఱితనము. 46

ఆ. హద్దుముద్దుమీఱె యాఁడుది మగఁ డంచుఁ
గూడి మాడి యాడఁ జూడఁ దలఁచి
బలిమి విందుఁ బెట్టి పగ గొన్నచందానఁ
బెండ్లిచేసి నేనె వెల నైతి. 47

ఆ. నక్క యురులలోనఁ జిక్కుకొన్న వితానఁ
గోరి ఘనము చేసికొన్న పనికిఁ
జేగులోనితీఁట విత మాయె ననఁగ రా
దత్తకొంగు తొలఁగినటులఁ జిలుక. 48

చ. కరి తలుమంగ వాఁడిగలకంటకము ల్వాని మేనఁ గాడఁగా
సరి పడఁ బోవఁ బాము గని జాలిని మధ్యమసీమ నెల్కవే
కొఱకెడువేరు పట్టి చుఱుకుల్ తగఁ గందురుటేఁగ లెల్లెడం
గలువఁగఁ దేనెఁ గ్రోలఁ జనుకామినితో సరి యైతిఁ గీరమా.

తే. నీవు పోయినపనికి రా నీవు కొదవ
పట్టి పల్లార్చి దేవకి పట్టి నిటకుఁ
దోడుకొని వత్తు వనుచు నీ తోడు చిలుక
నెమ్మి కన నెమ్మనమ్మున నమ్మి యుంటి. 50

తే. దాని వెలి చేసి శౌరి నె ట్లైనఁ గాని
తోడితెచ్చునుపాయంబు దోఁచ లేదొ
తోఁచ కాడితి నీ కేల తోఁచ నిచ్చు
ముందుపడ నాదుతలవ్రాఁత ముద్దుచిలుక. 51

వ. అనిన విని బెట్టిలికి చిలుక యక్కలికించితవతీతిలకంబుం
దిలకించి యీబాల యింతబేల యగునే యని బెట్టునిట్టూర్పు
నిగుడించి యి ట్లనియె. 52

సీ. చిక్కనికౌఁగిళ్ళఁ జిక్కమై మఱచుచు
ఱొమ్ము ఱొమ్మున నాని రోఁజుకొనుచు
నొక్కరికెమ్మోవి యొక్కరు మాద్చుచుఁ
గలగల్లుమణితము ల్పలుకుకొనుచు

నెదురయ్యలలల నెక్కి యెలనాగయును దాను
జిగినోటిమడుపులు చేకొనుచును
గళ లీనుచెక్కుల నెలవంక లీనఁగాఁ
దిలకము ల్కొనగోళ్ళ దిద్దుకొనుచు
తే. నచట వేసినతెర వేసినట్టు లుండ
సరిగ చౌశీతిబంధము ల్సలుపుకొనుచుఁ
జెలఁగు వనమాలిఁ జేరితి సిగ్గుమాలి
వరుస నెటు తోడితెత్తు నో వన్నెలాఁడి. 53
క. తల కెక్కినచలపున హరి
యల యిళ దాసానుదాసుఁ డై మెలఁగంగాఁ
గలవె యిఁక నేటియాసలు
కలి పోసినవెనుక నట్టె కనుఁగొనుమాడ్కిన్. 54
వ. అనిన విని మనస్సునఁ బట్టరాని కినుక పొడమినంత. 55
చ. అదరెడుమోవి తొట్రుపడుయానముఁ గుచ్చెల జాఱు
పైఁటయుఁ, జెదరినముంగురుల్ మిఁగులఁ జింతిలుచిత్తము
వాడుమోము లోఁ, బొదలెడివాంఛ గద్గదిక మోడ్పుక
నుంగవ మీఱ మారుచే, బెదరుచు లేచి యామెలఁత
వెన్నునిపైఁ దగుమచ్చరంబునన్. 56
సీ. జడ వేగ వదలించి ముడిపూలు విదలించి
యలజడిఁ గిల్గంటు నందగించి
కలసొమ్ము లెడలించి వలయము ల్చిట్లించి
నుదుటఁ గస్తురిబొట్టు కదియ నుంచి
కాటుక సమయించి కలపము ల్తొడలించి
సరసవాసెనకట్టు సంఘటించి

దుగ్గరైక తొలగించి జిగిచల్వ నటు డించి
మాసినచీర సమ్మతి ధరించి

తే. వెతల మితి మీఱి వేసారి విధిని దూఱి
యలమటలఁ దారి జీవపుటాసలాఱి
పడకయిలు చేరి కంకటిపై నిజేరి
పొరలె మరులూరి చిలువరాపొలఁతిదారి. 57

చ. పొరలును గొట్టుకాడు వెతఁ బొందును హా యనుఁ జింత
నొందు నివ్వెఱపడు వాడు లోఁ గుములు వెక్కిగఁ బ్రేలు
విరాళిఁ జెందు బల్వొరుగును సొమ్మసిల్లు మదిఁ జొక్కు
వితాకవు మారు దూఱు నా తరుణిని గేరు మారుకొను తక్క
హారి దూఱును బెట్టు మూర్ఛిలున్. 58

చ. ఉలుకును వెచ్చ నూర్చుఁ గడు నుస్సు రనుం దల యూఁచు
లేచు లోఁ గలఁగఁబడుఁ దిగుల్పడును గానిపను త్తల
పోయు వేసరుం, గలవల మందుఁ గన్గొను వికావిక నవ్వ్య
భయంబుఁ జెందుఁ గన్గొలఁకుల నీరు నించు మదిఁ గొంకుఁ
దలంకు వడంకు నెంతయున్. 59

ఉ. రా యను వింత పుట్టినది రా యనుఁ జూతువు గాని వేడ్క లే
రా యను మేలువార్తవిను రా యను నావల పింత చేసెనో
రా యను నిన్ను దూఱ నగ రా యను నంతియె కాడు కాని
పోరా యను దానిపొందె కన రా యను హా యదుశేఖరా
యనున్. 60

సీ. ఏయెడ నాఱొమ్ముఁ బాయనివీణ నే
పాటలాధర గోట మీటునొక్కొ

నామాట మీఱక నలు వొందుకీర మే
నెలఁతముంజేతిపై నిలుచునొక్కొ
యెలమి నాకనుసన్న మెలఁగునేణాక్షు లే
నలినాక్షియాజ్ఞల నడుతురొక్కొ
నా మొగంబున కొద్దికై మీఱునద్ద మే
సుందరిహస్తంబు చూచునొక్కొ
తే. తూఁగుటుయ్యాల నెవ్వతె తూఁగునొక్కొ
పెట్టెసొమ్ముల నెవ్వతె పెట్టునొక్కొ
పొందుగా శౌరి నెవ్వతె పొందునొక్కొ
తెలియ దిటుమీఁదఁ బ్రాణము నిల్పరాదు. 61
ఉ. అందఱికొమ్మురా ల్గడిగె నందఱినెమ్మది చల్లనయ్యె నే
డందఱినెమ్మొగంబులును హాసములం జెలువొందె నొరగో
విందుఁడు దానిఁ గూడి నను వింతయొనర్చినయంత నక్కటా
కందక కంద నేమి కలకాలము నాదుమనంబుమాత్రమున్.
సీ. హరిని బాసిననన్నుఁ బరిహాస మొనరించు
మోహనాంగులనోరు మూసినట్టుల
నానాఁటఁ గృశియించు ననుఁ జూచి కనుగీటు
పువ్వుబోణులకన్ను పొడిచినటులఁ
గడువిన్ననగు నన్నుఁ గని సంతసం బందు
మెలఁతలకొమ్ములు మెట్టినటుల
నెంచిన న్నిఁక త్రుళ్లు నంచని తల లూఁచు
ముద్దుగుమ్మలతలల్ మొట్టినటుల
తే. యదువిభుని జేరి సామి ర క్షనుచుఁ జేరి
గెలిచి యొనఁగూర్చి నిండుకౌఁగిటను జేర్చి

మురిపెమునఁ దోట్టి చిక్కనిముద్దు వెట్టి
మేలిమిని గూడఁ గలదె యీ మేనితోడ. 63

క. అని మిగుల వగలఁ బొగులుచుఁ
దనపలుకుల కొద్ది కగుచుఁ దగురాచిలుకన్
గనుఁగొని వనరుచు రాధా
వనజేక్షణ పలికె వలపు వడ్డికిఁ బాఱన్. 64

మ. చిలుకా యెవ్వతె లేనిచోఁ దలిడి డాచేతం గడం ద్రోయునో
బలిమిన్ రాధికదూతి గావె యని కోపావేశతం జూచునో
నలి యాఁకంటికి ఖండచక్కెరలఖాణం బుంచునో యుంచదో
కలలో నంతకుఁ దాళలే వకట నీగారాబ మెట్లున్నదో. 65

సీ. ఏసాంకవామోద యిఁక రాపు సేయునో
చూడఁ జాలక రాజశుకములార
అంబుదాలక యేది యలజళ్ళఁ బెట్టునో
సైరింప లేక హంసంబులార
శరదిందుముఖి యేది విరసంబు చేయునో
నెమ్మి నెమ్మది మాని నెమ్ములార
మించుబోణియెవర్తు మిఱుమిట్లు గొల్పునో
వైరంబు మీఱ గోర్వంకలార

తే. తేజరిల్లునిళాండజరాజయాన
కాల రాచును మిము నెల్ల నేలఁ బెట్టి
మిగుల మునురీతి నావెన్క నెగిరి పడఁగ
వలదు మనుఁ డింక సన్మార్గవర్తు లగుచు. 66

తే. కలరవములార యిఁక నొక్కకలికి మిమ్ముఁ
దప్పు లెంచక యాఁకలిదప్పు లెఱిఁగి

సనిగ లులవలు నువ్వులు సన్నబియ్య
మునిచి పెంచునో పెంచదో కనరు చేసి. 67

వ. అని నెచ్చెలులం జూచి యి ట్లనియె. 68

సీ. హరిమధ్య యెవ్వతె కరికోఁతఁ బెట్టునో
        యదలించి మత్తేభయానలార
కనకాంగి యెవ్వతె కదుఁ గాఁకఁ జూపునో
        విడివడి సముదాళివేణులార
శుకవాణి యెవ్వతె వికటించి పలుకునో
        మొగ మెత్తఁ జేసి యో ముగుదలార
అబ్జాస్య యెవ్వతె యఱగొఱల్ నించునో
        పక్షపాతమునఁ బద్మాక్షులార

తే. యింక నేకలకంఠి తా నెగిరి పడునో
పగను మీమీఁదఁ బల్లవపాణులార
మీరు కల నైన నన్నుఁ బాసి పోరటంచు
నమ్మి యుండితి నిదివఱ కష్మలార. 69

తే. ఒక్కపాటు నెఱుంగక యున్న మీకు
నకట నన్నుండి యీవెత లంద వలసె
నినుముతోఁ గూడ నగ్నిహోత్రునకుఁ బెట్లు
తగులు నంచనుకతగానఁ తరుణులార. 70

సీ. ఈమేను దొరఁగిన నిఁక జీవునకు వేఱె
        వరతను వచ్చు దఱ భ్రమను గాదు
పద్మాక్షుఁ డీపట్టి పడకిల్లు గన్గొని
        పరితాప మందు న వ్విమను గాదు

మనరాధ పోయెఁగా యని యిళాకలకంఠి
వగ లందునో యను భ్రమను గాదు
చుట్టువారుక బెట్టు చుట్టంపుపూఁబోండ్లు
పలవింతురో యను భ్రమను గాదు
తే. మంచి యేలికసాని లే దంచు మీర
లెగులు చెందెద రనుచు నే నిన్నినాళ్లు
నిలుపఁ గూడనిప్రాణముల్ నిలుపుకొంటి
నిఁక నిలుప రాదు దయయుంచు డింతులార. 71

వ. అని విలపించుచుండుసమయంబున. 72

క. మరుఁ డురువడి నోఱ నరవిరి
కిరుసురఘురీ లంచు దూసి కినిసి బిగానన్
పరుఁ జంటఁ జెమట పొడమఁగఁ
దరుణీమణియెదను దారి దప్పక క్రుమ్మెన్. 73

క. తను వెల్ల జల్లు మనఁగా
నవమోవి చలింప మిగుల నడుము వడంకం
జను లదరఁ గురులు వదలఁగఁ
గనుదమ్ములు మోడ్చి వ్రాలెఁ గామిని మూర్ఛన్. 74

క. అత్తరి బిత్తరు లెల్లను
జిత్తమ్ములు తల్లడిల్లఁ జిత్తజుచివురుం
గత్తులపై వ్రాలినయ
మ్మత్తచకోరాక్షిఁ జూచి మమత దలిర్పన్. 75

సీ. కలకంఠినిట్టూర్పు గాడ్పులు నిగిడిన
వల్లిమతల్లిక లెల్ల సొరఁగ

మదవతిపై సోఁకు మారుత మొలసిన
శుకపికనికరము లోసలి వ్రాలె
నలివేణి యొఁగిన తలిరుటాకులసెజ్జ
నీరసం బై బూది దారిఁ గాంచెఁ
దరుణిగుబ్బల నున్న తారహారంబులు
సొబ గెల్లఁ జెడి చిట్లి సున్నమయ్యెఁ
తే. దమ్ము లిడఁ బోవఁ గలువ మొత్తమ్ము లయ్యె
విసము లయ్యెను జేర్చిన బిసము లన్ని
మల్లె లయ్యెను విరిబోండు మల్లె లుంచ
నెందునను వీఁకఁజెడు దీనిఁ జెందుకాఁక. 76

క. ఏ మంద మేమి సేయుద
మేమందునఁ దీరె కాఁక లీదిన మకటా
యేమందయాన నడుగుద
మీమందరకుచ కెలంగు లెల్ల నటంచున్. 77

సీ. తావికప్రపుఁదిన్నె దనరించె నొకరంభ
యొప్పుపుప్పొడి గప్పె నొక్కశ్యామ
విరిజాజు లలరించె వేఱొక్కలతకూన
యొమ్ముతమ్ముల నుంచె నొక్కసరసి
బిసకాండములఁ జేర్చె వెస నొక్కపద్మిని
యొగిఁ బల్లవము లుంచె నొక్కకొమ్మ
హిమజలంబులఁ జల్లె నిల నొక్కశశిరేఖ
కెందొగ లిడె నొక్క కృష్ణవేణి
తే. తక్కునెచ్చెలు లట్లనే తలిరువిల్తు
ధాటి కోర్వనిరాధావధూటి కపుడు

తమతమకు నొద్దికైనసా ధనము లొసఁగి
పారెఁజేసిరి శైత్యోపచారవిధులు. 78

ఉ. కోమలిసిబ్బెపున్వలుదగుబ్బల జొబ్బిలునొప్పుక ప్రమా
కాముని కాఁక సోఁకి యది గప్పున మండఁ దొడంగె మన్మథ
స్వామికి నేఁ డిదే చమురు వత్తియు లేనినివాళిజోతు లో
సామజయానలార యని చానలు చేతులు పట్టి పల్కఁగన్.

తే. సకియ లిటు సల్పుశైత్యోపచారవిధులు
చెలియ కవి నిమ్మ కెరువు వేసినవితానఁ
గాఁక మితి మించఁగా నది గాంచి మధుర
వాణి యనుచాన మన్మథ స్వామి నెంచి. 80

సీ. రతిమనఃకాంతాయ రాజీవకుంతాయ
మలయానిలరథాయ మన్మథాయ
సత్కీరవాహాయ జగదేకమోహాయ
మత్తశూర్పవథాయ మన్మథాయ
పద్మాకుమారాయ బాలికాధారాయ
మహనీయవిబుధాయ మన్మథాయ
మాధవప్రభవాయ మాధవసచివాయ
మానితాత్మకథాయ మన్మథాయ

తే. మంజువర్షణబోధాయ మన్మథాయ
మధుపగుణచాపనాథాయ మన్మథాయ
మహితశృంగారసదనాయ మన్మథాయ
మనసిజాయ తుభ్యం నమోమన్మథాయ. 81

క. నగధరుఁ డెప్పటివలెఁ జెలి
తగు లొందిన నిన్నె యిష్టదైవమ వంచున్

దగఁ గొలుచుఁ బాపు మాపద
ఖగవాహన గోపతనయ కమలాదరణా. 82

తే. అనుచుఁ బ్రార్థించి వందనం బాచరించి
మృగమదముచేత గేదంగిరేకుపైఁ ద
దీయయంత్రంబు వ్రాయు రాధికను డాసి
యాత్మణమె దిట్టముగఁ గేల రక్ష గట్టి. 83

క. ప్రియునామమ్ములపలుకులు
ప్రియ మందఁగ నాలకించి పెంపు దలిర్పన్
నయనములు దెఱచి సరసిజ
నయనుని నటుఁ గాన కడలి నాటినప్రేమన్. 84

శా. ఆకాంతామణి యంగజానలము లోకాతీత మై పర్వ నా
లోకాభీలదృగశ్రువర్షము లురోజాద్రులం గప్పఁగా
శోకోద్రేకముచేఁ జెఱంగు మొగము న్మోపించి తా నేడ్చె న
స్తోకోన్మత్తమయూరరాజవిలసత్సువ్యక్తరావంబునన్. 85

క. వనజాతవదన లది గని
వనితామణిచుట్టు ముట్టి వగవకు మమ్మా
వనమాలిఁ గూడె దిదిగో
వినుమా దక్షిణపుగాలి విశదం బయ్యెన్. 86

సీ. అలజక్కవల పెక్కువలఁ ద్రొక్కుబలునిక్కు
గలగుబ్బపాలిండ్లు గలఁగెనమ్మ
బిగిఁ జెందుతొగవిందుతగు లొందువగ లందు
వదనారవిందంబు వాడెనమ్మ
చనుగల్వలను గెల్వఁగనునిల్వఁ డనుచెల్వ
మఱుకన్నులను దెల్వి దొరఁగెనమ్మ

పరువంపు మరువంపు మురువంపు గరిమంపు
చిన్నారినెమ్మేను చిక్కెనమ్మ
తే. చొక్కమగు చెక్కుటద్దము ల్సొక్కెనమ్మ
తావిచెంగావిమోవిడా ల్తారెనమ్మ
యేల యింకజాలి వనమాలి నేలి మేలు
కొనెదు వినవమ్మ శుభము చేకొనెదవమ్మ. 87

వ. అనిన విని రాధికామణి యి ట్లనియె. 88

సీ. తనివార హరిమోము గన లేనికన్నులు
కలఁగిన నేమాయెఁ గాంతలార
చెలువునికౌఁగింట మెలఁగనిదేహంబు
చిక్కిన నేమాయెఁ జెలియలార
గోపాలకస్వామి గ్రోలనికెమ్మోవి
స్రుక్కిన నేమాయె సుదతులార
యెమ్మెకానియురమ్ము గ్రుమ్మనిపాండ్లు
కమలిన నేమాయె రమణలార
తే. యెంతెఁగి యెఱుఁగక పలికెద రింతె కాని
యెడ విడనిబాళి రతికేళి నెలమి నేలి
నట్టినాదేవు నెడఁబాసి నట్టివెనుక
జీవనం బేల తను వేల జీవ మేల. 89

ఉ. మానినులార మీర లనుమానము మానుఁడు నమ్మవద్దునన్
గానిపనుల్ మదిం దలఁచి గాసిల నేఁటికి నేఁటి కీరొయిడల్
మానశరాగ్ని కాహు తిడి సొంపు వహించెదఁ బత్కుముం
చుఁడీ, ప్రాణము ప్రాణనాయకుని బాసి తరించునె యెంత
నిల్చినన్. 90

ఉ. ఈయెడఁ గాయమున్విడిచి యేఁగెదనంచు విచార మొందలే
దాయదుసార్వభౌమునికి నామురవైరికిఁ గానికానిమై [ద్రా
పోయినఁ బోవ కున్న నిలఁ బుణ్యమొ పాపమొ గ్రుడ్డికన్ను
మూయక విచ్చిన న్మఱచి మూసిన నేమి తలంచి చూడఁగన్.

క. ఐతే యింకొకనెంజిలి
యాతరుణీస్మరునిమోము నవలోకింపం
బాతకురాలైతిఁ గదా
యీతటి ననుఁ గూర్చి వగవ నేటికి మీకున్. 92

క. అని పలుకువనితఁ గనుఁగొని
కనకాంగులు కనుల నశ్రుకణములు దొరఁగ
వనరఁగ నేటికి నేఁటికి
వనజాక్షుఁడు వచ్చువేళ వచ్చె నటంచున్. 93

సీ. హరి యందె వేంచేసె వరరథాంగస్ఫూర్తి
యనువంద వీక్షించు మనియె నొకతె
కమలాప్తుఁ డదె యీమొగం బయ్యెఁ బద్మినీ
హాసముల్ చెలరేఁగె ననియె నొకతె
గోవర్ధనుఁడు తమఃక్రూరప్రభల్ జాఱ
నల్లదె పొడసూపె ననియె నొకతె
యదె లోకబాంధవుం డరుదెంచెఁ గుముదాళు
లణఁగి తల ల్వంప ననియె నొకతె

తే. కరుణ వెన్నుఁడు నీమీఁదఁ గన్ను దెఱచె
నడిగొ దిశలెల్లఁ దెలివొందె ననియె నొకతె
వచ్చె నాచాయ వగకాఁడు వగవఁబోకు
మతనుభయ మేమి చేయునం చనియె నొకతె. 94

క. ఈరీతి వారిపలుకులు
సారెకు పీనులను సోఁక సతి మరుకాఁకల్
దీరఁగ వెలఁదులకడనా
శౌరిం గోరుచు నటుండె సమ్మతమతి యై. 95

తే. అంత నచ్చట నచ్చనాహ్వాయునిసఖునిఁ
జేరి రాధిక పంచినచిలుక యలుకఁ
జెప్పకయె పోయె నని చెప్పఁ జిత్తగించి
వనజనాభుఁడు మనము దిగ్గనఁగ లేచి. 96

సీ. రాజాస్యగిలించు రవలపావలు మాని
ధవళాక్షి యిచ్చుకైదండ మాని
పడఁతులు దెచ్చినబారిపల్లకి మాని
సుమగంధు లిడుచామరములు మాని
కాంచనాంగులు పట్టుకరదీపికలు మాని
శుకవాణు లను సోచ్చరికలు మాని
భామామణు లొసంగు బాగమ్ములను మాని
వనితలు విసరుపావడలు మాని

తే. జాలుశిఖపీడ నరవిరిసరులు వాడ
బెట్టువగ తోడ హృదయంబు కొట్టు కాడ
విరహ మొనఁగూడ ముత్యాలపేరు లూడఁ
జనియె నా ప్రౌఢశృంగారవనముజాడ. 97

వ. ఇట్లు చని. 98

క. చైత్రరథనందనాధిక
చిత్రమనోహృద్య మైనశృంగారవనిఁ

మిత్రులతో రాధాశుభ
గాత్రి స్మదిఁ దలఁచి గరుడగమనుఁడు వల్కెన్. 99

సీ. ఎలనాగ నాచెంత కెంతెంత వచియించి
తనముద్దుచిలుకను బనిచె నొక్కొ
వచ్చి యిచ్చట నాదువర్తమానము చూచి
పోయినశుక మేమి బొల్లె నొక్కొ
యేణాక్షి యది విని యీనినపులిఁబోలెఁ
బదరి భగ్గున మండిపడియె నొక్కొ
యది యొక్కనెపముగా నతివలు పగ చాటి
మించఁగా నేమి బోధించి రొక్కొ

తే. తోయజానన మది కేమి దోఁచె నొక్కొ
దైవ మేగతిఁ జేయంగఁ దలఁచె నొక్కొ
కాల శని యుండెనో జవరాలిఁ బాసి
యేల వచ్చితి నాబుద్ధి కూలిపోను. 100

ఉ. కామిని చిల్క పోయి పలుక న్విని గుండె గుభేలుమం చనన్
మో మొకయింత చేసికొని మోవి వడంకఁగ మేనువాడఁగాఁ
గామునికాఁకలం గుమిలి కంటికిఁ బుట్టెఁడు నీరు నించి తా
నే మని యెంచెనో మదిని నెంతతపించెనొ యేమి చేసెనో.

సీ. నినుఁ బాసి నిమిషంబు నిలువఁ జాల నటంచుఁ
గౌఁగింటఁ జేర్చుక గడియసేపు
నీవెంట నే వత్తు నేఁ దాళ లే నంచుఁ
గరములు పట్టుక గడియసేపు
ననుఁ బిల్వఁ బంపుము నాయాన నీ కంచుఁ
గన్నీరు నించుచు గడియసేపు

దానిమాయలఁ జిక్కి దయ వీడకు మటంచుఁ
గదిసి రొమ్మున వ్రాలి గడియసేపు
తే. గాఁగ వగచుచు గద్గదకంఠి యగుచుఁ
బ్రేమ మీఱంగ దీవెన వీడె మిచ్చి
పనుపఁజాలక పైనంబు పనిచినట్టి
యువిద నెడఁబాసి యింటఁ దుండు టుచిత మగునె. 102

సీ. చూతునా యొకసారి శుకవాణి నెమ్మోము
కలువరాయనిఁ గాంచు కలఁక దీర
విందునా యొకసారి విరిబోణిపలుకుల
నలపికధ్వని విన్నయళుకు దీరఁ
జేర్తునా యొకసారి చెలిమేనితో మేను
పూపాన్పుపై నున్న తాప మాఱ
దొరకునా యొకసారి తెఱవచన్గవ యంటఁ
దమ్మిమొగ్గల నంటుతలఁకు దీరఁ
తే. గలుగునా యొక్కసారి చక్కనిమిటారి
ముద్దుచెక్కిలిప్రేమతో మూర్కొనంగ
గొనబుక ప్రపుఁబలుకు మూర్కొన్నయట్టి
కాఁక దీరంగ నంతరంగము చెలంగ. 103

చ. లలననిజాంఘ్రిపద్మముల లత్తుక నామునికాళ్ల సోఁకఁగా
నిలిచి తమిం దొడల్తొడలు నీవియు నీవియు నాభి నాభియుఁ
వలనగు ఱొమ్ము ఱొమ్ము జిగివాతెర వాతెర మోము
మోమునుం, గలియఁగ నిండుకౌఁగిటను గ్రమ్ముక నెమ్మిఁ
చెలంగు టెన్నఁడో. 104

సీ. శృంగార యశావనతీ రాబ్ధినడుమను
దనరారుబంగారుతమ్మి యనఁగఁ
దళుకుమిం చన మించుతనుచంద్ర రేఖలోఁ
బరిఢవిల్లుకురంగపద మనంగఁ
గలదు లేదనునట్టి కౌనుదీవియయందుఁ
బూచినదింతెనపూ వనంగ
నలు వొందునాభిపున్నాగంబునను బుట్టి
ప్రవహించువిరితేనెవాఁక యనఁగఁ
తే. జొక్కి మరు లెక్కి మత్తలఁ జుట్టి చూడ
నజుఁ డొనర్చినమోహానయంత్ర మనఁగ
మరులు గొలిపెడిదొరసానిమరునియిల్లు
కళలు గరఁగంగ ముద్దాడి కలియు టెపుడొ. 105

చ. పయనము పోయి వచ్చెడిరు వారపునుచ్చట లావలక్షమతెం
తయు నినుఁ గూడుప్రోడలకుఁ దప్పక చెప్పుము నాదు
మ్రోల నా,పయనము గానిసుద్ది యని పల్కు మటంచును
మేన వ్రాలి హా!, దయ పగవారికైన నమితంబుగఁ గా దను
చాన నెన్నుదుని. 106

చ. మొగ మొకయింతచేసికొని మోవి చలింపఁగ మేను సోలఁగా
జిగికనులందు నీరొలుకఁ జిత్తజుగేహము చెమ్మగిల్ల నో
రఁగఁ దలవాకిట న్నిలిచి మ్రాన్పడి నే నిటు వచ్చువేళలఁ
సొగసుగఁ జూచునాసుదతి చూపు దలంచిన నోర్వశక్యమే.

సీ. శయనింప నొల్లదు శయ్యపై నైనను
వనజాతీ నాయురంబుననె కాని

వసియింప నొల్లదు పసిడిగద్దియ నైన
ఘనవేణి నాయంకముననె కాని
భుజియింప నొల్లదు పులిజున్ను నైనను
దెఱవ నాకెమ్మోవి తేనె గాని
వినఁగ నొల్లదు రుద్రవీణారవం బైనఁ
గలికి నాగళరవంబులనె కాని
తే. పిలువ నొల్లదు తనతోడి చెలుల నైనఁ
గన్నియలమిన్న ప్రేమతో నన్నె కాని
యట్టిగుణరాశి నెడఁబాసి వట్టి గాసి
పొందఁ జేసె విధాత దుర్బుద్ధిచేత. 108
సీ. మడుపులమార్పుల మక్కువ లొనరించి
తమలపుమార్పుల దయ ఘటించి
నెమ్మోముమార్పుల నెమ్మది సవరించి
వాతెరమార్పుల వలపు పెంచి
బిగితొడమార్పుల సొగ సెంతొ తనరించి
కౌఁగిలిమార్పుల గమన ముంచి
తగుతలమార్పులఁ దమకంబు పుట్టించి
ప్రక్కమార్పులచేత భ్రమ ఘటించి
తే. పొలయలుక నించి వెంటనే బుజ్జగించి
కళలు గరఁగించి మనసార గారవించి
రతుల సొక్కించి న న్నేలురమణి నెంచి
జాలిగొని చాల నీవేళ తాళఁజాల. 109
చ. కులుకుచుఁ గల్లమై నిలిచి గుబ్బ లళాడఁగఁ గొప్పు వీడఁగాఁ
దిలకము జాఱ రెప్ప లరతేలఁగ మార్పులుమీఱ మారునిల్

జిలజిల మంచుఁ జెమ్మగిలఁ జెక్కుల జెమ్మటలూర హాయిగాఁ
దలపడిచేయు పుంరతిని ధ్యానము చేసెద నెప్పుడు న్మదిన్.

చ. వడఁకెడుసున్ దొడల్ వదలు పావడ వాతెరకాటుచెమ్మటల్
సడలినపెన్నెరుల్ కరఁగి జాఱినచాదిక చిట్లుగంధమున్
బెడిదపుటూర్పులున్ కులుకు పెన్బసఁగుబ్బల పచ్చిగోరులుం
దడబడుయానమున్ వలపుతెందరయుం దగమారుసాదనన్
బడలి సుఖద్రవం బొలుకఁ బ్రక్కనునిల్చుచెలిం దలంచెదన్.

సీ. జంకించుచు నదల్చి సామి ర మ్మని పిల్చి
యెదురానుకొని నిల్చు నుదుటుఁదనము
జిగిగుబ్బలను గ్రుమ్మి బిగికౌఁగిటను గ్రమ్మి
మనసారఁ దను వమ్ము మంచితనము
ఒడిగట్టు సడలించి తొడతొడఁ గదియించి
బెట్టుగాఁ దమి నించు దిట్టతనము
జిలుఁగుతిట్టులు దిట్టి యలిగి చెక్కిలి గొట్టి
వలపుముద్దులు వెట్టు సొలపుఁదనము

తే. మ్రొక్కి మ్రొక్కించుకొనునట్టి చక్కఁదనము
పొగడి పొగడించుకొనునట్టి ప్రోడతనము
దక్కి దక్కించుకొనునట్టిదంటతనము
దానికే కాక కలదె యేచాన కైన. 112

ఉ. ఎందఱిఁజూడ నీవలెను నెందఱితోఁడుత ముచ్చటాడ నే
నెందఱికేళిఁ గూడి సుఖ మెంతయుఁ జెందను? దానియల్లచో
టందము పొందుచందమును నందునఁ జిందుసుఖద్రవంబు నే
చందనగంధియందుఁ గన సారెఁ దలంచిన దానికే తగున్.

చ. పొలయలు కాఱి నేఁ గలియ మోడ్చినకన్నులు విచ్చి చూచి
బో, మ్మలు ముడి వెట్టి జంకెనయు మందపుకోపము మోము
దమ్మి నిం,పలర నదల్చి యోరి యదయా దయ మాలి విధాత
మున్ను నా, తల నిటు వ్రాసె సద్దు మని తద్దయు మ్రొక్కుడు
కన్నె నెన్నెదన్. 114

చ. పలుమరుఁ గూడి నేదురుసు పైసరము ల్గుపించువేళఁ గ
న్గలువలు విచ్చి చూచి యరఁగన్నిడి ముద్దులు గుల్క నవ్వి
మేల్,భళి యప్పనయ్య యేలి తివి బాగదె హా విడకంచు
మెచ్చి నఁట, బోలుపుగ దృష్టి దీసికొనుముద్దియముద్దు దలంప
శక్యమే. 115

చ. కులుకుమెఱుంగుగబ్బిచనుగుబ్బలు వెన్నున నాని యాత్మ
భూ,నిలయము తుంటి నంటఁ దొడనిగ్గులు దిక్కులఁ బర్వ
సీత్కృతుల్,గొలిపి చిటుక్కుమంచు జిగిగోటికొనం దల
గ్రుక్కి పొక్కఁజే,సలరులతాంగి నెన్న మరు లగ్గల మయ్యె
నదేమి చెప్పుదున్. 116

సీ. అలమి కౌఁగిటఁ గ్రుచ్చియల్లందులకుఁ జొచ్చి
కానెలోఁ జెయివేయుకౌశలంబు
నుబికి పెందొడ లెత్తియొడలు ఝుమ్మన హత్తి
హితవొప్పనెదురొత్తులిచ్చువైపు
తళుకు లేఁ గనఁ దగ్గి తమి యుప్పతిల నొగ్గి
ధేనుకబంధంబు నానుజాతి
చివచివఁ బై నెక్కి రవళి హెచ్చఁగ నిక్కి
పుంభావ మొనరింపఁ బూనుసొగసు

తే. తరువుఁ జుట్టినలతకూన హరువు మీఱి
తనువు తనువునఁ బెనఁగొన ననువు దేరి
వలపుతో నాగబంధంబు సలుపుదారి
దానికే కాని మఱి దేనికైనఁ గలదె. 117

చ. పొలఁతులఁ గూడనో రతులపోహణఁ జూడనో మేల్మి
సేయనో,యలి గెడఁ బాయనో విరహ మందనో కుందనో
తెల్విఁ జెందనో,యిల తొలి నీవిరాళియును నీవెత లీమితి
లేనిబాళి నే-,గలను నెఱుంగ నేఁ డిదిగొ కంటి నహో
తొగకంటికోసమై! 118

తే. మునుపు నిద్దుర లే దయ్యె ముదిత నెనసి
వెనుక నిద్దుర లే దయ్యెవెలఁదిఁ బాసి
యేమి చెప్పుదు మన్మథస్వామిమాయ
ముంచకయె ముంచె నొంచక యొంచె నౌర. 119

సీ. సొగసులపుట్టిల్లు సొక్కుమందులదీవి
రాజసమ్ములటెంకి రామచిలుక
నెరవన్నెబంగారు విరవాదివిరితీగె,
కుసుమాస్త్రుచేథక్కు కులుకులగని
మరునిశాస్త్రపుఁడీక గురువుపీఠముపులి
గడిగినముత్తెంబు కమలపాణి
మదనసమ్మోహనమార్గణ మక్కలిక్కి
మరులుకొల్పుట కిమ్ము మంచిసొమ్ము

తే. తతసుగుణపేటి దివ్యసౌందర్యవాటి
వనితలకు మేటి మాధుర్యవచనధాటి

భావజునిఘోటి ముద్దుగా భావవధూటి
గాన మిల నేటి వఱలోన దానిసాటి. 120

ఉ. మారునికేళిలోఁ జెఱఁగు మాసె నటంచును మాటు కేఁగ నే
సారెకుఁ బోకు నిల్వు మని జాఱుపయంటచెఱంగు పట్టినన్
మీఱినసిగ్గు నారజము మించినచూపులు చిన్నినవ్వు ల
వ్వారిగఁ గుల్కి కల్కి తల వంచిన దొక్కటి కోటి సేయదే.

ఉ. కన్నులఁ జెక్కుల న్మెడను గర్ణయుగమ్మునఁ గామగేమునం
జన్నుల వీడె మెవ్వ రిడి చక్కరబొమ్మ విచిత్రమం చనన్
జిన్నిశిరంబు వంచి నుసునుసిగు ముఖం బగనవ్వ మీఱఁ దాఁ
దిన్నఁగ మోముఁ జూచి నగి త్రిప్పి మఱెవ్వరి దన్న దెన్నెదన్.

సీ. కాంచనకాంచికాఘనజఘన ప్రభల్
హెచ్చఁగా నెదురొత్తు లిచ్చి యిచ్చి
రతనాలకులికఁటు రంగు లీనఁగ మీఱి
పారావతధ్వను ల్పలికి పలికి
ముంగరముత్యంబు ముద్దుగుల్కఁగఁ జేరి
యొసపరి కెమ్మోవి యొసఁగి యొసఁగి
తాగహారమ్ములు తీరొందఁగఁ జెలంగి
గుబ్బలచే ఱొమ్ము గ్రుమ్మి క్రుమ్మి

తే. సగము మొగిచినకనుఁగవ సగమునగవు
సగముసగ మగు పలుకులు సగముమఱపు
కెలివి సగమును దగ రతిఁ గలిసి యలసి
లోలలోచన నాయెద వ్రాలు టెపుడొ. 123

చ. నిదు రిఁకఁ జాలు లెమ్మనిన నేశయనింపఁగఁ గల్కి యల్కచేఁ
బదరుచు లేచి యవ్వలను బైఁటచెఱంగిడి పవ్వళింప నేఁ

బదములు వ్రాలఁ దన్నినట బల్మిని నేఁ గలియంగ శయ్యపై
వదలినకీలుబొమ్మవలె వ్రాలిన దప్పటి దిప్పుడై తగన్. 124

సీ. ముద్దుపెట్టఁగవద్దు ముదిత! యొంగి లటన్న
మొనసి చెక్కిలి గొట్టి మోవి నొక్కు
సుద్దిగా నున్నాను సుదతి! ముట్టకు మన్న
గబ్బిగుబ్బలఁ గ్రుమ్మి కౌఁగిలించు
నబల! పైఁ బడకుఁ మర్యాద గా దన్నచోఁ
గదిసి పెన్నెరి పట్టి కదిమి తిట్టు
వ్రతము నేఁటికిఁ బ్రక్క నతివ! పండకు మన్నఁ
బైకొని కేళి కుపక్రమించు
తే. మేలు గనిమెచ్చు వాతెఱ గ్రోల నిచ్చు
ముద్దు గొనవచ్చు సుద్దులఁ బొద్దుపుచ్చు
రమ్య మగుగచ్చు లిడి పునారతుల హెచ్చు
నట్టిచెలిపొందు గాంచ కే నెట్టు లుందు. 125

సీ. అంగజజ్వరతాప మాఱదు సఖిముఖ
పూర్ణచంద్రోదయంబుననె కాని
మదనవిదాహంబు మానదు ననబోఁడి
మోవిపంచామృతంబుననె కాని
స్మరదోష మాఱదు సతిసుగంధవసంత
కుసుమాకరంబు గైకొనినఁ గాని
మన్మథకార్శ్యంబు మానదు జవరాలి
నిటలరాజమ్మృగాంకనియతిఁ గాని
తే. తలఁప వలరాచభూతంబు దలఁగి పోదు
ఘనఘనకచాకచాంజనంబుననె కాని

యెట్లు వేగింతు నేరీతి నే సహింతు
నెవ్వరిని బంతుఁ గాంతఁబాం దెపుడు గాంతు. 126

చ. మదనునికేళిచే నెనసి మంచము డిగ్గి విలోలగాత్రి యై
పదరఁగఁ జూచి నేఁ గరము పట్టి పునారతి కెచ్చరించినన్
వదలిననీవితో శిరము వంచి నిరాదరహాస మొప్పఁగా [దన్.
మదనునియిల్ తళుక్కు మన మక్కునఁ బైకొనుకన్నె నెన్నె

సీ. అయ్య వచ్చె నటంచుఁ దొయ్యలు లెఱిఁగింపఁ
బదరి దిగ్గున లేచి యెదురుకొనును
చెలిమి న న్నిసుమంత సేపు చూడక యున్న
నావఁ ద్రావినజోక నటవటిల్లు
నెడ నేది విన్నా నుడి యెలుంగో యంచు
నెఱిబొమ్మ నిక్క మైమఱచి వినును
పొరుపరతి నేలి బడలితివో యని
వలిపెచెంగావిపావడను విసరు

తే. నేను సంతోషమున నున్న నెంతో చెలఁగు
నింత నే విన్ననై యున్న వంతఁజెందు
నట్టిప్రియురాలి నెడఁబాసినట్టితనకుఁ
జిన్నె లివి గావు ముందర నున్న వింక. 128

సీ. చుక్కలగమి కాఁడు సూర్యుఁ డై యుండునా
చెలిమోముతో మోముఁ జేర్చియున్న
విరులసరమ్ములు శరము లై యుండునా
మెలఁతకౌఁ గిన్నల మెలఁగుచున్నఁ
జిలుకలపలుకులు ములుకు లై యుండునా
విరిబోణిమాటలు వినుచు నున్నఁ

జిగురాకుతల్పముల్ చిచ్చులై యుండునా
చేడియపదసేవ సేయుచున్న
తే. మలయమారుత మెంతైన మంట లౌనె
విసరువాతీకి సురటిచే విసరుచున్న
మదిమదిని నేనె కొనినట్టికొదవ లనక
సారె కీవేళఁ బరులను దూఱ నేల. 129
సీ. కుచకుంభములమీఁద గోరంకుశం బాని
కలికికలుక్కున నలికి పట్టి
కమ్మపువ్వుప్పొడిలోన దుమ్మురం బాడించి
చలువగొజ్జఁగినీటఁ జల్లు కొలిపి
మచ్చికమాటల మెచ్చుచు లాలించి
ననసెజ్జ సజ్జారమునను జేర్చి
మురులుకొల్పెడిసంకుమదతైల మెనయించి
తాంబూల ఘనుకబళంబు మేసి
తే. చివచివగ నెక్కి మర్మముల్ దవుల నొక్కి
దురుసుపైసరముల నెంతో దరముఁ జూపి
నెయ్య మలరార మబ్బుద ట్టియ్య కున్న
మనసున హుషారు చెంద దా మరునిదంతి. 130
ఉ. ఎవ్వరికూటము ల్బెలిచి యెవ్వరి ము న్నెడఁబాపినామొ నేఁ
డివ్విగ రవ్వ లంది యిపు డిద్దఱ మిద్దఱ మై విదేశత
నొవ్వక నొచ్చి మోహా మనుమాత మునింగి సుఖంబు లేక
హా, జవ్వన మెల్లఁబో గడపి చా నట నే నిటఁ దల్లడిల్లఁగన్.
సీ. హృదయేశ నినుఁ బాసి యేఁ దాళఁజాలరా
జాములో వత్తువో జాగు లేక

జీవితేశ్వర పోయి నీ విందు రా మఱి
జాములు రెం డౌనో సైచ లేను
ప్రాణనాయక బదు ల్పలుక వ దేలరా
జాములు మూఁ డౌనో సాగి రాను
నామనోహర మళ్ళి ననుఁ జేరి యేలఁగా
జాములు నా ల్గౌనో సహజముగను
తే. అని బహుదినాలపైనాన కాడి గద్ద
దస్వరంబున నెదఁ జేరి తాను బనుప
రాలు కన్నీటియేఱుల లీలదాఁటి
వచ్చినప్పుడిఁ కేటి కీవంత లకట. 132
సీ. పికిలిపిట్టలదారి బిగికౌఁగిళులఁ జేరి
పెదవులు గఱచుక పెనఁగి పెనఁగి
మల్లవల్లభులట్లు మరుసాదనలపట్లఁ
గల్లములకు వచ్చి కలిసి కలిసి
బిరు దొందుమాష్టీలకరణి నిర్వ్వరమును
జాఱుకుపై సరమఁటలఁ జూపి చూపి
మత్తేభములవీఁక మలయుచు నెడ మీఁక
తమకముల్ గిఱికొనఁ దాఁకి తాఁకి
తే. చెలఁగి బకదారులను హెచ్చి పలికి పలికి
కొదమచిలువలచెలువునఁ గదిసి కదిసి
సూనశరుపోర వెన్నుతీక నేను నారి
చేరి గడిదేరి సరిపోరి మీఱు టెపుడొ. 133
ఆ. వాలుమీల నేలు వాలుఁగన్నులదాలు
సామునోము నోము మోముగోము

మాపు రేపు తూపు రూపు మాపును జూపు
కన్నె నెన్న నన్ను మిన్న సున్న. 134

సీ. కపురంపుదీవిని గళుకుచెంగావిని
దావిచే మోవిచేఁ బోవ నెంచి
యెలదేఁటిబారును దెలిరిక్క సౌరును
నారుచే గోరుచే దూఱు లెంచి
వికచాబ్జవనులను విమలాద్రిమణులను
గనులచేఁ జనులచే ఘన మడంచి
యద్దంపుటెక్కుల హాలరాజునిక్కులఁ
జెక్కుచే ముక్కుచేఁ జక్కడఁచి

తే. మురు వలరుకొమ్మ వలపులముద్దుగుమ్మ
కమ్మసంపంగికొమ్మ బంగారుబొమ్మ
వలచుగొజ్జంగితెమ్మ మర్వంపురెమ్మ
నెపుడు గన నేర్తు నందాఁక నెట్టు లోర్తు. 135

క. నాగముల నేలుఁ గుచములు
నాగంబుల నేలు నడలు నాభిబిలము పు
న్నాగముల నేలు ననుచో
నాగాశ్రయు నేలు టరుదె నాతి దలంపన్. 136

తే. చానమోమంద మెల్ల లోచనమయంబు
కొమ్మ ఱొమ్మంద మెల్లను గుచమయంబు
కలికి వెన్నంద మెల్లను గటిమయంబు
గాన దానికి సాటి జగానఁ గాన. 137

సీ. జలజాక్షిలావణ్యసరసి గా కున్నచోఁ,
జనుదమ్మి మొగ్గలం దొనర నేల

నవబోణిశృంగారవనము గాకున్నచో
లలితోరుకదళిక లలర నేల
పల్లవాధర మోహవల్లి గాకున్నచో
భ్రమరకశ్రీలచేఁ బ్రబల నేల
వెలఁది మన్మథునిచేవిల్లు గాకున్నచో
జిగిచూపుతూపులు చెలఁగ నేల
తే. కలికి నెలరేక గాకున్నఁ గళలు గులికి
తారకాహృద్యమై చాలఁ దనర నేల
భామినీమణి నాతపఃఫలమె కాక
యున్నఁ దియ్యనిరుచుల మే లొంద నేల. 138
క. అని వనరువనమహోత్తునిఁ
గనికరమున నూఁది పలికె ఘనత యొకింతై
నను లేకను శ్రీదాముఁడు
చను వొప్పఁగ బావమఱఁది సరసము దోఁపన్. 139
క. ననుఁ గనుఁగొను ననుఁ గనుఁగొను
మనుచును గోటానకోటు లంగన లుండఁగా
మునిగెదు రాధను దలఁచుచు
ఘనమోహరసాబ్ధిలోనఁ గమలదళాక్షా. 140
క. మాయక్కకన్న రాధిక
యే యెక్కువ యైనచాన యెఱిగింపు మదే
యీయమ నాయమ నెన్నఁగఁ
బ్రాయంబున రాజుబంటువాసి దలంపన్. 141
ఆ. వావి గాని వావి వయసునఁ గడుఁ బెద్ద
గుట్టు లేదు మిగుల గట్టువాయి

బుద్ధి గాదు మాను పెద్దాపె దండు మం
కెనకుఁ జే టనంగఁ వినవె కృష్ణ. 142

ఉ. నా విని యల్క దోల్క యదునాయకుఁ డిట్లనె బోంట్లజాతు
లఁ, భావము మర్మకర్మములుఁ బ్రౌఢతనంబును దారతమ్య
ముల్, కోవిదకోటికే తెలిసికోఁదగు నంతగు కాని కానల
గోవులమేపుపల్లెఅపుగొల్లనికిం దెలియంగ శక్యమే. 143

సీ. కాఁ గన్నకూఁతురై తగు నుడిపడఁతిని
బెనఁగిననలువ కే ఘనత దక్కెఁ
దనగురుపత్నియై తనరారు తారను
గదిసిన రాజు కే కొదవ వచ్చెఁ
జెలియలివావియై చెలువొందు వృష నెంతొ
తోడరినయమునకే దోస మొదవె
మనుమరాలైనగంగను గూడి వెలసిన
మున్నీటిరాయఁ డే వన్నె దొరఁగె

తే. నెనసి మఱదండ్ర మరుకేళి నెనసినట్టి
వ్యాసునంతటిముని కేమి వాసి తగ్గె
వావి గాదంటి వౌరౌర వార లెల్ల
నీవు నేర్పిననీతులు నేర రేమొ. 144

తే. హరికి భూకాంత దా వావి నత్త గాదొ
అల పురారికి గంగ మేనత్త గాదొ
హరిహయున కహల్యాసతి యత్తగాదొ
వా రెఱుంగరొ నీపాటివారు కారొ. 145

తే. రాముకంటెను జానకీరామ పెద్ద
కాంతుకంటెను రేవతీకాంత పెద్ద

రమణుకంటెను గేలినీరమణి పెద్ద
పెద్ద దంటి వీ వేపిన్న పెద్ద వౌర. 146

తే. రామగా దది సుగుణాభిరామగాని
నారిగా దది మరువింటినారి గాని
కొమ్మగా దది సంపంగికొమ్మ గాని
గుమ్మగా దది ముద్దులగుమ్మ గాని. 147

సీ. మగతేఁటిగఱులకు మగువముంగురులకు
నేనాటిస్నేహమో యెఱుఁగ రాదు
అలచందమామకుఁ జెలియనెమ్మోమున
కేమి దాంపత్యమో యెఱుఁగరాదు
కపురంపుతావికిఁ గలికికెమ్మోవికి
నేయానుకూల్యమో యెఱుఁగరాదు
బంగారుగిండ్లకుఁ బడఁతిపాలిండ్లకు
నేయనుబంధమో యెఱుఁగరాదు

తే. కళుకుమగమీలు చెలివాలుఁగనులడాలు
కాంతిజిగిచూపు మరుచేతి కలువతూపు
వనిత మైమించు తళతళ యనెడిమించు
నొక్కచోటనె పుట్టిని దొకట కొదవ. 148

ఉ. గంబుర మోవి మారుతురగంబుర తియ్యనిపల్కు నీలనా
గంబుర వేణి చందురుసగంబుర ఫాలతలంబు చారుపూ
గంబుర కంఠ మంబుజయుగంబుర కన్నులు దేవమత్తనా
గంబుర నెన్నడ ల్పురనగంబురగుబ్బచనుల్ దలంపఁగన్. 149

క. తారలు చక్కని గోరులు
తారలు రసపక్కి పంచదారలు పలుకుల్

తాఁగలు చొక్కపు పిక్కలు
తారలఁ జెలి గెలుచు టరుదె తారుణ్యమునన్. 150

ఆ. మబ్బుమబ్బు నడచు బిబ్బోకవతి వేణి
వింటివింటి నడచు వెలఁది నడుము
కలువ గెలువఁ జూచుఁ గలకంఠి మైతావి
మించు మించ నెంచు మెలఁత మేను. 151

తే. తొడలె చాలును రంభలఁ దొడరి గెలువ
నుదురె చాలును శశిరేఖ నెదురుకొనఁగ
గోరె చాలును దారల దూఱుసేయఁ
జాన మెయి చాలు హేమాతిశయము నెంచ. 152

తే. ఇందుబింబాస్యచిఱునవ్వు నెంచి చూడఁ
జంద్రకిరణవిలాసంబు సహజ మయ్యె
నింతినునుగొప్పుకప్పున కెంచి చూడఁ
గాలమేఘంబు సరిసాటి గా దనంగ. 153

చ. చిగురులు పానకంబు సుధ జీనిరసావళి జుంటితేనియల్
పగడము ద్రాక్షలుం జెఱకుపాలును బాలును బంచదారయున్
మగువ మెఱుంగు మోవిగతి మన్మథదాహభరంబు దీర్చునే
తగుసకలాంగకంబులకుఁ దద్దయు సౌఖ్యము లీయ నేర్చునే.

తే. తాఱుమాఱుగుణంబులు దీరఁ దేఱి
తారుమాఱుగుణంబుల పోరు మాఱు
మాఱటించని మాఱు వేమారునట్టి
నారియారుకయారె వెయ్యాఱు లేదె. 155

ఉ. గిరులును గిండ్లు గిన్నెలును గృష్ణకచాకుచపాళికోడిరా
మఱియొకపేరు లేక చనె మక్కువ జక్కవపక్కు లక్కు ద

కొ్కరయికఁ జూపి జోడెడసి కుంది యమందరసానుభావత
హారువు దలిర్పకే కువలయాప్తునకే హితవొంద వారెఁగా.

సీ. కుటిలత్వ మానారికురులప్రాపునఁ జేరి
జనవరు లెన్నఁగా ఘనత కెక్కెఁ
గఠినత్వ మెనలేని కలికి గుబ్బల నాని
సారెకుఁ గొండంతపేరుఁ జెందె
మందత్వ మల వొంది మగువ నెన్నడ నంది
యనుపమవిఖ్యాతి నతిశయిల్లెఁ
జంచలత్వ మెసంగి చెలికన్నుల నడంగి
కువలయానందతఁ గొమరు మిగిలె

తే. వెసఁ గృశత్వము చెలికౌను దెసనుదొట్టి
యిల ననంతయశఃస్ఫూర్తి నెనసె ననినఁ
జెలియ నయ్యుత్తమాంగిని గలిసినట్టి
పురుషుఁ డౌరౌర పురుషోత్తముండు గాఁడె. 157

ఉ. దానిమెఱుంగుమురుంగులు దానిముఖాబ్జవికాసవైఖరుల్
దానివిశాలనేత్రములు దానియొయారపుమాపుసంపదల్
దానియురోజగౌరవము దానికడానిహొరంగుమేనిడాల్
దానికళాకలాపములు దానిమృదూక్తులు దానికే తగున్. 158

ఉ. చక్కఁదనాల కేమి రుచిసంపద కేమి మెఱుంగు కేమి వెం
పెక్కెడె రాతిబొమ్మయెడ నెంతయు దానఁ బనేమి దానిపై
మక్కువ లెక్కతక్కులును మాటలపిక్కులు సొక్కుమ్రొ
క్కు లేే, దిక్కన నైనఁగాని కలదే కళ దేఱఁగ నెంచి చూడఁ
గన్. 159

క. అని పలికి కలికితనమున
వెనుదీయక చేరి పోరువెడవింటిదొరఁ
గని కినుక దొలఁక ననియెఁ
వనజాక్షుఁడు వాని వానిబలముల నెల్లన్. 160

సీ. కలువలచెలికాఁడ కానీర నీకాఁక
సుందరీమణిమోముఁ జూచుదాఁక
మలయమారుత యేల మలసెదు నీరాక
సుదతియూర్పులు మేన సోఁకుదాఁక
మదకీరమా యేల పదరెదు నీ వీఁక
పద్మాక్షి ననుఁజూచి పలుకుదాఁక
నెమిలి యెందుకు వట్టిదుముకులు నీకేక
తొయ్యలినెరికురు ల్దువ్వుదాఁక

తే. పికమ నీకూఁక చెలిమాట వినెడుదాఁక
నంచ నీపోక సఖినడ ల్గాంచుదాఁక
తేఁటి నీజోక సతిచూపు నాటుదాఁక
మార నీధాక న న్నింతి చేరుదాఁక. 161

తే. ఇంతలోననె నను మీఁద లింత చేరి
బారుదీరక బలుకారుబారు సేయ
నాన దాళదె మీఁమీఁద నాన రేపె
బొమ్మ గట్టెద చక్కెరబొమ్మఁ జేరి. 162

క. అని కంతుఁ గంతుబలములఁ
దనచే నైనంత దూఱి తారి విరాళిం
గొనుశౌరి ముందు దోఁచక
వనితామణి నెన్ని సెజ్జ వ్రాలి వితాకై. 163

మాలిని. ఉసు రని తల యూచుఁ జూజన ల్చేసి చూచుఁ
గసరుచుఁ జెలి నవ్వుఁ గప్పుమీాసంబు దువ్వుఁ
విసువుచు విధి దూఱుఁ వెఱ్ఱికోర్కెల్లఁ గోరుఁ
గొసరుచు బయ లాను గుంది సర్వంబు మాసున్. 164

క. విను నెందుఁ జిటుకు మన్నను
గనుఁగొనుఁ గనులెఱ్ఱఁజేయుఁ గలవరమందుఁ
గినుక గొను శిరము వంచును
వనితా రమ్మనుచుఁ జీరు వసుధం జేరున్. 165

క. హరి యిటుల విరులపాన్పున
విరహాగ్నిని నిగురుకాఁక వెతఁ గొని పొరలం
బరికించి సఖులు మిగులఁ
వెఱఁ గందుచుఁ జెంతఁజేరి వివర మెసంగన్. 166

చ. కనుఁగవఁ దమ్ములుఁ సిరపుకప్రము మోవినిఁ గల్వఁ దార
లఁ, గొనబుచివుళ్లు గేలఁ దెలిగోరుల మొల్లల బంధుజీవపు
న్ననలు పదాబ్జయుగ్మమున నాభిని బొన్నలు మేన మర్వము
న్నినిచి సుగంధము ల్గొలిపి నెమ్మిని బూసురటీల వీచుదున్.

తే. పారెకు సౌనర్చు శైత్యోపచారవిధుల
శ్రీనివాసుండు మెల్లన సేద దేఱె
ద్యుమణి యంతటఁ బొడసూపె నుదయగిరినిఁ
బూర్వదిక్సతిపాపటబొ ట్టనంగ. 16

శా. శ్రీమద్గోపవధూమనోహరణ పుంజీభూతశృంగారరూ
పామేయాద్భుతసుందరాంగ జితపుష్పాస్త్రాయుతా రుక్మిణీ
భామాద్యష్టమహిష్యుపావృత హరబ్రహ్మామరేంద్రస్తుతా
జీమూతప్రకరోపమానకలిత శ్రీనీలవర్ణాన్వితా. 169

క. అనుపమలావణ్యావ్రజ
వనితాకుచమర్దనాదిపాండిత్యకరా
తనుతేజస్స్ఫూర్తిజితా
తనుకోటిమహామహాశ్చ్యుతసహ్ప్రకరా. 170

మాలిని. కంజదళేక్షణకౌరవశిక్షణ గాఢ్యవిచక్షణ కాంతినిధీ
రంజితభాషణ రాక్షసభీషణ రత్నవిభూషణరమ్యసుధీ
సంజయకారణ శత్రువిదారణ సాయకధారణ చారునిధీ
ప్రాంజలినారద పాలననీరద భాసురసారదయాజలధీ. 171

గద్యము. ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణాక్షణప్రవర్ధమానానూనశృంగారరసప్రధానసంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాది విద్యాపారంగతశ్రీమత్తిరుమలతాతయాచార్య పాదారవిందమిళిందాయమానమానసచోళసింహాసనాధ్యక్ష ప్రతాపసింహమహారాజ బహూకృతానేకచామీకరాంబరాభరణ ముక్తాలుగర్భశుక్తిముక్తాయమాన ముద్దుపళనిప్రణీతంబైన రాధికాసాంత్వనం బను శృంగారప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము

క. శ్రీగీతాలసమానా
భోగీంద్రశయాన విహగపుంగవయానా
వాగీశసుతాఖ్యానా
యోగీశ్వర చిన్నికృష్ణ యోగనిధానా. 1

తే. అవధరింపుము దేవ దివ్యానుభావ
వ్యాసమునిసూతి జనకభూవరునిఁ జూచి
చొక్కటపుజీనిచక్కెరయుక్కెఱలకు
లెక్కయై మించునుడిచవు లెక్కఁబలికె. 2

వ. అంత ననంతుండు దురంతకంతుసంతాపచింతాభరం బంతరంగంబున మఱుంగుపఱచుకొని కాల్యకరణీయంబు లాచరించి షడ్రససంపన్నం బయినయన్నం బోకయన్నుదలమిన్న వడ్డింప నారగించి గంధోదకంబుచే గండూషించి ప్రక్షాళితపాణిపాదుం డై యాచమించి దివ్యాంబరాభరణగంధమాల్యాదులు ధరించి యత్తమామలకడ కేతెంచి నమస్కరించి వారిచే మన్ననలు గాంచి నేవచ్చి బహుదినంబులాయెం బోయి రావలయు నని మందలించి కందళించినకౌతుకంబున నిశాదేవిం దోడ్కొనిరమ్మని తగువారల నియమించి బయలు మెఱసి తన్నువెంబడించి వచ్చుబంధుజనంబుల బహూకరించి పంచి కనకరథం బారోహించి మించినవేగంబునం జని చని

మునిజనబృందావనం బగు బృందావనంబుఁ జేర నరుగుదెంచి రథంబు డిగ్గి నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యందు నంద యశోదలగుఱించి నమస్కరించిన వారును గాఢాలింగనంబు లాచరించి దీవించిన ముదంబు వహించి యొక్క సంకేత స్థలంబున కేతెంచి శ్రీదామనామధేయునిచేఁ గురంగనయన తెఱంగు మఱుంగులేక యాలించి దిటంబు చాలించి యిందు కేమి సేయువాఁడ నని యూహించి నేఁ బోయినం గాని రా నోప దని నిశ్చయించి పగ లెల్ల నొక్కలాగున వేగించి యర్థరాత్రంబునం బయలుదేఱి తేటయై జగంబెల్ల నల్లి బిల్లిగా నల్లుకొని జాబిల్లి మొల్లమిగా వెల్లి విరిసినభోండు మల్లియల నుల్లసిల్లు నిండుకండువెన్నెలలు గాయ రాధికా సుందరాంగీమందిరాభిముఖుం డై చనుసమయంబున. 3

సీ. ఏడఁ బోయెద విందు నాడి పొమ్మని పల్కు
నింతులపైఁ గన్ను లెఱ్ఱఁ బెట్టుఁ
బోనీము మముఁ గూడి పొమ్మసి యరికట్టు
చిన్నికన్నెలఁ బెడచేతఁ గొట్టు
నేఁ గూడ వచ్చెద నిలు నిలు మని చేరు
చంచలాక్షుల నదలించి నెట్టు
నామీఁదియాన యిందాఁక రమ్మని పిల్చు
భామినీమణుల నేమేమొ తిట్టు

తే విఱిగె నిఁక నేల పోవద్దు వీడె మరులు
మాను మని లోకు లిటువంటిమాటలాడ
దడ వ్రుపశ్రుతు లని చాల తత్తఱించు
రాధపై బాళి గొని యదురాజవాళి. 4

తే. ఇటులఁజనుదెంచుహరిరాక యెఱిఁగి చిలుక
చెప్ప విని రాధ తనయొద్ది చెలులఁ బిలిచి
శౌరి యిట వచ్చె నని వింటి మీర లతని
విడక నిల్పుఁడు మోమోట మిడక యందె. 5

చ. అనిన మహాప్రసాద మని యాచెలు లందఱు నేవితాననై
నను శకటారిసంగతి గనం గలిగెం గద నేఁటి కంచు నె
మ్మనముల విఱ్ఱవీఁగుచును మారునిగంధగజంబులట్లు వీఁ
కను జనుదెంచి వాకి లరికట్టుక నిల్చిరి ధీరచిత్తలై. 6

తే. రమణిపై శౌరి యంతవిరాళి గొనుచు
నేమిటిని నైనఁ జూడక యేది వినక
నెవ్వి యూహింపకయ వచ్చి యెప్పటట్ల
రాధయింట్ చేరఁ జన నొక్క రామ పలికె. 7

సీ. ఘనత నడ్డము లేక చనిరె దెవ్వఁడ వీవు
స్వంత మౌ పసిగాపుసామిఁ గానె
స్వామము లైతిరి చాలుఁ జా లవ్వాలికిఁ బొందు
నీవు పో మ్మనుదువా నీతి దప్పి
నేను గా కెవ్వరు నీ కిటఁ బని యేమి
పని లేక యే నేల వత్తు నిటకు
నాపను లేక నేల నానాఁడె పోయెఁ బో
యత్త కల్లునకు నెం దైనఁ బోనె
తే. రాత్రి బేరాన నున్నావురా మురారి
పగలు బేరము లాయెనో పద్మగంధి
యిట్టియత్యుక్తు లేదిట్ట గట్టిచేసె
చెలి మనల నేలుదొరసాని శిక్ష గాదె. 8

సీ. చెల్లనిమాటాడి చెల్లించుకొంటివి
నేర్చి నేరక యంటి నోర్చికొనుము
విడు మింక నీతీయబెల్లిమాటల నెల్లఁ
దీ పైన నిటు లాన తీయ నేల
పద్మాక్షి విన్న దెప్పర మౌను గడ కేఁగు
మేలిక యల్గిన నెవరు దిక్కు-
చని యేలి కగునిలా సతిఁ జేర్చుకొని యేలు
మిళ యెవ్వ రే నెవ్వ రెంచి చూడ
తే. మొదట నెనర్లు లోనుండి యీముఖుచఁదనము
బోఁటిపదసేవ చేసిననాఁటనుండి
కొంటెవగ లేల చందనగోపబాల
కొంటె నీ కింత యీయనా కోమలాంగి. 9
తే. అంటుపడి వచ్చినావు మ మ్మంట కేఁగి
శౌరి మాసంబళములు తత్సఖుల కొసఁగు
మంటుపడలే దటంచు మి మ్మంటి యిపుడు
బాస లెల్లను జేసెద భాసురాంగి. 10
సీ. కనుదోయి మం పేమి గనుము నిద్దుర లేదు
రాధపై బాళిచే రాత్రి యెల్ల
గోటిచీరు లి దేమి కోరి విశ్రాంతిచే
నారి నారయఁ బోద ల్దూరఁ జితెఁ
బలుగాటు లివి యేమి చెలి నెడఁబాపిన
కమలజుపై నొడు గఱవఁ దవిలె
జడవేటు లివి యేమి సరసిజాక్షిని జేరు
మని జోటిగొని మీాటె మనసిజుండు

తే. కుటిలకచ నేల కీగంధ మెటులఁ జిటిలె
మేటివిరహాగ్ని పైకొన బీఁట లెత్తెఁ
బసిఁడిదుప్పటిఁ బస పేమి పద్మనాభ
వినవె పచ్చనివలువవాఁ డనుట నన్ను. 11

సీ. పామును బట్టెదఁ బా మేమి చేయుఁబో
మ్మహిగర్వదమనుండ వైననిన్నుఁ
జిచ్చులోపలఁ జొత్తుఁ జి చ్చేమి చేయుఁ బో
మ్మతిదవానలభోక్త వైననిన్ను
సురల దాఁటెద సురల్ నెఱపుదు రేమిపో
మ్మాత్రివిక్రమమూర్తి వైననిన్ను
నే నానఁ బెట్టెద నా నేమి సేయుఁబో
మ్మాదిసర్వజ్ఞుండ వైననిన్ను
తే. సత్యములు పొత్తుగుడుచునా సన్నుతాంగి
భళిర సత్యము లాసలై వచ్చు నీకు
నైనరాధపదాబ్జంబు లంటి వత్తు
నంటుకొను మిళపాదంబు లచట కేఁగి. 12

తే. అనుసఖీమణివాక్యమ్ము లాలకించి
బలిమికలుములజాలుములు బలియఁ జొరవ
చేసి చూచెద ననుచు నాశ్రీధరుండు
తీవి చెలగంగ లోఁ జొచ్చి పోవఁ గాంచి. 13

సీ. ఓనీరదాలక యోచంద్రబింబాస్య
యోమీనలోచన యోసునాస
యోచంద్రికాహాస యోమధురాధర
యోమంజులాలాప యోసుదంత

యోకంబుకంధర యోపీనవక్షోజ
యోవారిరుహపాణి యోసుమధ్య
యోయనూరుజితరంభ యోతూణనిభజంఘ
యోపల్లవసమాంఘ్రి యోసుయాన
తే. గచ్చు లిడి వెన్నము చ్చదె చొచ్చి వచ్చె
లెండు లెం డని శౌరిపై లేమ లెల్ల
మొనసి పైఁటలు బిగఁగట్టి ముందు కెక్కి-
మరునిమూలబలంబ నా నురువడించి. 14

సీ. విడు విడు మని డాసి కడకన్ను లెఱ్ఱఁజేసి
వెలికమ్మతమ్ముల విసరె నొకతె
తను వొకించుక పొంచి తమి యుప్పతిల వంచి
సంపంగి ననలచే జవిరె నొకతె
ఝుమ్మటంచు నదల్చి జాడ కడ్డము నిల్చి
విరజాజివిరు లెత్తి విసరె నొకతె
గగ్గోలుగా నార్చి కడు దురంబు దనర్చి
జిగి నల్లఁగలువలఁ జిదిమె నొకతె
తే. చలువపన్నీరు మైనిండఁ జల్లె నొకతె
రొప్పుపుప్పొడి తెప్పున గుప్పె నొకతె
యురగశాయిని రానీక యొడ్డు చూపి
యానుఁ డని రాధపై దళం బనుపఁ జెలఁగి. 15
చ. చెలిచెలు లిట్లు చేరి తనుఁజెందినయుల్లము లుల్లసిల్లఁగాఁ
బలుచనుగుబ్బపోటులను వాల్జడవేటుల గోటిమీటులన్
గలిబిలి చేసి రవ్వ లిడఁగాఁ గని శ్రీహరి యీఁటెపోటులం
గలగనిగంధసింధుర మనంగఁ దొలంగక నిల్చి యిట్లనున్. 16

తే. సుదతి యిసుమంత కడగంటఁ జూచినంత
యింతరంతులు చేతురా యింతులార
అలుక దీఱఁగ దొరసాని కమరఁ బలికి
చెలిమి యొనరించి సుకృతంబుః జెందుఁ డనిన.

సీ. చెలిమి యొనర్పఁగా వలదె యీని న్నంచు
వెస నుల్కి కెమ్మోవి విఱిచె నొకతె
యీబుద్ధి యానాఁడె యెందుఁబోయె నటంచు
పిడనాడి చేతులు విచ్చె నొకతె
యెవ్వారి నెంచక యిఁక మెలంగుదు వంచుఁ
గలికిలేనడు ముల్కుఁ గులికె నొకతె
మముఁ జూచి నేఁడైన మాట లాడితి వంచు
వాలుఁగన్నులు దేల వైచె నొకతె

తే. సెట్టికొకకాల మొదవిన సేవకునకుఁ
గలుగు నొకకాల మంచును గళలు మూల
రాలఁగమ్మలు చెక్కులఁ దూలియాడ
నూఁచకాఁచక మఱి తల యూఁచె నొకతె.

క. వనిత లిటు లగడుః సలుపఁగఁ
గని యిప్పుడు వీరివలనఁ గార్యము గనఁబో
మని తెలిసి రాధ వినఁగాఁ
దనరఁగ హరి వలికెఁ దలఁపు వలపైఁ బర్వన్.

క. రమ్మా మరువపు రెమ్మా
గుమ్మా వెలలేనిసొమ్మ గొజ్జఁగి తెమ్మా
కమ్మానుకొన్న సంపఁగి
కొమ్మా దయచేసి మనవి కొమ్మా కొమ్మా.

చ. నిలువర మంతగాఁ గలిగెనేని ననుం బిలిపించి నీదుహా
స్తలుకుమిటారిగుబ్బచనుగుట్టలఁ గ్రుమ్మి యదల్చి పల్కుచే
నలవడఁ జెక్కుఁగొట్టి యకటా జడకొద్దిని మీటు కిప్పు డీ
చెలియల కొప్పగించి యిటు సేయఁగఁ జెల్లునె రాధికామణీ.

మ. అదుగో మారుఁడు పొంచెనే చెఱకువిల్లాలాయమైవంచెనే
యెదపైఁ దూపులు నించెనే యళిబలం బెంతో విజృంభిం
చెనే, మదకీరార్భటి మించెనే పవనుసామర్థ్యంబు రెట్టించెనే
సుదతీ ని న్నిటు వంచనే సలుపు మంచుం ధాత నిర్మించెనే. 22

చ. చెలి నినుఁ బాసి నెవ్వగలఁ జెందుచు నిద్దుర మాని ధైర్య
ముం, దెలిపెడివారు లేక పరదేశివలెం బవళించి యొంటిగా
నలుగురియాడికల్ వినుచు నావిధి నిట్లు తపింప నీదుపె
ద్దలసుకృతానికైన వనితా దయ సేయఁగ రాదె నాపయిన్.

చ. హరిహరి రామరామ యిటు లాడి సేతురె దోసకారి హా
కరఁగినదోసపం డినుపకట్లకుఁ దాళునె చాలుచాలు నా
సరినెఱజాణ లాగడము సల్పఁగ మారునిపోరఁ దార్చి నీ
చిరదయ నేలవే యనుచుఁ జేరితి నే నిపు డంగనామణీ. 24

చ. ననుఁ గరుణించవే పిలువ నంపవె కౌఁగిట గారవించవే
ఘనత ఘటించవే చెలిమి గాంచవె నాపలు కాదరించవే
నెనరు గణించవే ముదము నించవె యెంచవె యేల నాపయిం
గినుక నడంపవే తెలియ కే నిను వేఁడెద రాధికామణీ. 25

ఉ. చక్కనిదాన వంచు రతిసార మెఱింగిన దాన వంచు నా
యక్కఱ దీర్తు వంచు నను హాయిగఁ గౌఁగిటఁ జేర్తు వంచు నే
నిక్కము నమ్మి వచ్చునెడ నీవిపు డీమటుమాయలాం డ్రచే
నక్కట యొప్పగించి యిటు లాఆడి సేతువె రాధికామణీ. 26

క. అని యావాహనము విస
ర్జనమును లేకున్నఁ జూచి శౌరి శుకంబే
పెనవెట్టిన దీపని యని
యనియెం జెలి చిలుక నెంచి యమృతము లొలుకన్. 27

క. చిలుకా నీకును నాపై
నలుకా పలు కాదరించి యమృతము లొలుకం
బలుకుచు ముద్దులు చిలుకుచుఁ
గులుకుచు నిటు రమ్ము ప్రేమ గొనకొని నాపై. 28

చ. అన విని చిల్క యుల్కిపడి యాహరి చీరఁగ నూరకుండుటల్
దనకును మేర గా దనుచుఁ దద్దయు రాధకుఁ దెల్పి ఘల్లుఘ
ల్లని నునుమువ్వ లందియలు నంఘ్రుల మ్రోయఁగ రెక్క
లార్పుచుం, గొనబుజవాదివాసనలు గుప్పున వీవఁగ వచ్చి
యచ్చటన్. 29

సీ. నెరిచెండ్రుకలవాని నిగలొందు తొగవిందు
వగఁజెందు ముద్దు నెమ్మొగము వాని
సొగసుచూపులవాని మగరాలజిగి రాలఁ
దగునాల మొసఁగుదంతములవాని
నిడుదచేతులవాని నొడికంబు నిడికంబు
నుడికంబు గొనుకంత మొనరువానిఁ
గలికిపేరెదవాని వలమబ్బు బలుపుబ్బు
వెలిద్రొబ్బువలపుమై సొలపువాని

తే. శ్రీకరాంగదకౌస్తుభ శిఖిశిఖండ
మంజుమంజీరకర్ణి కామణికిరీట

కనకపటహారచాకచక్యములవానిఁ
కృష్ణదేవునిఁ గని నవ్వి కీర మనియె. 30

క. గోపాలసామిగారా
కాపుర మేపురము చాలకాలమున కహో
మీపాదయుగము గంటిమి
చాపల్యము పేరె నున్న శాంతము దీరెన్. 31

క. అని పలుకచిలుక నటు పోఁ
గని కరమునఁ జేరఁ దీసి కనికర మొప్పం
గని కరము దువ్వి ముద్దిడి
చనవున హరి వలికెఁ గండచక్కెర లొలుకన్. 32

క. శుకవాగమృతాబ్ధిందుని
శుకవాహనజనకు నన్నుఁ జులకన సేయక
శుకమా తగ దూరక మా
శుకవాణికిఁ దెలుపు కరుణఁ జూడు మటంచున్. 33

వ. అనిన విని శుకం బి ట్లనియె. 34

సీ. ననుఁ గాదు పొమ్మని నాతిఁ జేరినవాని
నే నెట్లు పిలుతు నో నెలతలార
నాపేరు నావగ నాతి కిచ్చినవాని
మో మెట్లు చూతు నో ముదితలార
ఖాస లెస్సో చేసి పద్దు దప్పినవాని
పలు కెట్లు విందు నో పణఁతులార
సరివారిలో నన్నుఁ జౌక చేసినవాని
చెలి మెట్లు చేతు నో చెలియలార

తే. యనుచు ని న్నెంచుఁ జెలులపై నట్టి నెయ్య
వోయి మండెడునగ్ని యొకో యనంగఁ
బ్రజ్వరిలి వేటుపడుపాముపగిదిఁ జీఱు
తరుణి నేదారి నినుఁ గూర్తు దానవారి. 35

తే. తెలియఁగాఁ జెప్పు మనియెదు తెలిసి తెలిసి
యందు కేమాయె నే నందు కనఁగ లేదు
దెలిపి మునుపలె నీకుఁ గూర్ప నలవి యగునె
తారి తేఱని నారి నేదారి నైన. 36

చ. అనుచు నిరాశగాఁ బలుకునాచిలుకం గని దువ్వి యిచ్చమే
లొనరఁగ ముద్దు వెట్టి వినుమోశుకవంశపయోధిచంద్రమా
కనుఁగొన నేరిచే ఘటన గా దిది నీ కగు నెట్టు లైన నీ
పని యొనఁగూడఁగాఁ దెలియఁ బల్కుము నాగతు లన్ని
కల్కితోన్. 37

సీ. పడఁతి! యల్లునిఁ గొంచెపఱచుట యత్తకు
న్యాయంబు దప్పిననడత యనుము
వనిత! న న్నింతటివానిఁగాఁ బెంచిన
నీ వెఱుంగవె నాదుభావ మనుము
నెలఁత! నానేరంబు నీవె యోర్చక యున్న
నిఁక నోర్చు యేలువా రెవ్వ రనుము
చెలి! నీకు నామీఁద నలుక దోఁచిన దెల్ల
పరఁగ నేఁ జేసినపాప మనుము

తే. తరుణి మున్ను నీయధరామృతంబు నాను
బలిమి నిన్నాళ్లు ప్రాణముల్ నిలిచె ననుము

ఉవిద ననువంటిమగవాని నవల నీవు
నెనరున గడించుకొన నేర వనుము చిలుక. 38

చ. ఎలమిని మత్తనూజునివహించుక ముందుకుఁ దేవె యాత్మయే
కలుగును బుత్తుఁడై యటులఁ గావున నాతఁడె నేను నీకు నె
ట్టులయినను న్నను న్మనుపు టొప్పును నామన వెట్లు దెల్పెదో
నెలఁతకుఁ బాపపుణ్యములు నీ చెయి నున్న వి రాజకీరమా. 39

క. బలుపక్షపాత ముడుగుము
ఫలభంగము లిడఁగఁ బోకు ప్రాణము గావన్
గలవేళఁ దెల్పినా నో
చిలుకా దయచేసి చూపు చిలుకలకొలికిన్. 40

చ. అన విని చిల్క నావలన నాఁడినమాటలు పుట్టఁ బోవు నే
వనితకుఁ దేటగాఁ దెలియఁబల్కెద దైవముతోడు గావలెన్
వనజదళాక్ష న న్నెఱుఁగవా యని లోపలి కేఁగి కల్కితోఁ
దనకగుకొన్ని కార్యములు తానయి యేకతఁజెప్పి యందఱున్
విన వినతాంగిఁజూచి యనె వేమఱు నామరుఘోటినవ్వుచున్.

ఉ. వాసవనీలనీలకచభారము ముఱ్ఱ గదియించి యేను నీ
దాసుఁడ నంచుఁ జేరుమురదానవవైరినిఁ బిల్వఁగావలెన్
బో సరి పొమ్ము పొమ్మనినఁ బో ననుచున్ మెడఁబట్టి నూకఁగా
నాసను జూరు పట్టుకొనినట్టులఁ బోక పెనంగి యాడెడిన్. 42

క. అన విని వనిత గిరుక్కున
ఘనమణితాటంకరుచులు గన నటు మోమై
విన నట్లుండిన మరలం
జని శౌరిని జేరి మిగులసంభ్రము మొదవన్. 43

చ. ఇదె సమయంబు రమ్మనిననింతుల నెంతొ తొలంగఁ ద్రోయుచుం
బదిల మెసంగ లోనఁ జని పావలసద్దులు గండపెండెపుం
రొదల నడంచుకొంచు మదిలో భయసంభ్రమముల్ చెలం
గఁగా, మదనునిఁ గన్నమన్నె దొర మానముతోడుతఁ బోవ
ముందటన్. 44

సీ. నునుపచ్చ రాకట్టుపనిగీములఁ గడంగి
రవ మేది యుండు పారావతముల
మగరాలఁ దగుగూళ్ల మరగి తలల్ వంచి
పలుకు లాడక కూర్కు చిలుకగముల
జిలుఁగు కెంపులయంత్రముల మోఁత లంటక
చాల సోలుచుఁ దూలు శారికలను
బటికంపుజగతుల నటనముల్ చాలించి
సారె వేసారు మయూరములను

తే. బాలశశిరేఖకు ముడుంగుపద్మినులను
వల్లకీవేణుమురజాదివాదనముల
జోలిమాలినచెలియలఁ జూచి చూచి
తెఱవకోపము వానిచేఁ దెలిసికొనుచు. 45

ఉ. ఏ మని పల్కునో చెలియ యేవహి నుండునొ యెట్టులెంచునో
యే మని పల్కఁగా వలెనొ యే నపు డేమన నేమి వచ్చునో
కాముఁడు తోడుగావలయుఁ గల్కికి మాకును జర్చ లేకముం
ప్రేమలఁ గూడఁగల్గునొ యరేయని నెమ్మదిఁ జింత సేయుచున్.

ఉ. గోపవతంసుఁ డీపగిదిఁ గొంకి తొలంగుచుఁ బోయి రాధికా
గోపిగృహంబుఁ జేరునెడ గుండియ భగ్గన మెల్ల మెల్లఁగా

లోపలి కేఁగి యచ్చట సరోజరిపూపలవేదిశయ్యపైఁ
గోపము గొన్న యాకుసుమకోమలినిం గని మేను ఝల్లనన్.

చ. పదములదండ నుండి భయభక్తు లెసంగఁగఁ జొట్టి కెందొగల్
పొదలెడువీవనల్ జలువ పుట్టఁగ వీవఁగ జానకుల్
మదిని దురాపకోపశిఖి మట్టుక మీఱ మురారి ధీరుఁడై
మృదుమధురోక్తులన్ బలికె మీనవిలోచన నెన్ని తిన్నఁగన్.

చ. జలకము లాడ వేమి నునుచల్వలు గట్ట వ దేమి మోమునం
దిలకము దిద్ద వేమి జిగి దేరెడిసొమ్ములు పెట్ట వేమి మైఁ
గలప మలంద వేమి వగగా విరిజాజులు పూన వేమి నా
వలనను దప్పు లేమి మగువా వివరింపు మెఱుంగ వేఁడెదన్.

సీ. అలసూర్యబింబ మై యలరునీనెమ్మొగం
బలసూర్యబింబ మై యలర నేల
మారుశరంబు లై మీఱునీచూపులు
నూఱుశరంబు లై మీఱ నేల
ప్రబలదుర్గంబు లై ప్రబలునీగుబ్బలు
ప్రబలదుర్గంబు లై ప్రబల నేల
యరిదిబంగార మై యమరునీమైజిగి
యరిదిబంగార మై యమర నేల

తే. చూడఁ గూడని నీరూపుచూడ కెసఁగె
నేటి కేటికి నెరయంగ నెఱుక పడఁగ
నింతయలుకకుఁ గారణం బిది యటంచు
మందలింపుము యాన మంద యాన. 50

సీ. మన కెన్నడును రానివతాన మిప్పుడు పూని
మాటాడ వేటికే మధురవాణి

నీవు నాథుఁడను గాని నేరంబు మది నాని
మన సియ్య వేటికే మధుపవేణి
యరమరికలు పూని యానేస్తములు మాని
మొంగ మేల చూపవే చిగురుబోణి
నిన్ను నమ్మినవాని నన్నెక్కడను లేని
యగ డేల చేసెదే యబ్జపాణి

తే. మారుఁ డడరె కానితన మూని పోరెఁ బోని
నీదుపుణ్యానికేని నే నేరనేనిఁ
గాని మఱి దాని కేమి నీవైనఁ గాని
కరుణఁ జూడఁగ రాదె యోమరునితూణి. 51

క. పెంచినదానవు దానిఁ గ
దించినదానవును నీవె తెగి మమ్మటకుం
బంచినదానవు నీవే
మంచిది మఱి నీవె యలుగ మర్యాదటవే. 52

ఉ. నేరము లున్న నోర్చి నను నిబ్బరపుంజనుదోయిఁ జేర్చి బల్
కూరిమి మోవి నొక్కుచును గుల్కుచుఁ బైకొని వేడ్కఁ
బావురా, దారిగఁ బల్కుచుం జిఱుతతాఁకుల నూకులఁ
బైసరంబులన్, సారెకుఁ గూడి నామనసు చల్లఁగఁ జేయవె
మున్ను కోమలీ. 53

సీ. సకియ నీకీడ్జడ సరి వచ్చె నని కదా
మించి కాళియుని మర్దించు టెల్ల
నింతి నీబొమ్మల కెన వచ్చె నని కదా
విడక కంసునివిల్లు విఱుచు టెల్లఁ

దెలివ నీచనులకు సరి వచ్చె నని కదా
గిరివరంబును బెల్లగించు టెల్ల
సతి నీనితంబంబుజత వచ్చె నని కదా
మున్ను బండిని గూలఁ దన్ను టెల్ల
తే. వనిత నీయానమున కెన యనుచుఁ గాదె
కువల పీఠమును బట్టి కొట్టు టెల్ల
నట్టివాను న్యాయమా యిట్టిరట్టు సేయ
నరయు మది లోన నీవైన హంసయాన. 54
చ. చెలిమిని జిన్న నాఁడె నను జేరఁగఁ దీసి విరాళి గొల్పి నీ
పలుచనిమోవిచక్కెరలపానక మానఁగ నిచ్చి నిండుకౌఁ
గిలి నిడి చొక్కఁ జేసి మరుకేళుల రా పొనరించి యిట్టు లి
వల వల దన్నఁ బోవుదునె వాదుకుఁ దీయక రాధికామణీ. 55
సీ. మన కిద్దఱికి మున్ను మఱుఁగుగా నడిచిన
మరునిముచ్చట లన్ని మఱచినావె
వదలితి చీర నాయెదుటనే బిత్తల
ననుఁ జూడఁ బో కని నగితి వీవె
చెంబు పట్టుకొని చేసినపను ల్మఱచితి
చిన్నవాఁ డంటివి చింత యేమి
పంగుగా నీతోడపయి నన్ను నెక్కించి
నాకు నుబ్బస మెత్త నవ్వితీవె
భ్రాంతి నాకను లెత్తఁ బాఱుట గని నీవు
నిట్టూర్పు లిచ్చితి వట్టె యపుడు
తే. తిరిగి నీవేల బొల్లెమే స్థిరము పఱచి
చెప్పరానివి మఱి కొన్ని చేసి తీవె

మనకు జరిగినచేష్టలు మఱచినావె
అమ్మతోఁ జెప్పఁబోకు మటంటి వీవె
మరులు గొల్పినదానవే మగువ నన్ను
నహహా! యిప్పుడు విడుచుట న్యాయ్యమటవె. 56

చ. ఒకపరి నీకడ న్నిలిచి యుండినఁ జాలదె యొక్కసారి నీ
సొగసుమిటారపుంబయఁట సోఁకినఁ జాలదె యొక్క తేప నీ
పగడపుమోవిపానకము పానము చేసినఁ జాలదే తపం
బొగి ఫలియించె నంచు మది నుందుఁ గదే జగదేకసుందరీ.57

మ. అదిరా వింతవిధం బదౌర తమకం బౌ ఘుంద మింకొక్కమా
అది బా గాయె నటంచుఁ గన్ మొగిచి నీ వర్ధోక్తులన్
మెచ్చఁగా, మది నుప్పొంగుచుఁ బ్రక్కమార్పులను బ్రేమన్
మోహాము న్మించ న్నిన్మదనానందరసాబ్ధిఁ దేల్చెదను గొమ్మా
సమ్మతింపంగదే. 58

సీ. అందె నైతే గదా యరవిందముఖి నేను
జేరి నీపదసేవఁ జేయుచుందుఁ
జీర నైతే గదా చెలియరో నీఘన
జఘనోరుసౌందర్యసరణిఁ గందు
రైక నైతే కదా రమణి నీసిబ్బెంపు
మెఱుఁగుచన్గుబ్బలమేల్మిఁ గందు
ముంగ రైతే కదా మోహనాంగిరో నీదు
సొలపుటూర్పులగాలి సోఁకి యుందు

తే. నహహ విత గాఁగ మీనకూర్మాదిరూప
ములను దాల్చితి వెట్టి నై ముద్దు గుమ్మ

తొల్లి యీచింత యొక్కింత తోఁచదాయె
గతము లగు కార్యముల కిప్డు కలఁగ నేల. 59

చ. చెలిమి యొనర్పవే మనవి చేకొనవే మొగ మెత్తి చూడవే
పలుకవె చేర రావె ననుఁ బ్రక్కను జేర్చవె యాదరింపవే
వలపు గణింపవే మరుదివాణము నంటెద సమ్మతింపవే
నిలువ తరంబు గాదు కరుణింపవె న న్నిఁక భామినీమణీ. 60

చ. పొలఁతిరో నీవు పంప నటు పోవుటమాత్రమె కాని దానిపైఁ
జెలిమి యొనర్ప లే దనుచుఁ జె ల్వగుకీల్జడచిల్వఁ బట్టి మే
లలర నితంబభూమితల మంటి ముఖద్విజరాజు ముట్టి నా
నిలుకడ లెల్లఁ దెల్లమిగ నీయధరామృత మాని తెల్పెదన్. 61

క. ఇంతీ పూబోణుల మేల్
బంతీ సేమంతివిరిరువారపుబంతీ
కంతునిపట్టపుగంతీ
పంతమె నాతోడ నీకు వలపులదొంతీ. 62

క. అని యెంత వేఁడుకొన్నను
జన వియ్యనిచెలినిఁ జూచి సారసనాభుం
డనియె మది దిటము దెచ్చుక
వినయము నునుకినుక వలపు పెనఁగొని తోలుకన్. 63

ఉ. మారుఁడు చూడ నావరకుమారుఁడు బావమఱంది రాజు నా
పేరిటివాఁడు మాధవుఁడు పేర్మిని బ్రాణపదంబు గాని నక్
వీ రిఁక నేమి సేయుదురొ వేమఱుఁ జూచెద నీదుకోస మ
వ్వారిగ వారె బాము లిడి ప్రాణము దీసిన నిచ్చెదం జెలీ. 64

చ. నెలఁతరొ నిన్ను నమ్ముదునె నీదుకురుల్ కుటిలమ్ములాయెఁ జూ
పులు చపలమ్ము లాయెఁ గనుబొమ్మలు వక్రములాయె గబ్బిగు

బ్బలు కఠినమ్ము లాయె మఱి భావము కర్కశ మాయె నాపయిం
గలుగుట యెట్లు నీకు దయ కన్గొనవే మది నంగనామణీ. 65

క. చిగురువిలుకానిశరములు
తగ వెన్నునఁ దూఱి నేను దల్లడపడఁగా
సొగసారి యింత యోర్తురె
నగినం దగుపాటి గాక నాళీకముఖీ. 66

సీ. వలచి పాయుట పగవారికైనను గాదు
మునుపుగా నన్నది మనమె కాదొ
కవఁ బాసి బ్రతికినకాంతలఁ గాంతుల
నటు మెచ్చునిది మన మానొ కాదొ
మనకూటమికి నాడుకొనెడువాగలకన్నుఁ
బొడిచినరీతిని నడువ లేదొ
యుదయాస్తమయముల మదిలోనఁ దలఁపక
గడియకు పలుమాఱు కలియ లేదొ
తే. యిప్పటిఋణానుబంధంబు లిట్టు లుండె
నైన నే మాయె నే మైన నైనఁ గాని
సుఖముగా నున్న నెపుడైనఁ జూడవచ్చుఁ
బోయి వచ్చెద సెల విమ్ముపువ్వుఁబోఁడి. 67

చ. అనఁ గుబుసంబు నూడ్చినమహాభుజగాంగన నా ముసుంగు తె
ప్పునఁ బెనవేసి లేచి ముడిబొమ్మ లెసంగఁ గటంబు లుబ్బఁగాఁ
గనుదొగ లెఱ్ఱవాఱ ముఖకంజము జేవురు దోఁపఁ జెమ్మటల్
కనఁబడఁ గావిమోవ వదరఁ గామిని పల్కె దురాపకోపమై. 68

ఉ. ఎవ్వరు పిల్చి రిచ్చటికి నెందుకు వచ్చితి నేమి కార్యమే
నెవ్వతె నీ వెవండ వికఁ నెవ్వరి కెవ్వరు దేని కేది మీ

జవ్వని విన్న రవ్వ లిడుఁ జా_ల్తడ వాయెను వచ్చి లేచి పో
నవ్వెద రెల్లవారలును నన్నును నిన్నును గోపశేఖరా! 69

చ. నిలుకడ సున్న తాల్మి నహి నేస్తము దబ్బఱ మాట పద్ధులే
వలపు హుళక్కి యాన లుసి వావులు పైపయి మేల్మి నీదునీ
తులు మెఱమెచ్చు లాదరణ దూఱు దయల్సట నమ్మవచ్చునే
యిల మగవారిఁ దన్మహిమ లెన్నఁగ శక్యమె యందులక్
హరీ! 70

చ. కపటులు క్రూరచిత్తులు స్వకార్యపరుల్ కరుణావివర్జితుల్
చపలు లసత్యభాషణు లిలన్మగవారలు వారిలోనఁ గొం
చపునెరతుంటవింటివగసామివి దేవర నీకు నాపయిం
గృప మఱియేటికి న్గలుగుఁ గృష్ణ! హరీ! నవనీతచోరకా! 71

చ. మలకలమాట లిందు బహుమానము లచ్చట గచ్చులిచ్చటన్
దలఁపులు దానిపైని బలుతప్పులు నాపయి నేస్తమాడఁ జే
రలుక మఱీడఁ గూర్మివగ లక్కడ నిక్కడఁ దక్కు లద్దిరా
తెలియఁగ వచ్చె నీనడత తెల్లముగా విటలోకనాయకా! 72

చ. వలపులతిట్లు కొట్లు రతిపద్ధులు నబ్బినచోట ముద్దులుం
గలుగఁగఁ బోదు నాయెడనె కాని మఱెక్కడ నంచు నుంటి
చాల్,నలుగురిపట్ల నీకిదియె నైజ మటంచు నెఱుంగనైతి హా
నలువశిరంబు ముట్టినను నల్లనివానిని నమ్మ వచ్చునే. 73

ఉ. ఏమని చేరెనో చెలిమి యింతి రవంతయుఁ జింత సేయకే
వేమఱు నీదుపాలఁ బడి వేఁడి పెనంగిననాఁటనుండియున్
బాములె కాని సౌఖ్య మొకపాటిగ నైన నెఱుంగ నైతిరా
రామునిఁ బొందురామక్రియ రామునిసోదరుఁ డౌదు వన్ని
టన్. 74

ఉ. అప్పటిరాధ వేఱె మఱి యప్పటికృష్ణుఁడు వేఱె చూడ నే
డిప్పటిరాధ వేఱె కన నిప్పటికృష్ణుఁడు వేఱె యింకనే
లప్పటిమాట లానడత లాతగు లాకొలఁ లేనికూటముల్
ముప్పునజవ్వనంపుసుఖముల్ దలపోసిన నేమి శ్రీహరీ! 75

ఉ. అప్పుడు మళ్ళి నామనసుకైనటు లాడుచుఁ జేరికన్నులం
గప్పక బాస లిచ్చి దయ కన్పడ నీవె విరాళి గొల్పఁగాఁ
దప్పక నీవె నే ననుచుఁ దద్దయు నమ్మితి నాఁడునాఁడె నీ
గప్పయొలుంగుచిల్వ వని కాంతుఁడ నే నెఱుఁగంగ నైతిరా.

చ. తొలుతను జీమకుట్టునొకొ దోమలు గుట్టునొ యంచుఁ
జూచి నే, నెలమిఁగ నెత్తి పెంచి నిను నింతటివానిగఁ జేయ
నెల్ల నీ, చెలియల కొప్పగించి వెతఁ జెందనొ కూడి సుఖంబు
లందనో,వలనుగఁ దెల్పు మీఁకయిన వైనము గాఁగ మురా
సురాంతకా! 77

క. విషకంధరునెచ్చెలివై
విషకుచచనుబాలు గ్రోలి విషనిధిలోనన్
విషధరుపైఁ దగునీ వగు
విషమగుణం బేల పోవు విషరుహనయనా!. 78

సీ. ధరబెస్తనేస్తంబు తొరసాలెపద్దులు
వెలయాలికూరిమి విటులనియమ
మగసాలెనిజమును జగలోభియీవియుఁ
గలుబొమ్మగిలిగింత కాకితెలుపు
కోమటిసత్యంబు గొల్లనిరసికత
కాముకజనులజ్జ ఖలునికరుణ

చోరస్వదేశంబు జూదరిధర్మంబు
తగవరిమోమోట మలసునిరతి
తే. గగనకుసుమంబు గొడ్రాలుకన్నబిడ్డ
శశవిషాణంబు దుర్బీజజాతుఘనత
పంచమశుచిత్వ మల్లునిమంచితనము
గలదె నిన్నసఁ బనియేమి కలికికృష్ణ. 79
తే. వాతె ఊనుచుఁ జెలిఁగూడువారు లేరొ
ప్రక్కఁబాయక సతి నేలువారు లేరొ
వనిత నైక్యము గొని పొర్లువారు లేరొ
వారు నీదారి మెడఁగట్టు కొరుగాని. 80
సీ. గోముఖవ్యాఘ్రిమై గుదిగొనుమూయత్త
వదినగారికి మాఱు పలుక రాదు
మగఁడైతె యేవేళ మండుచు నుండును
మామగారంతకు మంట్లమారి
పెదబావగారైతె బెబ్బులివలె దూఱుఁ
బినబావ చేకత్తి పెట్టఁడవల
నిరుగుపొరుగువారలే యమదూతలు
తోడికోడలి కెదురాడఁ గూడ
తే. దన్నదమ్ములు గన మేఁకవన్నెపులులు
పొరిది నిందఱికనుగట్టి సున్నఁబెట్టి
నేను నినుఁ జేర నీ వందు దానిఁ గోర
బ్రతుకు బాగాయె ధూర్తగోపాలరాయ. 81
క. అల్లందు కందుకొనినీ
బెల్లింపులఁ బడినమొదలు పెనుబాములకే

యిల్లయితి నరసి చూడఁగ
గొల్లనితోఁ బొందుచెలికిఁ గొదవే కొదవల్.

క. మును నిన్నుఁ గోరి చేరిన
దనుజాంగనముక్కు పోయె ధర నని తెలియ
నిని కని వలచితి ననుచో
నిను దూఱఁగ నేల నన్ను నే ననక హరీ.

సీ. మును మున్ను కొన్నాళ్లు మన మున్నయద్భుతం
బవివిప్పి చెప్పఁగఁ నలవి గాదు
తవిలి కొన్నిదినంబు లవల నఖేన మై
మెలఁగితి మేడ లేసిమేల్మి యొసఁగ
నంతట నీవు నే నని కొన్నివారమ్ము
లమరితి మిద్దఱ మగుచు వెలసి
యిప్పుడు ముగుర మై యీనలుగురిలోన
విను గాఁపురము మూఁడువిధము లాయె

తే. నేమిటిసుఖంబు లిఁకమీఁద నేటిబ్రతుకు
గేటివఱదలఁ బోయె నీమాట లెల్ల
నూగ కిటు రవ్వ లిడి సరివారు నవ్వ
వసుధపైఁ దారి నే నుండ వలెనె శౌరి.

సీ. ఎన లేనిప్రేమ నీ వెపుడు వత్తువొ యంచుఁ
దలవాకి లిల్లుగా నిలిచి యుంటి
రమణ నవ్వుచు నీవు రాఁ జూతునే యంచుఁ
బడఁతులశకునంబు లడుగుచుంటి
ములు సోఁక కీవు రా వలెఁ జేర నన్నంచుఁ
గులదేవతల నెల్లఁ గోరుకొంటి

నేరీతి నైన నీ విటు రాక పో వంచు
నిలువని ప్రాణముల్ నిలుపుకొంటి
తే. మరునివెడవింటిపాల్పడి యెలుక గంటి
నిపుడు నిను గంటి నీమాట లెల్ల వింటి
విడుపు మీఁకఁ దొంటిపోకలు నడువవంటి
దంటయిళ్లయింటికే పొమ్ము తప్పికంటి. ౮౫
సీ. నీదుముద్దులగుమ్మ నీమోవి నొక్కితే
కటకటా నామది కంద నేల
నీప్రాణనాయిక నీచెక్కు గీటితే
కనలి నామది చుఱుక్కనఁగ నేల
నీదుచక్కెరబొమ్మ నిన్నెంచ కాడితే
పొగిలి నామది చిన్నవోవ నేల
నీదుపట్టపుదేవి నిను చాల నెనసితే
యుడుగక నామేను బడల నేల
తే. నీదుదొరసానిచనులచే నీయురంబు
నొగులఁ గ్రుమ్మిన నామది నొవ్వ నేల
దానిసొమ్ముల కెవ్వతెఁ దలఁచి చూడ
వలపు పగవారి కైనను వలదు కృష్ణ. 86
తే. మున్ను జత గూడి వెంటనే నిన్ను వీడి
ప్రాణములు చేర నిన్నాళ్లు పట్టి నొర
మరల నినుఁ బొంది పోయిన మగులు చెంది
జాలిఁ బడఁజాల నందగోపాలబాల. 87
క. ఈనాఁటిపఱుకుఁ గానని
యీనాయత మెల్లఁ గంటి నీనానినుఁ దా

నీవం గాచియు నిళకే
యూ నాయెను నింక నాస లేల మురారీ. 88

సీ. కావేటికాల్వలై కడుఁ బాఱుకన్నీరు
వారక తుడిచెడువారు లేక
విరహాగ్ని శిఖలచే వేగుచుఁ బొరలాడ
నూరడిల్లుమ యనువారు లేక
దిగులుచే నిల లేక తెగువ నేఁ జేయుచో
వల దని పలికెడివారు లేక
మరుకోల లెద నాటి నెరకొట్టు కాఁడఁగా
భయపడ వద్దనువారు లేక

తే. కలఁగి మోహాబ్ధిలో మున్గి గాలి సోఁక
గట్టు గానక యుంటి నే గాసిపడెడి
నాఁటికే లేనిమటి నీవు నేఁట కేల
చాల తడ వాయె లెమ్ము గోపాలరాయ. 89

క. మానమె ధనముం గేహము
మానమె సర్వంబు చూడ మానవతులకుం
మానము పోయినవెనుకం
బ్రాణముతో నుండ వలెనె పద్మదళాక్షా. 90

తే. అన్ని యిటు లాడఁ గాంచి మురాసురారి
రమణి దాసరితప్పు దండమునఁ దీరుఁ
దీరుమాన మటం చని తెలివపాద
పద్మముల వ్రాలె నళి తమ్మి వ్రాలినటుల. 91

క. కని మంజీరము ఘల్లన
వనజజరుద్రాదివిబుధవర సేవ్యంబై

తనరిఁ హారిశిర మచ్చో
వన జేక్షణ ద్రోచె వామపాదముచేతన్. 92

క. లేచి యదూత్తముఁ డనుఁ జేఁ
జాఁచియు నాజన్మ మిపుడు సఫలం బాయెన్
నీచిన్ని పదము నొచ్చెనొ
నాచికురభరంబు డాఁకి నాళీకముఖీ. 93

చ. నెఱఁతరొ యాలకించు తొడనిగ్గు తళుక్కనఁ జీర జాఱఁగాఁ
గులుకు మెఱుంగుగబ్బిచనుగుబ్బలు పొంగఁ బసిండియందె
యల్,ఘులుఘులుఘుల్లనం జరణకంజములన్ గొని తన్నినంతమై
ఝుల.ఝుల.ఝుల్లనం బులక జాలము లెత్తెన దేమి తెల్పుదున్.

సీ. చేతుల మెఱపుల చెన్నులెంతైనను
దొడలఁ జెందిననిగ్గునడుము మేలు
గబ్బిగుబ్బల పెంపుకలుము లెంతైనను
బిఱుఁదుల నెరిమిన పెంపు మేలు
కనుబొమపైఁ దగుఘనఫాల మెంతైన
నునుబొత్తికడుపుకందువలు మేలు
పలికెడు పెదవులఁ గలయొఱు పెంతైనఁ
బలుకనియలచోటిపొలుపు మేలు

తే. పైకి నెగిరినచీకరయొ యాకసంబు
మిగుల నాలోని ద్రవమె పో గగనగంగ
యాార నూఁగారు రేకయే కారు మొగులు
వనిత యాలింగనసుఖంబె వర్షఫలము. 95

చ. చులకనఁ జేసి నన్ వలపు చూఱలు పుచ్చిన వీడనాడినం
బలికినఁ బల్కకుండినను బాలను ముంచిన నీట ముంచినం

జెలి మీఁకఁ జాలు పో మ్మనినఁ జేరఁగఁ బిల్చినఁ బిల్వకుండినన్
భళిభళి యీను గా దనినఁ బాయుదునా నిను రాధికామణీ.

వ. అనిన విని. 97

క. వనజాక్షు యింత చేయఁగ
మనసొగ్గనె యంతె చాలు మానముకన్నన్
విను ప్రాణ మేమి ఘన మగు
నని యీసును వలపు కోప మదనము గాఁగన్. 98

ఉ. అందపుపైఁటకొంగు వదనాబ్జముపై నిడి శౌరి చూడ నా
యిందునిభాస్య యేడ్చె నెలుఁ గెత్తి కలస్వన మొప్ప
వెక్కుచున్, సందగుగబ్బిగుబ్బలను జాఱెడుతన్నయనాంబు
పూరముల్, మందరమేరుశైలముల మాటికిఁ బాఱుఝరం
బులో యనన్. 99

చ. చెలి యటు లేడ్వఁ జూచి హరి చేరి పదంబులు పట్టి కూర్మి చే
మెలఁతరొ యేడ్వ నేల నిను మించినవాఁడనె కోపమంతఁగాఁ
గలిగిన నన్నుఁ జేయఁ గలకార్యము లన్నియుఁ జేసికొమ్ము నే
తలఁపగ నీదుసొమ్మనుచుఁ దా బలిమిం గొనికౌఁగిలించినన్.100

ఉ. అంతఁ బడంతి మై మఱచె నంబుజనాభుఁడు మోవి యానె నీ
మంతిని చెక్కు నొక్కె హరి మర్మములంటె మిటారిముద్దిడెన్
కాంతుఁడు గోట మీఁటెఁ జెలి కన్గొనె వెన్నుఁడు నీవి విప్పెనా
కంతునిదంతి తారసిలెఁ గమ్మవజీరునిపోరుకున్ వడిన్. 101

వ. ఇట్లనంగసంగరోత్సాహతరంగితాంతరంగులై రాధా
మాధవు లొక్కరొక్కరి చక్కనిసొమ్మేని కమ్మనెత్తావుల
సొమ్మసిల్లుచు ముమ్మరంబగు మోహంబుల నెమ్మదిఁ జెంది రందు
నందు సోదరీవత్సం బవాంతరలజ్జాభరంబునుంగొన మందర

ధరుం డమందానందంబు నందంబగుచెందొగలవిందు చం దంబును డిందుపఱచుసుందరమందస్మితవదనారవిందంబునం గ్రందుకొని ముద్దువెట్టినం బెట్ట నీయక నిద్దంపుటుద్దంబున కుద్దియై తద్దయు నొప్పుముద్దుచెక్కుల నొక్కిన నొక్క నీయక కప్పుగాఁగప్పుకప్పులం గుప్పు గొప్ప నెరికొప్పునిమిరిన నిమర నీయక చొక్కంపు కెంపుసొంపుసంపాదించు తావిచెం గావిమోవి యానిన నాన నీయక కట్టాణిముత్తియంబులతీ గెమోడికుట్టుపనులఁ గనుపట్టు కెంబట్టురైకకుం బట్టుచాలక మట్టుమీఱి గుట్టు బయటఁ బెట్టు గబ్బిసిబ్బెపు టుబ్బుగుబ్బ చనుగుబ్బలం బట్టినం బట్టనీయక రంగుబంగరుదిం డెనవిరివెంట నంటుతుంటవింటిదంటయింటి నంటిన నంటనీక మించుమిం చన మించుక్రొమ్మించు మెఱుంగుదీగె కౌఁగిటఁ గదియించినం గది యించనీయక దాపురంబులు వెట్టుచు నలయించిన నలయించు విలుగొన్న మన్నె దొరం గన్న మిన్న యాయన్నులతల మిన్న నొంటికళ లంటి సొక్కించి వితాళించి చివచివ లాదవఁ జివు చివుక్కునం బైకెక్కి నిక్కి చక్కెరమోవి నక్క జంబుగఁ జొక్క లేరుపడఁ జొబుక్కున నొక్కి మక్కువ నెక్కొనం జెక్కిలి గొట్టి మదదంతిపై మంతు కెక్కు మావంతు డెక్కున సొక్కు దక్కి గిలుకలచప్పరకొళ్ళ మంచపుహాళహాళలును వెలిపక్కిరెక్క దూపి మెత్తలో నత్తమిల్లుకీచుబుఱ్ఱల కూఁతలును సురతశ్రమంబుల నెవల గమగమవలచుగోరజవాపిప్రోపి నెత్తావులు ఘుమ్మఘుమ్మనం గ్రమ్మ బిసబిసవిసరెడి హొసపరిసురటిపిట్టల రెట్టచప్పుడులును

బకదారులమ్రోఁతలును సారసకోకిలములకినకినలును గ్రుక్క-
త్రిప్పక కోకోక్కకశాస్త్రమ్ముం బ్రసంగించుకలికిచిలుకలకలకలం
బులం గప్పినపరవశమ్ములం దప్పినమరుసాముపరుస లెత్తి
యిచ్చుగోరవంకల యెలుఁగులును, నిచ్చలపు ముచ్చటలం
బెచ్చుపెరుఁగ మెచ్చు లిచ్చు రాయంచలవళావళులును గళ
రవమ్ములును మంజుమంజీరఝుళంఝుళధ్వనులును విడకు విడు
వకు తడఁబడకు మెడవ్రిడక విడివడి తొడఁబడ నదుముమదుపు
మనునుడువులును ఘనజఘనసంఘట్టనా చటచటాత్కా-
రంబులు తోరంబులై మీసరంబులగు పైసరంబు లెత్త
నాబిత్తరి తత్తజిలక హత్తుకొని తళుకుతళుక్కు మనుచిలుక
తేజీవజీరుహజారంబునం దమి చిలుక నెదురొత్తు లిచ్చుచు
సాటిలేనిమేటిగోటిపోటులం జొత్తిల్లు కొత్తనెత్తురుల
మత్తిల్లుబిత్తరపుగుత్తంపుచనుగుత్తు లెద నొత్తి యిరుఁగేలు
సాఁచి కంబుధరుగళంబును గౌఁగిలించి మోము మోమునఁ
జేర్చి తన్మధురాధరసుధారసధారలం గ్రోలి తియ్యనిరుచు
లందేలి నిట్టిరువురు నొడలడరఁ దోడరి దుడుకు లదలింపులు
భ్రూభంగంబులను చిఱుసన్న లుద్దవిడిపద్దులగ్గలికతాఁకు
నూకులు వీఁకమీఱ బాహాబాహిం గచాకచిం బెనంగుచుఁ
జెంగట నెసంగుభర్మనిర్మిత చిత్రరత్న రత్నమాలికాయంత్ర
పాంచాలికాహస్తవిన్యస్త మల్లరంగసముల్లసితమల్ల వల్లభుల
దడిపెనుదండివిడక న్యస్తసువర్ణ వర్ణనీయసుగంధబంధుర
సుమతాళవృంతోద్ధూతవాత ప్రవర్ధి కాగురుధూపధూమ
స్తోమంబు లెగిరి సిగనిగ మను జిగిమొగు లనఁ గప్పుకొని

యన్యోన్యసాహ్యనసాలోక నోత్సాహమోహంబుల నించుక యప
నయింపఁ బునఃపరస్పరదర్శనోద్యోగవేగంబులం బుట్టి బెట్టు
నిట్టూర్పు గాడ్పులం గొట్టువడి యొట్టకేలకుం దెట్టగిలి నెట్టన
మొగంబులు చూచుకొని తడ వెడసి యొడఁబడినజక్కవ
పక్కులమక్కువలంది యింపొందం బొందుచౌశీతిబంధప్రతి
బింబంబుల ముకురంబులం గని సంకుచితమందహాసంబుల
నిరవొందుచు బెనంగుసమయంబున. 102

క. హత్తుకొని యిన్ని విధముల
దత్తఱపడ నవఁగి పెనఁగి తనివారక యా
చిత్తరి పైకొనె హరిపై
మత్తేభముమీఁద నెక్కుమావంతుఁ డనన్. 103

సీ. మరుగుడారముఁ బోలెగిజిఁకొన్న నెరికురు
ల్గ్రిమ్మి ముద్దోఁచుచీఁకటులు గాఁగ
జలజల మని రాచి సన్నజాజులచాలు
చీలి వ్రాలెడురిక్కచాలు గాఁగఁ
జిలుకమ్మచెమ్మట ల్నెరిఁ దోఁచుఫాలంబు
రేఱేనిచిన్నారి రేక గాఁగఁ
గరఁగి జాఱినసిస్తు కస్తూరితిలకంబు
క్రందుగాఁ జెలు వందు కందు గాఁగ

తే. వలపుచిలువవ్వ లలతివెన్నెలలు గాఁగ
నాశలను బెంచి కొనని యంద మూని
కృష్ణపక్షమురీతి నాకృష్ణవేణి
కృష్ణదేవునిపై నుండి కేళి సలిపె. 104

సీ. చెండు గోరించినదండిగాఁ బైనుండి
కులుచుచున్నలఁ బడుఁ గొంతసేపు
గాలి చక్రముఁ జుట్టుకరణిని దిరుగుళ్ల
వింతగాఁ దిరుగును గొంతసేపు
పసిఁడిజంత్రపుబొమ్మపగిది విన్నాణముల్
కులుకుచు నటియించుఁ గొంతసేపు
తుద నాడుబొంగరం బిది నాఁగఁ గసి దీఱఁ
గంతుశివం బాడుఁ గొంతసేపు
తే. అభినయము పట్టు మని చెక్కు నమరఁ గొట్టు
ముద మొదవఁ దిట్టు ముద్దుపై ముద్దు వెట్టు
మర్మములఁ గొట్టు మెలమెల్ల గుబ్బ దట్టు
బాల హరిపైని బుంభావకేళి వేళ. 105

చ. సరసిజగంధి యీపగిది శౌరిని గూడుక కౌఁగిలింపఁగా
గిఱికొని ముత్యపుంసరులు కెంపులదండలు ఝల్లుఝల్లనన్
బెరుగుచు రాలె మన్మథుఁడు పేర్చినకల్లియతూపుగుంపు త
ద్గురుశిఖవిస్ఫులింగములఁ గూడుక రాలినలీల దోఁపఁగన్.

వ. అట్టియెడనున మదనజనకుం డామదవతిం జూచి యిట్టు
లనియె. 107

సీ. వలుదగుబ్బలగోరువంక లేడవి రాధ!
యవి నీవెలుంగుదు వంబుజాక్ష!
చక్కెరకెమ్మోవి నొక్కు లేడవి రాధ!
యవి నీ వెలుంగుదు వమరవంద్య!
మిసిమితెప్పలఁ దమ్మరసము లేడవి రాధ!
యవి నీవెలుంగుదు వాదిదేవ!

తగువెన్న సరిపెనదండ లేడవి రాధ!
యవి నీ వెఱుంగుదు వతనుజనక!

తే. యనుచు నిరవురు గడిదేరి హావుసుమిాఱి
యాని సరిపోరి కెమ్మోవు లానఁజేరి
తమి చెలఁగఁ జేరి యలకేరజఃులఁ దారి
కోరి మరుబారి నలసిరి కోమయ మిాఱి. 108

సీ. రమ్యబృందావనారామసీమలయందు
నతులితగోవర్ధనాద్రియందు
సత్పథోజ్జ్వలరత్నసౌధాగ్రములయందుఁ
దరణిజాసైకతస్థలములందుఁ
బారిజాతలతాంతపర్యంకములయందు
బహుచిత్రకేళికాగృహములందు
మారుతకలితవానీరకుంజములందు
భీమనదీతీరభూములందు

తే. సరసభాండీరవటతరుచ్ఛాయలందుఁ
జారుతరచంద్రచంద్రికాపూరమందు
దేవదేవుండు రాధికాదేవితోడఁ
గూడి విహరించె మదిలోనికోర్కు లలర. 109

తే. సంపదలు గల్గు రాధికాసాంత్వనంబు
చదివినను విన్నఁ గైకోన్నఁ జదువుచున్న
వారి కవ్వారిగా నలవార వారి
జాక్షుఁ డొసఁగును గోరిక లధికదయను. 110

శా. శ్రీలక్ష్మీముఖపద్మషట్పద తనుశ్రీశ్రీతీప్తనీలాంబుదా
లీలామానుషవిగ్రహా ప్రమదలేలీహాసళయ్యాస్పదా
కాళిందీతటకేళికోవిద మహాకంసాదిదుష్టాత్మదా
కాళీయోరగరత్నరంజితపదా కౌంతేయధైర్యప్రదా. 111

క. సారగదాధార సదా
చార సదాతనువినూత్న చారుతరోదన్య
న్మారజితాకారయుతా
ధీరసుతాపారచరితధిక్కృతదురితా. 112

మత్త. నాగపాలక నాగదాలక నాగఘాలకవాహనా
నాగధీశ్వర నాగహీశ్వర నాగనశ్వరగాహనా
యోగచారణ యోగధారణ యోగకారణ సాహనా
భోగశోషణ భోగినీషణ భోగిభూషణమోహనా. 113

గద్యము. ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణప్రవర్ధమా
నానూనశృంగారరసప్రధాన సంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాది
విద్యాపారంగత శ్రీమత్తిరుమల తాతాచార్య పాదార
విందమిళిందాయమానమానస చోళసింహాసనాధ్యక్షప్రతాప
సింహమహారాజ బహూకృతానేకచామీకరాంబరాభరణ
ముత్యాలుగర్భశుక్తిముక్తాయమాన ముద్దు పళనిప్రణీతం
బైన రాధికాసాంత్వనం బను శృంగారప్రబంధంబునందు
సర్వంబును జతుర్థాశ్వాసము.

కడనుడి

గీ. చిన్నికృష్ణుని కరుణావిశేషమునకుఁ
బాత్రురా లగుమాముద్దు పళని ముద్దు
లొలుక వ్రాసిన దని దీని నుద్ధరింప
సాహసించిన యీనన్ను సైచవలయు.

చ. వదలఁగ బుద్ధి పుట్ట దిటువంటి ప్రబంధము నెన్నిసారులేఁ
జదివిన నింకనుం జదివి సంతస మందఁ దలంచుచుండు నె
మ్మది యని తప్పు లెన్నియొ సమంజస మౌఁగతిదిద్దియుంటినో
చదువరులార! నాదయినసాహసమున్ క్షమియింపవేఁడెదన్.

ఇట్లు,
సహృదయవిధేయురాలు,
బెంగుళూరు నాగరత్నము.

*సప్తపదులు

నీలాదేవి పయోధరాద్రినడుమన్ నిద్రించు శ్రీకృష్ణునిన్
మేలా నీ కిది వేదవేద్య యనుచున్ మేలొప్పఁగా లేపి తా
వాలాయంబుగఁ గొప్పునంటి మిగులన్ వాసించుపూదండచే
లీలన్ గట్టినగోద కెప్పుడు మనోలీలాళికిన్ మ్రొక్కెదన్.

---

* ద్రావిడవాఙ్మయమున నేకదేశమై, విశిష్టాద్వైతమతావలంబులకు బరమాదరణీయమును నై "తిరుప్పావై" యనుపేర నొకముప్పదిపాశుర (పద్య)ముల సంపుటి గోదాదేవీప్రణీతంబై తనరారుచున్నది. అద్దాని కనువాదరూపములై సప్తపదులుగా 10 పాటలుమాత్రము ప్రాచీనకవికృతములై యసంపూర్ణముగ ప్రచారమున నున్నవి. ఈసప్తపదులకర్త యెవ్వ రనువిషయమున మతభేదములు ప్రచారమున నున్నవి.

ఈసప్తపదులు 'రాధికాసాంత్వన' కర్త్రియగు ముద్దుపళని ప్రణీతము లనియు, అవిషయమునే "శ్రీనివాసగురుల దలచి చిత్తమునను ముద్దుపళని" అనుపాదము ప్రమాణీకరించుచున్న దనియు ఒకమతము.

పైజూపిన సప్తపదిపాద మటులుగాక "శ్రీనివాసగురుఁడు విష్ణుచిత్తుకూర్మి ముద్దుపట్టి" యని యుండవలసిన దయియుండగా పరిష్కర్తలనిద్ధపాటున రూపాంతరమునొంది ముద్దుపళనిరచితములుగా వ్యవహృతము లయిపోయిన వనియు, అట్లుగాక యయ్యవి శ్రీనివాసగురురచితము లయియుండు ననియు మరియొకమతము.

కవి యెవ్వ రను నిర్ణయమున నాగ్రహమును విడిచి భక్తిరసభరిత మయిన యీసప్తపదులను పాఠకుల కందించు తలంపున ప్రాచీనకవి నిబంధితములై యుపలభ్యమానము లైనవాటినిమాత్రమే యిట పొందుపఱచుచున్నాము.

౧

మార్గళి త్తింగళ్

శ్రీనివాసగురునిఁ దలఁచి చి త్తమునను ముద్దుపళని
పూనిచేయు ద్రవిడపాటలోని భావమై
చెలఁగి తెలియ వాణి తనదు జిహ్వాకోనను నిలిచి యిటుల
పలికెఁ దిరుప్పావు స ప్తపది పదంబుగా—
మాసములకునెల్ల మంచి మార్గశిరము పర్వ మహా
యాసగలిగినట్టి చెలులు డాసి రా రే!
మంచివగల మించి కులము నెంచి యవతరించినట్టి
చంచలాక్షులెల్లఁ గూడఁ జనఁగ రా రే!
న్యాయశాలిదైన నందనందనుఁడు తోయజాక్షి!
శ్రీయశోద కనిన సింహశిశువు గాఁడటే
నల్ల మబ్బుచాయమేనిఁ దెల్లఁజేయుడాలు గల్గు
ఫుల్లపుండరీకనయన పురుషవర్యుఁడే!
కీరవాణులార! హరిని గోరి చేరి తేరి సకల
పూరుషార్థములను దృప్తిపొంద రా రే!

౨

వైయ్యత్తువాళ్

వారిజాక్షులార! నందవ్ర జనివాసులార మనము
కోరునోము క్రియలు వినుఁడి కూరి మలరఁగా

పాలవెల్లిఁ బాపసెజ్జఁ బండుకొన్న పరుని యడుగు
    లోలిఁ గొల్చి నేయిపాలు క్రోలఁగూడదే!
కనులఁ గొనలుదీర సునుపు కాటుకుంచరాదు విరుల
    ననలఁ దుఱుమరాదు కురుల నునుపుమీఱఁగా
తెల్లవాఱకుండ నీటఁ జల్లులాడి మనము పెద్ద
    లెల్లఁజేయునట్టిపనుల నొల్లఁగూడదే!
వికచ కమలనేత్రునెదుట నొకరికొకరు పల్కు పలుకు
    ప్రకట మొప్పఁగాను బలుకఁబడఁగఁగూడదే!
బాగుమీఱ మనకుఁ దెలుపఁబడినతీరు జనులకెల్ల
    వేగ తెలిపి బ్రదుకుతీరు వెదకి ముదముగా
సారెసారె విభుని మనము సన్నుతించి సంతసించి
    వారిజారిముఖుల మెల్ల వ్రతముచేతమే!

3

ఓంగిరుంశగలంద

నోమునోఁచువారు నోఁచు నోముతీరు తెలిపె గోప
    కామినులకు విష్ణుచిత్తకన్యకామణీ
వడుగుచిన్ని పెండ్లికొడుకు పొడవుఁదొడరి పుడమిమూఁ
    డడుగులవాని పేరు నుడువుకొనుచునే
ప్రేమమీఱఁగాను మనము నోమువట్టి నీళులాడ
    భూమిమీఁదఁగురియు నెలకుమూఁడువానలే
పెరుఁగునీటివరులనడుమఁ దిరుగుమీలు దూటఁగా న
    కరుల తెరలుపొరలుగదలి కలువ లూఁగఁగా

నెమ్మిమీఱఁ దేనెఁ ద్రావి సొమ్మసిల్లి నట్టియాఁడుఁ
దుమ్మెదలునుఁ రేగి మగల దూఱి పలుకఁగా
చెలఁగి పిదుకఁగలుగువాఱు చెయ్యివేసితియ్యఁగాను
నిలువుకడవలెల్లఁ బాల నిండిపొరలఁగా
కుదురుకొందమ మొదవుగుంపు పదులునూర్లు పెరుఁగ సం
పదలఁబొదలిగొల్లపల్లె బాగుమీఱునే!

౪

ఆజ్ఞిమజ్జైకల్ణా

గోపవృద్ధులెల్లఁగోరు కోర్కెఁగురియువర్ష దేవు
రూపుఁ జూచిచేయు క్రియల రూపుఁదెలిపిరే!
“ఓగభీరభావమేఘ! ఓగుణాఢ్య! దానధుర్య!
బాగుగ నీచేయవలయు పనులువింటివా?
జలధికేఁగి నడిమిజలము కొలఁదిమీఱఁ ద్రావి యుఱిమి
వెలయఁ గలయ మిన్నుముట్టి యులముకోవలెఁ
జలధికాయి మేనిడాలు గలుగునట్టిమేనుదాల్చి
చక్రకాంతిసరణిదెలియఁ జక్కమెఱయుమా!
పాంచజన్యమనెడుసంకు పగిది మ్రోసి శార్ఙ్గమట్లు
మించి యంబు లొక్క మొగిని నించి కురియుమా
గాముకొన్న మేముమేని గాముదీఱ తేపకడను
క్షేమ మలర నీటనాడి చెలఁగి యుందువే!

నందసుతునిఁగూడి గోప సుందరాంగు లెల్ల మునుము
చెందుకొలఁకు గురిసె మేఘుఁ డందు మెందుసున్".

౫

మాయనైన మన్ను

"కోమలాంగులార! మనసు కోర్కు లెల్లఁదీర మనము
నోమునోఁచగాను వాన భూమిఁగురిసెనే".
అనిన, నొక్క చెలియ పలికె "వతివలార! మాయవాని
ఘనునిను త్తరంపుమథురఁ గాంచువానినే!
గొల్ల పిల్ల లందుఁగలన జల్లులాడి కొల్లలాడి
యుల్ల సిల్ల యమునచెంత నున్నవానినే!
యదుకుల ప్రదీప మనఁగ నుదయమంది కన్నతల్లి
యుదరశోక మెల్లఁబాపి యొప్పినాతనే!
కాంతలార! మనము శ్రీకాంతుఁగూడి చెంత వాని
వింత నోటి నిండఁబాడి వినుతిచేసినా
చేతులున్న ఫలము పూజసేయ శుద్ధభావములను
ఖ్యాతిమీఱ వానితోడఁగలయఁగల్గినా
తొంటిపాపజాల మెల్ల మంటఁబడినదూదివోలె
నంటులేక చెడును నోముపంటపండునే!

౬

పులకించిపించిసగాన్

ముందులేచినట్టిసకల సుందరాంగు లొక్కముగ్ధ
మందయాన నిటులనిదుర మలుపవచ్చిరే!

పక్షిజాలమెల్ల దెసల వీక్షణములు గొలిపి వేగ
కుక్షులకయి కూఁతలిడుచు గూళ్లువదలెనే!
పంకజాక్షుసేవజ్ఞప్తి పలుచుకొఱకుఁ దెలుపుతెల్ల
సంకుపిలుపునీకుకర్ణ సరణిఁజొరదటే!
బాల! లేచిరావె! నందబాలుఁడు దాఁబూతనచనుఁ
బాలు ద్రావి దాని యమునిపాలుచేసెనే!
రక్కసుండు బండిరూపు నుక్కుమిగిలిరాఁగ సంధు
లొక్క మొగిని వ్రక్కలుగాఁ ద్రొక్కె ముద్దుగా
మునులు యోగిజనులు నీటమునిఁగివేడ్క "హారీ" హారీ
యనెడునాద మిసుమడించె వినఁగరాదటే!
మెల్ల మెల్ల నుల్ల మల్లఁబల్లవించిచెల్ల సంత
సిల్లి లేచినారమిటుల మళ్లి లేఁగదే!

2

కీచుకీచుఱంగు

విరివిమీఱు హారిని గలయనెఱేఁగి మఱచికను మొగుడ్చు
సరసిజాక్షీనిదుర లేప సఖులువచ్చిరే!
కుటిలనీలకుంతలోకతె చటులసూక్తి పటిమఁబల్క
నటనదెలియకుండ నొక్కనాతి పలికెనే!
'కీచుకీచు' మనుచుఁ బక్షు లేచి లేచి కూయుచుండె
లేచిరావె పెనుగుతరువఁదోఁచె మిన్నునే!
"గల్లుగల్లు"మనెడినగల కలగవంబుఁ దెల్లదమ్మి
కనులవానిమీఁదిపాటఁ గలసిమ్రోసెనే!

వినఁగఁబడదె వెఱ్ఱిపిల్ల విడిచి నిన్ను వెడలలేక
కనుఁగొనంగ నున్న మమ్ముఁ గనవె నాయికా
హరి దయాభిపరవశుండు పరుఁ డటన్న మొరలు చెప్పి
దరికి రాఁగ నిదుర చెందఁ దగునె నాయికా!
తేజ మొప్పఁ గన్ను విప్పి తెప్పరిల్లి లేచివచ్చి
రాజసమునఁ దలుపుఁ దీయ రావె నాయికా.

౮

కైజ్ఞావసం

బాలలెల్ల నందగోప బాలునకును వలపుగొలుపు
లీలగలిగినట్టిసఖిని లేపవచ్చిరే!
ఇదిగో తూర్పు తెల్లవాఱె నదిగో బత్తె లెల్ల మెల్ల
బోదలె మళ్ళలోనిమంచు వూరిమేయఁగా
నిన్ను లేపకుండ మున్న కన్నె లార్తి తోడ నేఁగి
ఉన్నమాట విన్నవించి నిన్ను లేపఁగా
వచ్చినార మనుచు మమ్ము మెచ్చి ముదము హెచ్చినట్టి
మచ్చెకంటివిన్న లేచి మముఁ గలయవే
మల్లవరులయుల్ల మెల్లఁ బెల్లగిల్ల కొల్లలాడి
వెల్లివిరిసి యుల్లసిల్లు విష్ణుమూర్తినే!
పాడుకొనుచు నేఁగి చిగురు టీడువచ్చునడుగుఁదమ్మి
జోడుసోఁక మ్రొక్కి సరగ వేఁడుకొంటిమా
ఎంతవింత కాంత లంత కంతకంత కింత యనుచుఁ
జింతచేసి మనలఁగరుణ చెలఁగి ప్రోచునే.

౯

తూమణిమాడత్తు

'వాఁడె వచ్చి పిలువ లేచి వత్తు' మనుచుఁ బండుకొన్న
  చేడె నిదుర లేపఁగాను జెలులు వచ్చిరే!
మణివిచిత్ర సౌధమందు మంగళార్థమైనదీప
  కణిక లుల్లసిల్ల బొగలు గమ్మమనఁగనే!
కులుకుతళుకు శయ్యనిద్రఁ గూడినట్టి మేనమామ
  కూర్మిబిడ్డ! గడియతలుపు గొలుసుమలుపవే!
అత్త! పూలగుత్తి నీదు ముత్తియంపుబిడ్డ మెల్ల
  నొత్తిగించి నిదుర లేవ నెత్త రాదటో!
మూఁగ చెవుడు గలదొ లేక రాఁగనీకమత్తునిదుర
  సాఁగితూఁగ నెవరు మందు చల్లినారలో!
మాధవుండు మాయలాడు వేధకైన బోధ లేని
  గాధవాని వెయివిధాల గణన చేతుమే!
అమ్మ! తోడి కొమ్మ లిరుగొ, లెమ్మనంగదమ్మ ముద్దు
  గుమ్మ నీదు తళుకుఁ గులుకుబొమ్మ నిప్పుడే!

౧౦

నోత్తుచ్చువర్గం

నందనందనుఁ డన నానంద మొందువార లొక్క
  కుందరదన నిదుర లేపఁ గోరి వచ్చిరే!
నోఁచునోము స్వర్గమిచ్చు నోచెలీ యిదేల తల్పు
  వైచిపండుకొంటి విట్లు వడిగ రాగదే!

నీటువిూఱఁ బల్కువున్న చోటనుండిమాటి కొక్క
నోటిమాటకైన మేము నోఁచలేదటే!
వలసినట్టిచోట కలసి మొలసి సిరుల వెలసి శ్రీ
తులసిదండఁ గురులనిండఁ దుఱుముడాఁడటే!
పొంగి మంగళంబు లొసఁగి పొగడినంత మనకునంత
రంగవాంఛలిచ్చుపుణ్య రాశిగాఁడటే!
ముందునిదురయందుఁబేరు నొందినట్టి కుంభకర్ణు
డిందు నోడి నీకు నిద్ర యిచ్చినాఁడటే!
త త్తరమ్ము మాని నిద్ర మత్తువీడివచ్చి చెల్మి
కత్తెలతో నిపుడు నీవు పొత్తుగూడవే!

తెనుగు శృంగార ప్రబంధములపై

దొరతనమువారి నిషేధము తొలగింప

శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరులుగారు చేసినకృషి

అ వ తా రి క

శ్రీ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుగారు.

శ్రీ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుగారు చక్కనిపండితులు మంచి మేధావులునై సంస్కృతాంధ్రసారస్వతములకు వానిమూలమున దేశమునకు మహాసేవచేయం పవిత్రసంకల్పముతో క్రీ. శ॥ 1856-వ సంవత్సరమున ఆదిసరస్వతీనిలయముద్రాక్షరశాల అనుపేర నొక గొప్పసంస్థను స్థాపించి సంస్కృతాంధ్రగ్రంథప్రకటనమును గ్రంథవిక్రయమును కొనసాగింపనొడగిరి. వారి సంకల్పసౌభాగ్యమున ఆసంస్థ దినదినాభివృద్ధినొందుచు దేశమున మిక్కిలి ఖ్యాతినందుచుండెను. స్వయముగా మహాపండితులైన శ్రీ రామస్వామి శాస్త్రిగారు తమ యమోఘకృషివలనను దమకు జేదోడు వాదోడుగ గొందఱు పండితాగ్రణుల గైకొనియుం యెవ్వరును నూహింపజాలనంత విశిష్టముగా నెన్నెన్నో సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములను భారత భాగవత రామాయణాదుల నాంధ్రలోకమునకు బ్రసాదించి యాంధ్రుల దురదృష్టమున కీర్తిశేషులైరి.

శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు.

ఆతరువాత క్రీ॥ శ॥ 1908-వ సంవత్సరమునుండియుం వారి పుత్రరత్నమగు శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు ముద్రాలయమునకు వావిళ్ల

ముద్రణాలయ మను పేరుపెట్టి దానికిని శ్రీరామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్ సన్స్ అనుగ్రంథవిక్రయసంస్థకు ప్రధానాధిపతులై మహనీయులగు తమ తండ్రి గారి యడుగుజాడలలో ఆదర్శప్రాయముగా నడచుచు దండ్రికి దగినపుత్రులని యనేకవిధముల ననేకులచే నమితమగుఖ్యాతి సంపాదింపదొడగిరి. తమ తండ్రిగారు కీర్తిశేషులగునాటికి దాము విద్యార్థులై యుండియు దా మున్నతోద్యోగము లాశించి కళాశాలలలో జదువుకొనుచు బరమపూజ్యులైన తమతండ్రిగారు స్థాపించిన సంసను విసర్జించుట పితృద్రోహము అని శ్రీవేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు గ్రహించి తమ స్వార్థమును త్యజించి చదువుమాని మహాత్యాగధనులై తండ్రిగారు స్థాపించిన సంస్థల నభివృద్ధిపఱచుటకే కృతనిశ్చయులైరి. లేనియెడల శ్రీశాస్త్రిగారు ఏఐ.సి.యస్ పరీక్షలోనో కృతార్థులై ఏకలెక్టరుద్యోగమో చేసియుండెడివారు; లేక ఏరాజకీయనాయకులుగనో మహా విఖ్యాతి గాంచి యేరాష్ట్రమంత్రిపదవియో పొందియుండెడివారు. కాని ఆత్మజ్ఞానప్రదము లైన సంస్కృతాంధ్రమహాగ్రంథముల మూలమున దేశమునకు జ్ఞానభిక్షపెట్ట దలచి ఆత్మోపలబ్ధికి గాక దేశక్షేమమునకై పితృవాక్పరిపాలనార్థమై శ్రీశాస్త్రిగారు పై యైహికోన్నతి నికృష్టమని నిరసించినవారు. ఈమహాగుణమే శ్రీశాస్త్రులవారి ప్రధానగుణ మని గ్రహింపవలసియున్నది. అటు లని యూరకొనక 1908-వ సంవత్సరమునుండియు నేటివరకు తమకు వీలయినంతలో రాజకీయములలో పాల్గొనుచునేయున్నారు. తమ పత్రికద్వారా నిర్భయముగా రాజకీయముల విమర్శించుచు ప్రచారము చేయుచున్నారు.

శృంగార ప్రబంధ ప్రకటనకై
శ్రీశాస్త్రిగారిపై మొదటి అభియోగము.

పాండిత్యమునను పట్టుదలయందును కార్యదీక్షయందును శ్రీవేంకటేశ్వర శాస్త్రులుగారు తండ్రికి దీటైనవారై నిరంతరాయమానముగ దమసంస్థలను

వృద్ధిలోనికి దేగలిగిరి. ఈపరిస్థితులలో అసూయాగ్రస్తులైన కొందఱి ప్రయత్నమువలన 1911-వ సంవత్సరమున శ్రీ వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారిపై నొక యభియోగము రాష్ట్రప్రభుత్వమువారు తెచ్చిరి. అందు శ్రీశాస్త్రులుగారు 1. తారాశశాంకవిజయము, 2. బిల్హణీయము, 3. గణికాగుణప్రవర్తన తారావళి, 4. వీథినాటకము, 5. హాసవింశతి, 6. కవిచౌడప్పశతకము, 7. వేణుగోపాలశతకము, 8. వైజయంతీవిలాసము, 9. రాధికాసాంత్వనము అను గ్రంథములు ప్రకటించి విక్రయించుచున్నారనియు అం దెన్నియో అసభ్యవర్ణనలు గలవనియు వానివలన జదువరులు చిత్తభ్రమణము పొందుదురనియు 293-వ సెక్షను ఇండియన్ పీనల్ కోడ్డు క్రింద శిక్షార్హమనియు ప్రభుత్వమువారు వాదించిరి. దీని ననుసరించి శ్రీశాస్త్రులుగారి ముద్రాశాల నుండియు ఎస్ప్లనేడు షాపునుండియు పై గ్రంథప్రతులను పోలీసు *డిప్టీ కమీషనరు కన్నింగ్‌హామ్ వశపఱచుకొనిరి. అపిమ్మట తే 22-5-1911 దిం పైకారణములుచూపుచు నేరమును శ్రీశాస్త్రులుగారిపై మోపిరి.

---

* ఈ కన్నింగ్‌హామ్‌సోదరుడు ప్రొఫెసర్ : జె. ఆర్. కన్నింగ్‌హామ్. శ్రీశాస్త్రిగారికి పచ్చయప్పకళాశాలలో ఆంగ్లోపన్యాసకులు. అప్పుడప్పుడు శ్రీశాస్త్రిగారు ఈ ప్రొఫెసర్ ఇంటికి వెళ్లినపుడు కమిషనరు పరిచయ మేర్పడినది. ఇనస్పెక్టరును పంపియుండెడి వారుగాని వీరిపేరు చూడగనే నిర్ఘాంతపోయి తానే స్వయముగ శ్రీశాస్త్రిగారి కొట్టుకు బయలుదేరివచ్చిరి. ఎవరో శ్రీశాస్త్రిగారితో మాట్లాడుచుండగా కొంత ఆగి ఆపైని శ్రీశాస్త్రిగారి నివతలకు పిలిచి కొట్టులోని గుమాస్తాలను ఇతరులను పైకి పంపివేయ మని కోరెను. వారువెళ్లగనే శ్రీశాస్త్రిగారిని మందలించి వారిపై సర్చివారంటు ఉన్న దనియు కొట్టులోని పుస్తకములన్నిటిని సోదాచేయవలె ననియుఁజెప్పిరి. ఇందుకు బదులుగా శ్రీశాస్త్రిగారు మా మేడమెట్లమీద ఒక పోలీసుజవానును కూర్చుండబెట్టి తాము వెళ్లండి. మూడుగంటలకు మరలవచ్చినచో వారంటులో కనబఱచిన పుస్తకములనన్నిటిని కట్టలుకట్టి సిద్ధముచేసెదను. తాము తీసికొని వెళ్లవచ్చును అని చెప్పిరి. వా రట్లే చేసిరి.

శ్రీశాస్త్రులుగారి పట్టుదల.

ఈసందర్భమున శ్రీశాస్త్రులుగారు తగు సంజాయిషీచెప్పుచు తమ దప్పిదమును మన్నింపు డనియుం ఇక నెప్పుడు నట్టిగ్రంథములను ప్రకటింప ననియుం నన్నచో వారిమీద అభియోగమును ప్రభుత్వమువారు తీసివేసి యుందురు. కాని శ్రీశాస్త్రులుగారు భాషావిషయమున ఆయాగ్రంథములు చక్కనిస్థానమాక్రమించిన వనియుం నాయాగ్రంథకర్తలు సుప్రసిద్ధు లనియుం నట్టిగ్రంథములను నిషేధించుటకు ప్రభుత్వమున కర్హత లే దనియుం నట్టి నిషేధము భాషావృద్ధిమునకు గొడ్డలిపె ట్టనియుం నిశ్చయించుకొనిరి. ఈకారణమున వ్యయప్రయాసల కెన్నిటికైన నోర్చి భాషాసేవయే పరమావధిగ బెట్టు కొన్నవారు కాన ప్రభుత్వముతో పోరాడ సమకట్టి. అపుడు † శ్రీ పేరి నారాయణమూర్తిగారు శ్రీశాస్త్రులుగారి న్యాయవాదియై నిష్కామిగ శ్రీశాస్త్రులుగారి పక్షమున వాదించిరి.

---

† శ్రీ పేరి నారాయణమూర్తిగారు పేరూరి ద్రావిడశాఖకు జెందిన వారు. వీరి జన్మస్థలము గోదావరిజిల్లా అమలాపురము సమీపమందలి పేరూరు అగ్రహారము. వీరిపూర్వీకులందరిలో (పేరూరు ద్రావిళ్లలో) వేదవేత్తలేగాక అఖండశాస్త్రపండితు లనేకులు గల రనిచెప్పుట అతిశయోక్తిగానేరదు. వైదికు లనేకులు సంస్కృతవిద్య మాని ఇంగ్లీషువిద్య గడించినట్లే శ్రీనారాయణమూర్తిగారు, బి. ఏ., బి. ఎల్. పరీక్షలలో కృతార్థులై కాకినాడలో న్యాయవాదిగనుండి కీర్తిగడించిరి. వీరు మిత్రులగు శ్రీ పోలవరము జమీందారు మున్నగువారి ప్రోత్సాహమున చెన్నపట్టణము చేరిరి. హేమాహేమీలగు శ్రీభాష్యము అయ్యంగారు. శ్రీ పి. కృష్ణస్వామిఅయ్యరు, శ్రీ పి. ఆర్. సుందరఅయ్యరు, శ్రీ యస్. శ్రీనివాస అయ్యంగారు, శ్రీ కె. శ్రీనివాస అయ్యంగారు, శ్రీ టి. రంగాచారిగారు, శ్రీ శివస్వామిఅయ్యరు, శ్రీ టి. ఏ. శేషగిరి అయ్యరుగారు మున్నగు అతివన్యాయవాదులే గాక ఐరోపియక్ బారిస్టర్లు గ్రాంటు, నాశెంటుగ్రాంటు, రిచ్మాండు, వార్టక్ మున్నగువారు

ఈసందర్భమున ‡శ్రీ గోటేటి కనకరాజుపంతులుగారు ప్రభుత్వము పై కొన్నిచర్య సాహెూదించుచు రాధికాసాంత్వనములో ఈ క్రిందిపద్యము లసభ్యము లని వాజ్మూల మొసగిరి.

హైకోర్టున ప్రాముఖ్యమువహించియుండిరి. కాని శ్రీ నారాయణమూర్తిగారు తమ తెలివితేటలవల్ల మదరాసు చేరిన కొన్ని రోజులకే గొప్పన్యాయవాదిగ పరిగణింపబడినందున సునాయాసముగ కొన్నివేలు హైకోర్టుఅపీళ్లవల్లనే సంపాదించుచుండిరి. ఇటీవల ఫెడరల్ కోర్టుజడ్జీలైన శ్రీ పతంజలి శాస్త్రి గారు, హైకోర్టుజడ్జీలైన శ్రీ బి. సోమయ్యగారు వీరివద్ద జూనియర్లుగ కొంతకాలము పనిచేసిరి కావున శ్రీ నారాయణమూర్తిగారి ప్రతిభనుగూర్చి వ్రాయుంట అనవసరము.

తమకతరఫున ఫీజు ఎంత యివ్వవలెనని ప్రశ్నింపగా నవ్వుచు భాషా విషయమైనందున ఫీజులేకనే పిటీషను దాఖలుచేయుదు మనియు ఆమీద అన్నివిధముల సహాయపడుదు మనియు వీరు చెప్పిరి.

అంతేకాక శ్రీ బాలగంగాధరతిలకుగారి జాతీయకక్షలో జేరుటకు మన రాష్ట్ర ప్రముఖులెందరో ఆలోచించుచుండ ధైర్యముగ ఈకక్షలో వీరుచేరి శ్రీ బిపిన్ చంద్రపాలుగారి బీచిసభకు అధ్యక్షతవహింప నితరు లెవ్వరు ముందుకు రానప్పుడు శ్రీ శాస్త్రిగారికోరికపై శ్రీ నారాయణమూర్తిగారు అధ్యక్షతవహించుటయేగాక శ్రీ పాలుగారికి టీపార్టీ కూడ నిచ్చి గౌరవించిరి.

‡శ్రీ శాస్త్రిగారిసహాయమున తెనుగు ట్రాన్సులేటరు అయినట్టి వీరు ఈయభియోగమునకు కారకులు. వీరి రెండవభార్య శ్రీ వావిళ్లవారిచే ప్రచురితమైన తారాశశాంకవిజయమును చదువుట వీరియాగ్రహమునకు కారణమట!

అవరకు తమపనిలోనే మగ్నులై యున్న వీరు శ్రీ కనకరాజు ప్రభృతుల దయవల్ల పైకిలాగబడి శ్రీ నారాయణమూర్తిగారివంటి ప్రముఖులపరిచయము సంపాదించుకొని ఆంధ్రమండలమున తదితర ప్రదేశముల ప్రసిద్ధులైరి.

రాధికాసాంత్వనమున అసభ్యము లున్న పద్యములు.

1 ఆ. 107, 108, 112, 113, 117, 124, 127, 128, 130, 146. 2 ఆ. 139, 140, 142. 3 ఆ. 105, 110, 113 115, 123, 127, 133. 4 ఆ. 102, 103, 104, 105.

శ్రీ కనకరాజు ప్రభృతుల భాషాద్వేషము.

వీనికి శ్రీ కనకరాజుగారు తమ ఆంగ్లానువాదమును ప్రభుత్వమువారి కందఁజేసి యీ ప్రబంధములు కడుదుష్టము లని వక్కాణించియుండిరి. తెనుగు అభిమానభాషగా పట్టభద్రులై దొరతనమువారికి అనువాదకులుగా బనిచేయుచుండిన శ్రీ కనకరాజుగారికే మాత్రము ప్రాచీన ప్రబంధములపై గౌరవాభిమానము లున్నను వా రిట్టిపని చేసియుండకపోదురు. దూరాలోచనము లేని వారి యీచర్య తెనుగుభాషకును తెనుగుభాషాగ్రంథ ప్రకటన ప్రచారకులగు శ్రీ వావిళ్లవారికిని కొంతకాలముపాటు తీరనినష్టము కలిగించుట భాషాభిమాను లెవ్వరును మఱవజాలరు. వీరికితోడు శ్రీ టేకుమళ్ల రాజగోలరావుగారు, శ్రీ కొమర్రాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు, శ్రీ చెన్నాప్రగడ భానుమూర్తిగార్లు ప్రాసిక్యూషనుపక్షమున సాక్ష్యమిచ్చి రనుట వీరికి ప్రాచీనగ్రంథములపైఁగల దురభిమాన ద్వేషములను చెప్పక చెప్పియున్నది.

మొదటి అభియోగముపై తీర్పు.

శ్రీ శాస్త్రులుగారిపై నాదరాభిమానములుగల బ్లాక్ నార్టను, శ్రీ టి. వేంకటసుబ్బయ్యరుగారు మొదట శ్రీ శాస్త్రిగారిపక్షమున వాదించిరి. ఈయభియోగమును తెనుగుభాష, తెనుగు సారస్వతముల తత్త్వమును బాగుగా నెఱిగిన మేజస్ట్రేటే విచారింపవలయు ననిరి. దీనిని ప్రధానరాష్ట్ర మేజస్ట్రేటు బర్డుదొర నిరాకరించినందున శ్రీ పేరి నారాయణమూర్తిగారి మూలమున హైకోర్టున ట్రాన్సుఫరు పిటీషను దాఖలు చేసిరి. ఇదికూడ త్రోసివేయఁబడినతరువాత దొరతనమువారి క్రిందిఆర్డరు జారీచేసిరి.

ఈ కేసులో వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు తాము నిర్దోషుల మనియుం, పై గ్రంథములు పునర్ముద్రణములే కాని నూతన ముద్రణములు కావనియుం, ప్రాచీన కవిత్వగౌరవమే యీగ్రంథ ప్రకటనకు హేతు వనియుం "రాధికాసాంత్వనము" ప్రతులు తమదగ్గఱ నున్నవానిని నాశనము చేతు మనియుం మిగిలిన గ్రంథములను సంస్కరించి ప్రకటింతు మనియుం చెప్పియుండిరి. ప్రభుత్వమువా రిదివఱలో "రాధికాసాంత్వనము" ప్రతులను నాశనముచేయ నాజ్ఞాపించిరి. మిగిలిన గ్రంథముల విషయములో మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ సిండికేటు మెంబరును, తెలుగు బోర్డు ఆఫ్ స్టడీస్ చేర్మెను అగు శ్రీ జి. వేంకటరంగారావు ఎం. ఏ గారి యధ్యక్షతను, రావు బహాదూర్ ప్రొఫసర్ శ్రీయమ్. రంగాచార్యులు, శ్రీగోటేటి కనకరాజుగార్లను సభ్యులుగా నియమించి పైగ్రంథములలోని అసభ్యపద్యములను జూపు డని నియమించిరి.

పైసభ్యులు తమతమ యభిప్రాయప్రకార మట్లుచేసి కాగితములను దొరతనమువారి కందించిరి. ఇవి చూచినపిమ్మట శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులు గారిపై నభియోగము నుపసంహరించుటకు శ్రీశాస్త్రులు గారు శశాంక విజయము బిల్హణీయము గణికాగుణ ప్రవర్తన తారావళి అను గ్రంథములనుకూడ రాధికాసాంత్వనముతో పాటు మార్పుచేయవలసినదనియు, మిగిలినయైదు గ్రంథములలోని అసభ్యపద్యములను తొలగించి సంస్కరించిన ముద్రణములే వేయవలె ననియు శాసించిరి. శ్రీ శాస్త్రులుగారు తే 5-8-1912 దీని అంతటితో నూరకుండక తే 31-5-1913 దీన "రాధికాసాంత్వనము"కూడ సంస్కరించి ముద్రింపనిం డని కోరుకొనగా దొరతనమువారు నిరాకరించిరి.

శ్రీశాస్త్రులుగారిపై పునరభియోగము.

ప్రభుత్వముతో పోరాడి యెటులైనను శృంగారగ్రంథములపై నిషేధమును తొలగింపజేయుటకే బద్ధకంకణులైన శ్రీ వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు

ప్రభుత్వముకోరిన పోమీ యివ్వక వారు అశ్లీలము లని తలచిన పద్యములను తొలగించి సంస్కరించిన ఆయాగ్రంథములను అందరును మరలవిక్రయించు చునేయుండిరి. సుమారు 15 సంవత్సరములు అనగా 1912-వ సంవత్సర నుండి 1927-వ సంవత్సరమువఱకు, దొరతనమువా రీగ్రంథప్రచారమును పూర్తిగ నరికట్టనేలేకపోయిరి.

తుదకు రహస్యపరిశోధకవర్గమువారి యాచూకీపై దొరతనమువారి సెర్చివారంటునుగొని తే 18-3-1927 దీని పోలీసు డిప్టీసూపరెంటు శ్రీకృష్ణస్వామినాయుడుగారు శ్రీశాస్త్రులుగారి గ్రంథవిక్రయశాలను, సి. ఐ. డి. పోలీసు ఇనస్పెక్టరు శ్రీసుదర్శననాయరు శ్రీశాస్త్రులుగారి ఆఫీసును, ముద్రాశాలను, సి. ఐ. డి. పోలీసు ఇనస్పెక్టరు శ్రీజయరామ్ నాయుడుగారు రాజమండ్రి వావిళ్లబ్రాంచిని తే 19-3-27 దీని పరిశోధించిరి. ఇందు చెప్పుపురిషాపులో :

1.	శశాంకవిజయము	8
2.	హంసవింశతి	19
3.	బిల్హణీయము	12
4.	కవిచౌడప్పశతకము	64
5.	గణికాగుణప్రవర్తనతారావళి	11
6.	వీథినాటకము	9

పోలీసువారు తీసికొనిపోయిరి.

ఇవికాక శ్రీకాకుళవాసియగు శ్రీబళ్లశంకరయ్య, శ్రీపురిటి నరసింహమూర్తి పైగ్రంథములలో గొన్నిటిని శ్రీవావిళ్లవారినుండి వి. పి. మూలముగా తెప్పించుకొని రన్ను సాక్ష్యములు సంపాదించిరి.

శ్రీశాస్త్రులవారి నివేదిక.

ఈపరిస్థితులలో 1927-వ సంవత్సరము ఏప్రిలు నెలలో శ్రీ వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు దొరతనమువారి న్యాయశాఖామంత్రియైన శ్రీ సి. పి. రామస్వామయ్యరుగారికి ఇట్లు నివేదించుకొనిరి.

1. నేను 1856-వ సంవత్సరమునుండి మాతండ్రిగారైన శ్రీ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారు ఆరంభించిన వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్సు అనుసంస్థ కధిపతిని. మాసంస్థయే పండితులైన మాతండ్రిగారి మూలమునను వారిమిత్రులగు పండితులమూలమునను మహోన్నతములు నపూర్వములగు మహాగ్రంథములను ప్రకటించి విఖ్యాతి నార్జించినది.

2. నేను గ్రంథప్రచురణ సందర్భములలో శశాంకవిజయము, బిల్హణీయము, హంసవింశతి, వీథినాటకము, గణికాగుణప్రవర్తనతారావళి, కవిచౌడప్పశతకము ముద్రించి ప్రకటించితిని.

3. ఇట్లుండగా తే 18-3-1927 దీని ఎస్ప్లనేడులోని నాషాపును, తండియారుపేటలోని నాయిల్లును, మాముద్రాలయమును శోధించి పోలీసువారు పైగ్రంథప్రతుల నన్నిటిని పట్టుకొనిపోయిరి.

4. పైజూపిన గ్రంథములన్నియు తెలుగుసారస్వతమున మిక్కిలి యున్నతస్థానము నాక్రమించిన సత్కావ్యములు. అందులో ముఖ్యముగా 1. వీథినాటకము, 2. హంసవింశతి, 3. శశాంకవిజయము, 4. బిల్హణీయము అనుకావ్యములు క్రీ. శ. ౧౫,౧౬ శతాబ్దములకు జెందిన మహాకవుల గ్రంథములు. అవి ప్రతియింటివారికి తెలిసినవి. ఇవి తెలుగుగ్రంథములలో చేరెన్నికగన్నవై శతాబ్దులనుండి పారంపర్యముగా పండితులచే బఠింపబడుచు వచ్చుచున్నవి. తెలుగువారికీగ్రంథము లత్యంతప్రియమైనవి. ఇట్టిశతాబ్దులకు పూర్వము రచింపబడినగ్రంథములను 292 సెక్షనుక్రింద తీసికొనిరాజూచుట

స్వాయదూరము. ఈపద్ధతి నవలంబించినచో ప్రతిభాషలోని గ్రంథముల లోను అనేకములు ఇట్టివే యని చెప్పుటకు సంశయము లేదు.

5. అందునను శ్రీనాథుని వీథినాటకము క్రీ. శ. ౧౬ శతాబ్దికిచెందిన ఉత్తమగ్రంథము. శ్రీనాథునికీడగు కవులు లేరనుట స్వభావోక్తి. వీథియను తెగకిందవచ్చు నుత్తమగ్రంథము భాషలో నిది యొక్కటియే. ఇది 1911, 1912 వఱకు నిరభ్యంతరముగ నెల్లరచేతుల నుండెడిది. అప్పుడు నాపైదొర తనమువారు తెచ్చిన యభియోగమువలన నం దన్ని యో సంస్కరణలు కొనివచ్చితిని కాన నిపుడు దీని కభ్యంతర ముండగాదు.

6. తరువాత హంసవింశతి, అయ్యలరాజ నారాయణకవిచే రచింపఁ బడిన ౧౬ శతాబ్దినాటికావ్యము. ఇందు అత్యంతకవితా సౌందర్యముగల యిరువది కథలు గలవు. ఇందు పదునారవశతాబ్దికి చెందిన జనుల పద్ధతులు నాచారములు సువ్యక్త మొనరింపఁబడినవి. ఇందు అపూర్వములైన యనేక సాంకేతికపదములు గలవు. ఇది సారస్వతమునకు భూషణము వంటిది. ఈగ్రంథ మునే దొరతనము నిషేధించినచో సారస్వతమునకు తీరనిలోటు వాటిల్లినదన్న మాట. ఇదికూడ "వీథినాటకము"నకు వలెనే 292 సెక్షనుక్రింద చిన్నటి కెని రాదు.

7. శశాంకవిజయము శేషము వేంకటపతి యను ౧౭ శతాబ్దమునకు చెందిన సుప్రసిద్ధ కవిచే రచితము. సారస్వతరంగమునను నాటకరంగమునను దీని విలువ నిరుపమానము. వివిధముగ నూహించినను ఇది నిషేధింపబడుట కవకాశము లేదు.

8. విల్కాణీయ మాపేరి సంస్కృతముగ్రంథమున కనువాదమై గత శతాబ్దమునుండి తెనుగుజనుల హస్తముల నలంకరించుచున్నది. ఆర్కాటు నవాబునకు దుబాసియైన దివాన్‌బహదూర్ ఆదినారాయణయ్య మేనమామకు

అంకిత మీయఁబడినది. సారస్వతమున దీని విలువ యనంతము. ఇదియొక ప్రామాణికకావ్యము.

9. కవి చౌడప్పశతము, గణికాగుణప్రవర్తన తారావళియా రెండు గ్రంథములు నీతులనిధులుగ గత ౭౦, ౮౦ సంవత్సరములనుండి ప్రచారములో నున్నవి.

10. అధునికుల యభిరుచుల కసహ్యములుగ నుండుననుసంశయమున వీనిని ప్రకటించునపుడే యందలి పదములు కొన్ని తొలఁగింపబడినవి. సంఘ సంస్కర్తలలో అతివాదులగు శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగమువంటి వారికిగాక రావు బహదూర్ యమ్. రంగాచార్యులవంటి వారికిం దసభ్యములు కాని యశ్లీలములుగా నికానరానే లేదు. అంతేకాక, నేటివారి యభిరుచులు వ్యతిరేకముగా నున్నమాత్రమున నందలి పదము లేవియుం దొలగింప రాదనియుం దొలగించిన భాషకు పెద్దలోటే యనియు వక్కాణించియున్నారు.

11. వెనుక 1911 లో నాపై దెచ్చిన యభియోగసందర్భమున ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు వారి అధ్వర్యమున జరిగిన పండితమహాజనసభలో నిట్టి నిషేధము దూరాలోచన లేనిదనియు దానివలన భాషామాతకు మహాద్రోహము చేసిన ట్లగుననియుం ఒక తీర్మానమును జేసిరి. అదిగాక సర్. బి. యన్. శర్మ, దివాన్ బహదూర్ మాచర్ల రామచంద్రరావు పంతులు మున్నగు వారీవిషయమున గవర్నరుగారిని దర్శించిరి. ఆ యభియోగసందర్భమున నాకు దొరతనమువారు కొన్నికొన్ని పద్యము లసభ్యములుగా నున్న వని సూచించి నావివేకము ననుసరించి సంస్కరించి ప్రకటింపవలసిన దని అపుడు నన్ను హెచ్చరించిరి. ఇప్పటికిని నా కట్టి యుందారపూరితములైన సూచనల నేమైన నొసంగినచో నేనువానిని పాటించి గ్రంథములను ముద్రించి ప్రకటింతు నని వినయపూర్వకముగా దెలుపుకొనుచున్నాను.

12. నేను ప్రకటించినయీపై గ్రంథములు చాలవఱకు సంస్కరించినవే. కొన్ని పండితులకు మాత్రము ఆ సంస్కరింపబడిన ముద్రణ ప్రతులు

మాత్రము విక్రయించుచున్నాను; అందుచే ఓ 2-వ సెక్షను క్రిందవచ్చు గ్రంథములు నేనేమియు ముద్రించి ప్రకటింపలేదని మనవి.

13. పైజూపినట్లు పైగ్రంథములు విఖ్యాతకవుల రచనలేకాని సామాన్యులవి కావనియు ఆయాగ్రంథములలో నసభ్యపు భాగములు వైతొలగించుటలో నేను చూపినశ్రద్ధ యితరప్రకాశకు లెవ్వరును జూపనే లేదనియు తెలుగుదేశములో నైజాముసంస్థానములోను ఇతరులు స్వల్పధరలకు చచ్చు ముద్రణములు నిర్నామముగా వేసినట్లు నేను చేసినవాడను గాననియు మనవి చేయుచున్నాను.

14. మఱియు ఫలానా పద్యముకాని నిర్దిష్టమైన యొకగద్యముకాని అసభ్యము అశ్లీల ద్యోతకము ననుట కెట్టి యాధారములు లేనియెడలను, కొందఱిప్రకాశకులపై నూని కొందఱు ప్రకాశకులపైనే యిట్టి అక్రమచర్య అతితొందరగా గైకొన్నప్పుడును, నావంటివానిప్రసిద్ధము ధర్మబద్ధమునగు సంస్థ కెట్టి నీలాపనిందలు కలుగునో దానివలన నా కెట్టినష్టము వాటిలునో ఆనష్టమెంత తీర్పరానిదో అనూహ్యముగనున్నది. కొమ్ములు తిరిగిన పండితులే యేది సభ్యము, ఏది యసభ్యము నన్నది నిర్ణయించి నిర్వచింపలేనప్పుడు నావంటివారిపై నిట్టియక్రమచర్య గైకొనుట ధర్మము కాదని మనవి చేయుచున్నాను. నావంటివారికి మార్గము చూపుటకై యేభాగము లశ్లీలద్యోతకములో యేభాగములు కావో నిర్ణయించుటకు దొరతనము వారే నియమింతురని యూహించుచున్నాను. ఈపరిస్థితులలో నాపై నిక నెట్టిచర్యను గైకొనకుండునట్లును, నాకడ సంగ్రహించిన గ్రంథములన్నిటిని నా కిచ్చివేయుటకును దొరతనమువారిని ప్రార్థించుచున్నాను.

విధేయుఁడు,

వావిళ్ల వేంకటేశ్వరులు,

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండు సన్సు,

తండయార్పేట, మదరాసు.

21-3-1927.

ఈనివేదిక కనుబంధముగా బంపిన నివేదికలతోపాటు ఈక్రింది యభి ప్రాయములుకూడ జతపఱచి పంపబడినవి;

1. 1911 వ సంవత్సరములో శ్రీ శాస్త్రులుగారిపై దీసికొనిరాబడిన క్రిమినలు అభియోగమునకు విషయములైన గ్రంథములగు 1. వీథినాటకము, 2. హంసవింశతి, 3. శశాంకవిజయము, 4. బిల్హణీయములు పరిష్కృత ముద్రణములనియు నేను జాగ్రత్తగా జూచి యిందు వివిధమైన యాక్షేపణము గల యేభాగముకూడ లేదని ధృవపఱచుచున్నాను.

ఇట్లు,

జి. వెంకటరంగారావు, ఎం. ఏ.

2. పైని శ్రీరంగరావుగారు సూచించిన గ్రంథములు ప్రామాణి కులైన ప్రాచీనకవులచే రచితములైన సత్కావ్యములు. వానిలో నటనట నసభ్యవర్ణనలు గల వని వానిని నిషేధించుట అన్యాయమేకాక ఆంధ్రభాషకు తీరని యపకారము చేయుటని నాభావము. ఈగ్రంథముల ప్రస్తుత ముద్రణ ములు పరిష్కృతముద్రణములు. ఇందేవిధమైన యాక్షేపణలుగల భాగములును లేవు. ఇట్టి సద్గ్రంథ ప్రకటనము మూలమున అశేషాంధ్రజనులకు గౌరవపాత్రు లైన ప్రకాశకులపై నభియోగము తెచ్చుటయు, నందుమూలమున నిట్టిగ్రంథ ప్రకటనము నరికట్టుటయు నత్యంతము గర్హ్యములు.

వేమవరపు రామదాసుపంతులు,

ఆంధ్రగ్రంథనిర్ణాయకసంఘాధ్యక్షులు,

మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమున

సెనేటు, అకడమిక్ కౌన్సిలు సభ్యులు.

3. ఇట్టే పేర్కొనబడిన దివాన్ బహదూర్ శ్రీయస్. కృష్ణస్వామి అయ్యంగారి లేఖ.

4. శ్రీ పి. సుబ్రహ్మణ్య అయ్యరు బి. ఏ. యల్. టి. గారిలేఖ.

5. శ్రీ యస్. రామానుజం చెట్టి, ఎం. ఏ., బి. యల్. గారి లేఖ.

6. శ్రీ జయంతి రామయ్య బి. ఏ బి. యల్. గారి లేఖ.

7. శ్రీ భావరాజు వేంకట కృష్ణారావు ఎం. ఏ. బి. యల్. గారి లేఖ

8 శ్రీ గిడుగు వేంకట సీతాపతి గారి లేఖ.

9. శ్రీ రావుసాహేబు గిడుగు వేంకటరామమూర్తి గారి లేఖ.

10. శ్రీ. న్యాపతి సుబ్బారావు పంతులు గారి లేఖ.

దీని ఫలితాంశము.

ఈపైలేఖలు కూడ న్యాయశాఖా మంత్రిగారికి శ్రీ శాస్త్రులుగారు పంపిరి. అపిమ్మట శ్రీ శాస్త్రులుగారు సంస్కరించి ప్రకటించిన హంసవింశతి (1920 సంవత్సర ముద్రణము) బిల్హణీయము (1926 సంవత్సరముద్రణము) వైజయంతీవిలాసము (1909 సంవత్సరముద్రణము) అనుగ్రంథముల ప్రతులు దొరతనము వారి కంపిరి. అప్పుడు దొరతనమువారు 25-4-27 తేదీని ఈక్రిందిలేఖ శ్రీశాస్త్రులు గారికి పంపిరి. అందలిభావము పైగ్రంథములలో హంసవింశతి సరిగానే యున్న దనియు ఆగ్రంథప్రతులను ప్రజలకు విక్రయింపవచ్చు ననియు తెలిపి బిల్హణీయములోని ద్వితీయాశ్వాసమందలి 152వ పద్యమందలి 7 వపంక్తియు, తృతీయాశ్వాసమందలి 103వ పద్యమున 3వపాదమును అశ్లీలములుగా నున్న వనియు వైజయంతీవిలాసమున మూడవయాశ్వాస మందలి యేడవపద్యమును అసభ్యములుగా నున్న వనియు ఆభాగములను పైతొలగించి ప్రకటించుకొనవచ్చు ననియు తెలిపిరి.

దొరతనమువారి తాఖీదు.

ఏమైనను చెన్నపురి ప్రభుత్వముమాత్రమూరకొనక 8-8-1927 తేదీని శ్రీశాస్త్రులు ఆయాగ్రంథములను విక్రయించుచున్నందులకు ఏల శిక్షార్హులని చేయరాదో తెలుపుకొనగోరుచు తాఖీదుపంపిరి. అప్పుడు శ్రీ శాస్త్రులుగారు

తే 18-8-1927 దీని మరల వెనుకటివిషయము లన్నిటిని దెలుపుచు నొక పిటీషను పంపి అందింకను ఈవిషయముల నివేదించిరి.

శ్రీశాస్త్రిగారి సమాధానము

"నేను పరిష్కరింపని ముద్రణములు కేవలము పండితులకొఱకు భాండాగారముల కొఱకు ఉద్దేశింపఁబడినవి. అందుకొఱకే వానివెలలుకూడ అధికముగా నుంచితిని.

ఎంత శ్రద్ధవహించినను అనేక సంస్థలలో నేను గౌరవవ్యవహర్తనుగా నుండు చుండుటచే ప్రమాదవశమునఁ గొన్ని విక్రయింపబడియుండవచ్చును. అది నే నుద్దేశపూర్వకముగా ప్రభుత్వమును నిరసించుటకు చేసినపని మాత్రము కాదని మనవి చేయుచున్నాను.

నేను చెన్నపురిలో కొంతకాలము గౌరవమేజస్ట్రేటును; తిరువత్తియూరులోని మొదటితరగతి బెంచికోర్టునకు నన్ను అధ్యక్షునిగా ప్రభుత్వమే నియమించిరి. చెన్నపురి పోర్టుట్రస్టునకును, పచ్చయప్పట్రస్టుబోర్డులోను నేను ప్రధానసభ్యుడను. ఇదిగాక ఎన్నో వర్తకవాణిజ్య ధార్మికసంస్థలతో నాకు సన్నిహితసంబంధము కలదు. అట్టివాడను నేను బుద్ధిపూర్వకముగా నిట్టిపనిని జేసితి ననుకొనుట ప్రభుత్వమునకు ధర్మము కాదు. పొరపాటువలన నట్టి గ్రంథము లిదివఱకే విక్రయింపబడినను, ఇకముం దట్టిపని జరుగకుండ జూచెదను. కావున ప్రభుత్వమువారు నాపై నేచర్యను గైకొనక న న్నెట్లు ప్రవర్తింపు మన్ననట్లు ప్రవర్తించెద నని తెలుపుకొనుచున్నాను."

ఇట్లు

వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులు.

తదనంతర చర్య.

అతరువాత శ్రీ శాస్త్రులుగారు తే 30-8-1927 ది ప్రభుత్వప్రధాన న్యాయశాఖామంత్రిని కలిసికొని పాంచవింశతి, బిల్హణీయము, శశాంకవిజయము, గణికాగుణప్రవర్తన తారావళి అను గ్రంథములను యథార్థముగా పండితులకు మాత్రమే విక్రయించెదమనియు, దాని విషయమున దీసికొనవలసిన శ్రద్ధతీసికొనియెదమనియు దాని కనుమతింపవలసినదనియు గోరిరి.

దీనికేమియు ప్రభుత్వమునుండి సమాధానము రాలేదు. ఇట్లుండగా తే 20-1-28 దిని శ్రీ శాస్త్రులుగారు నిషేధింపబడిన గ్రంథము లమ్మినారనుటకు తేబడిన అభియోగమునకు సమాధానము చెప్పుకొనుటకు తే 6-2-1928 ది చెన్ననగర ప్రధాన మేజిస్ట్రేటుకోర్టునకు హాజరుకావలసినదని తాఖీదు వచ్చెను.

దానిమీదట శ్రీ శాస్త్రులుగారు తే 31-1-1928 ది ప్రభుత్వ ప్రధాన కార్యదర్శి పేర పైవిషయముల నన్నిటి నుల్లేఖించుచు లేఖవ్రాసి యందు తాము బుద్ధిపూర్వకముగా చేయని నేరమునకు రచ్చకెక్కించుట ప్రభుత్వమునకు ధర్మము కాదనియు నిదివరకు ప్రకటితమైన గ్రంథములను తే 18-3-1927 ది పోలీసువారు స్వాధీనము చేసికొని పట్టుకొనిపోయిరి గనుక, నిక దమపై నెట్టిచర్యయు గైకొనవల దని విన్నవించిరి.

నాటి దొరతనమువారి తుది తీర్పు

అప్పుడు తే 16-2-1928 దిని ప్రభుత్వమువారీ క్రింది సమాధానమును శ్రీ శాస్త్రులుగారికి పంపిరి.

"మీరు తే 5-8-1921 ది ప్రభుత్వమువారికిచ్చిన *హామీకి విరుద్ధముగా ప్రకటించిన గ్రంథములన్నియు పోలీసువారికి వశపఱచి, ఇక మరల

---

* ఈహామీ మీ కెన్నడును ఈయలేదు.

చెన్నడు పరిష్కృత ముద్రణములుగాగాని అపరిష్కృత ముద్రణములు
గాగాని వానిని ముద్రింప మని మరల హామీ యిచ్చినచో మీపైనున్న యభి
యోగము నుపసంహరించుకొనుచున్నాము."

ఎ. వై. జి. క్యాంబెల్,
ప్రభుత్వప్రధాన కార్యదర్శి.

కాని, అప్పటినుండియు శ్రీశాస్త్రులవారు దొరతనమువారియానిషేధ
మును దొలగింపజేయ విశ్వప్రయత్నములు చేయుచునే యుండిరి. అవివేక
ముగల ప్రభుత్వము వలనను అనూచానాగ్రస్తులై యనాలోచితముగ దొరతన
మువారి పక్షము చేరి వారు ప్రేరేపించిన కొంతమంది మహవ్యక్తుల వలనను
ఈనిషేధమును దీనివలన తెనుగు సారస్వతమునకు తీరనికొఱతయును వాటి
ల్లెను. నాటినుండి యథాతథముగ నున్న పైగ్రంథము లేవియు నెవ్వరికిని
లభ్యము కాకుండపోయెను. శ్రీశాస్త్రులుగారికి వ్యవహారమున గలిగిన నష్ట
మును దైహికముగా గలిగిన శ్రమయును అనంతములే కాని, వారి కవి యొక
లెక్కలోనివి కావు. ఉత్తమమగు తెనుగుసారస్వతమందలి కవితా మహాత్వ
మును జాటు సపూర్వగ్రంథము లిట్లు నిషేధింప బడుటవలన ఆంధ్రసాహిత్య
వృక్షమున కొక పెద్దగొడ్డలిపెట్టని శ్రీశాస్త్రులుగారు పొందిన మానసికవ్యథ
యింతంత కాదు. నిష్కల్మషముగను, నిష్కామముగను భాషామాత నారా
ధించు పవిత్రహృదయులు కనుకనే వీరి కింత బాధ కలిగినదని చెప్పనగును.

ఉపసంహారము.

సుమారొకయర్ధశతాబ్దము శ్రీశాస్త్రులుగారు కేవలభాషాభిమానముతో
విశేషవ్యయప్రయాసల కేమాత్రమును సరకుగొనక యీప్రభుత్వనిషేధమును
దొలగింప దొరతనమువారితో హోరాహోరి పోరాడి రనుట ఆంధ్రసారస్వత
చరిత్రమునను శ్రీశాస్త్రులవారి జీవితమునను సువర్ణాక్షరములతో లిఖింపవల
సిన విషయము. వీరిట్లు పట్టుదలతో పోరాడుచు శ్రీమాక్ చక్రవర్తి

రాజగోపాలాచారిగారు ప్రధాన మంత్రిగ వచ్చినపు డీవిషయమును మరల బయటికి తెచ్చిరి. కాని, ఈప్రబంధ నిషేధమును తొలగించు గౌరవము మాత్రము ఆయనకు దక్కలేదు. ఆయన శ్రీ శాస్త్రులుగారి నివేదికలు పెడచెవిని బెట్టిరి. అటుపిమ్మట శ్రీ శాస్త్రులుగారు శ్రీటంగుటూరి ప్రకాశము పంతులుగారు ప్రధానమంత్రులైన పిదప నీ విషయము నంతను సమగ్రముగ వారికి నివేదించి రాష్ట్ర గవర్నరుచే ఈ నిషేధము దొలగింపగని కృతకృత్యత గాంచిరి. ఈవిధముగ క్రీ. శ. 1911 నుండి రమారమి 1947 వఱకు శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు పోరాడి తెలుగు శృంగార గ్రంథములపై దొరతనమువారి నిషేధమును తొలగింప జేసిరి. ఇందులకు శ్రీశాస్త్రులవారికి నశేషాంధ్రలోకము సదా ఋణపడియున్నది. "నిశ్చితార్థంబు విడువరు నిపుణమతులు" అను భర్తృహరిసుభాషితము శ్రీ శాస్త్రుల వారిపట్ల నన్వర్థనామభాజనమయ్యెను. (త్రిలింగ)

చెన్నపురి 'శ్రీరామప్రెస్సు'న ముద్రితము.—1960.

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
ఆంధ్రనామ సంగ్రహము, మూలము	...	0	4
,, టీకతో	...	0	10
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	...	1	8
కవికంఠోక్తి	...	0	4
కవిజనాశ్రయము	...	1	0
కవిసంశయవిచ్ఛేదము, అడిదము సూరకవి	...	1	4
కవిజనరంజనము	...	0	12
కళాపూర్ణోదయము, సూరనామాత్యునిది	...	4	0
డిటో టీకతో	...	6	0
కవిగజాంకుశము	...	0	4
క్రీడాభిరామము, శ్రీవల్లభరాయప్రణీతం	...	1	8
గణికాగుణప్రవర్తనతారావళి	...	0	4
గయోపాఖ్యానము, ద్విపద (కృష్ణార్జునసంవాదము) గోపమంత్రిది		0	8
ఛందోదర్పణము (అనంతునిఛందస్సు)	...	2	0
జైమినిభారతము	...	2	8
తెలుగుసమస్యలు	...	0	3
దసరాపద్యములు	...	0	3
దేశింగురాజుకథ (జంగంకథ)	...	0	8
ధనాభిరామము	...	0	12
ధ్రువోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	12
నలోపాఖ్యానము, సటీక	...	1	0
నలచరిత్ర, ద్విపద, క్యాలికోబైండు	...	2	4
నరసభూపాలీయము, సటీక (కావ్యాలంకార సంగ్రహము)		3	8
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	...	2	8
నిరంకుశోపాఖ్యానము	...	0	12
నీతిపద్యసంగ్రహము, సటిప్పణము	...	0	6
నీలాసుందరీపరిణయము	...	0	12

ప్రతి 1-కి రూ.

నృసింహపురాణము, ఎఱ్ఱాప్రగడది ... 2
పంచతంత్రము, నారాయణకవి ... 2
డిటో వెంకటనాథ రాజకవికృతము ... 2
పల్నాటివీర చరిత్రము ... 3
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, పింగళిసూరన ... 2
పరమయోగివిలాసము, ద్విపద, తాళ్లపాక తిరువేంగళనాథుడు 2
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు ... 1
,, సాంధ్రటీకా తాత్పర్యము ... 5
బ్రహ్మోత్తరఖండము ... 3
బసవపురాణము, ద్విపద, చిన్నసైజు ... 4
బిల్హణీయము ... 1
బేరీజుపద్యములు ... 0
భగవద్గీతా కందార్థములు ... 1
భారతసావిత్రి ... 0
భీమేశ్వరపురాణము. శ్రీనాథునిది ... 3
భోగినీదండకము ... 0
భోజరాజీయము, అనంతామాత్యకృతము ... 4
మల్లభూపాలీయము, నీతిశతకము, ఎలకూచి బాలసరస్వతి,
వేదము లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి టీకతో ... 1
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము ... 4
మొల్లరామాయణము ... 1
యయాతిచరిత్ర, పొన్నగంటి తెలగనార్య ... 2
డిటో అకొండి వ్యాసమూర్తిగారిది ... 0

ఇదిగాక అనేక సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు, నాగరిలిపి గ్రంథము అరవగ్రంథములు, ఇంగ్లీషుగ్రంథములు మావద్ద దొరకును.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్సు,
ఫిబ్రవరి 1872 292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.

రాజగోపాలాచారిగారు ప్రధాన మంత్రిగ వచ్చినపు డీవిషయమును మరల బయటికి తెచ్చిరి. కాని, ఈప్రబంధ నిషేధమును తొలగించు గౌరవము మాత్రము ఆయనకు దక్కలేదు. ఆయన శ్రీ శాస్త్రులుగారి నివేదికలు పెడ చెవిని బెట్టిరి. అటుపిమ్మట శ్రీ శాస్త్రులుగారు శ్రీటంగుటూరి ప్రకాశము పంతులుగారు ప్రధానమంత్రియైన తరువాత ఈ విషయము నంతను సమగ్రముగ వారికి నివేదించి లార్డు నై గవర్నరుచే ఈ నిషేధమును దొలగింప గని కృతకృత్యత గాంచిరి. ఈవిధముగ క్రీ. శ. 1911 నుండి రమారమి 1947 వఱకు శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు పోరాడి తెలుగు శృంగార గ్రంథములపై దొరతనమువారి నిషేధమును తొలగింప జేసిరి. ఇందులకు శ్రీ శాస్త్రులవారికి శేషాంధ్రలోకము సదా ఋణపడియున్నది. "నిశ్చితార్థంబు విడువరు నిపుణమతులు" అను భర్తృహరిసుభాషితము శ్రీ శాస్త్రుల వారిపట్ల నన్వర్థనామభాజనమయ్యెను.

(త్రిగిజ్ఞ)

చెన్నపురి 'శ్రీరామప్రెస్సు'న ముద్రితము.—1960.

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
ఆంధ్రనామ సంగ్రహము, మూలము	...	0	4
„ టీకతో	...	0	10
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	...	1	8
కవికంఠోక్తి	...	0	4
కవిజనాశ్రయము	...	1	0
కవిసంశయవిచ్ఛేదము, అడిదము సూరకవి	...	1	4
కవిజనరంజనము	...	0	12
కళాపూర్ణోదయము, సూరనామాత్యునిది	...	4	0
డిటో టీకతో	...	6	0
కవిగజాంకుశము	...	0	4
క్రీడాభిరామము, శ్రీవల్లభరాయప్రణీతం	...	1	8
గణికాగుణప్రవర్తనతారావళి	...	0	4
గయోపాఖ్యానము, ద్విపద (కృష్ణార్జునసంవాదము) గోపమంత్రిది		0	8
ఛందోదర్పణము (అనంతునిఛందస్సు)	...	2	0
జైమినిభారతము	...	2	8
తెనుఁగుసమస్యలు	...	0	3
దసరాపద్యములు	...	0	3
దేశింగురాజుకథ (జంగంకథ)	...	0	8
ధనాభిరామము	...	0	12
ధ్రువోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	12
నలోపాఖ్యానము, సటీక	...	1	0
నలచరిత్ర, ద్విపద, క్యాలికో బైండు	...	2	4
నరసభూపాలీయము, సటీక (కావ్యాలంకార సంగ్రహము)		3	8
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	...	2	8
నిరంకుశోపాఖ్యానము	...	0	12
నీతిపద్యసంగ్రహము, సటిప్పణము	...	0	6
నీలాసుందరీపరిణయము	...	0	12